

**SEYİTÖMER HÖYÜĞÜ'NDE BULUNAN
M.Ö. II. BİN'E AİT DOKUMACILIKLA
İLGİLİ BULUNTULAR**

(Yüksek Lisans Tezi)

Hülya KARAOĞLAN

Kütahya - 2010

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**SEYİTÖMER HÖYÜĞÜ'NDE BULUNAN M.Ö. II. BİN'E AİT
DOKUMACILIKLA İLGİLİ BULUNTULAR**

Danışman:
Prof. Dr. A. Nejat BİLGİN

Hazırlayan:
Hülya KARAOĞLAN

Kütahya – 2010

Kabul ve Onay

Hülya KARAOĞLAN'ın hazırladığı "Seyitömer Höyüğü'nde Bulunan M.Ö. II. Bin'e Ait Dokumacılıkla İlgili Buluntular" başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

...../...../2010

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Prof. Dr. A. Nejat BİLGİN (Danışman)		
Prof. Dr. Taciser SİVAS		
Yrd. Doç. Dr. Gökhan COŞKUN		

Prof. Dr. Ahmet KARAASLAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Seyitömer Höyüğü’nde Bulunan M.Ö. II. Bin’e Ait Dokumacılıkla İlgili Buluntular” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2010

Hülya KARAOĞLAN

Özgeçmiş

Hülya KARAOĞLAN, 16.03.1976 yılında Kütahya'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Kütahya'da tamamladıktan sonra 1999 yılında Gazi Üniversitesi Meslek Eğitim Fakültesi Giyim Endüstrisi ve Giyim Sanatları Eğitimi Bölümü'nde lisans eğitimini tamamladı. 2007-2008 öğretim yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dal'ın da Yüksek Lisans eğitimine başladı. 1999 yılından beri Dumlupınar Üniversitesi Gediz Meslek Yüksek Okulun da Tekstil Konfeksiyon, Deri Konfeksiyon ve Moda Tasarım programlarında Öğretim Görevlisi olarak görev yapmaktadır.

ÖZET

SEYİTÖMER HÖYÜĞÜ'NDE BULUNAN M.Ö. II. BİN'E AİT DOKUMACILIKLA İLGİLİ BULUNTULAR

KARAOĞLAN, Hülya

Yüksek Lisans Tezi, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof.Dr. A.Nejat BİLGİN

Aralık, 2010, 224 sayfa

“Seyitömer Höyüğü’nde Bulunan M.Ö. II. Bin’e Ait Dokumacılıkla İlgili Buluntular” başlıklı bu çalışma, M.Ö. II. Bin’de Seyitömer Höyüğü’nde ki dokuma aletlerinin analizini yapma olanağı sağlamıştır. M.Ö. II. Bin Seyitömer Höyük yerleşiminde dokumacılık mesleğinde kullanılan farklı işlevlere sahip iki tip alet tespit edilmiştir. Bunlar ağırşak ve tezgâh ağırlıklarıdır.

Ağırşaklar üç ana form altında değerlendirilmiştir. Bu ana formların alt tipleri oluşturulmuştur. Ağırşaklar üzerinde tespit edilen bezemeler, dokuz çeşit altında incelenmiştir.

Dokuma tezgâh ağırlıkları ise tip olarak yedi gruba ayrılmıştır. Tezgâh ağırlıkları üzerinde görülen bezemeler ise dört gruba ayrılarak incelenmiştir.

Çalışmanın sonucunda, Batı Anadolu’da çalışma yapılan höyüklerdeki benzer buluntular karşılaştırılarak yerleşimler arasındaki kültürel etkileşimler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Seyitömer Höyüğü’nde ki dokumacılığın gündelik faaliyet şeklinde gerçekleştirildiğini ve üretimin iç pazara yönelik yapılmış olduğunu söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Seyitömer Höyük, Orta Tunç Çağı, Dokuma, Ağırşak, Tezgâh Ağırlığı.

ABSTRACT**FOUNDLINGS RELATED TO HANDLOOM BELONGING TO 2000 BC IN SEYITOMER MOUND****KARAOĞLAN, Hülya****Master Thesis, Main Discipline of Archeology of Protohistoria and Pre Asia****Thesis Advisor: Prof Dr. A. Nejat Bilgen****December, 2010, 224 pages**

This study with the heading of foundlings related to handloom belonging to 2000 BC. in Seyitömer Mound enabled us to analyse the weaving tools in Seyitömer Mound belonging to 2000 BC. Having different functions, two sorts of tools used for weaving job have been fixed. These are spindle whorl and loomweights.

Spindle whorls have been evaluated under three main forms. Subtypes of these main forms have been constituted. Ornaments fixed on the spindle whorls have been studied under nine varieties.

Loomweights have been studied under seven groups as type. Ornaments which were seen on the loomweights have been studied under four groups.

As a result of this study, similar foundlings in the West Anatolia Mounds have been compared and cultural interaction has been tried to be discovered between these residential areas. We can say that weaving production in Seyitömer Mound was performed as a daily activity and oriented to internal market.

Key Words: Seyitömer Mound, Middle Bronze Age, Weaving, Spindle Whorl, Loom weight.

ÖNSÖZ

M.Ö. II. Bin’de, Ege Bölgesi’nde temel ihtiyaç ve ticarî mal olan tekstilin bölgeler arası ticarî alışverişin üst seviyeye ulaştığı görülmüştür. Prof. Dr. A.Nejat Bilgen’in bilimsel başkanlığını yaptığı Kütahya Seyitömer Höyüğü’nde M.Ö. II. Bin’e ait çok önemli bilgiler edinilmiştir. Seyitömer Höyüğü’nde M.Ö. II. Bin’e tarihlendirilen mimari yapılarda ve bu yapıların çevresinde ele geçen dokuma aletleri, M.Ö. II. Bin’de bölgenin dokumacılık sektöründeki durumunu göstermektedir.

“Seyitömer Höyüğü’nde Bulunan M.Ö. II. Bin’e Ait Dokumacılıkla İlgili Buluntular” başlıklı bu çalışmada, Seyitömer Höyüğü’nde ele geçen dokumacılık buluntuları belirlenmiştir. Buluntular gruplandırılarak çevre merkezlerle karşılaştırılmıştır.

Orjinal malzeme üzerinde çalışmama izin veren ve çalışmamda değerli fikirlerini benimle paylaşan saygı değer hocam Prof. Dr. A.Nejat BİLGEN’e Şarhöyük’le ilgili kaynaklarını ve değerli fikirlerini esirgemeyen sayın hocam Prof. Dr. Taciser SİVAS’a çalışmam sırasında zamanlarını ayırıp bilgi ve dökümanlarını paylaşan Seyitömer kazı ekibindeki değerli hocalarım ve sevgili arkadaşlarıma, hayatımın her döneminde yanımda olup, maddi manevi desteklerini benden esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
RESİMLER LİSTESİ	xi
HARİTA LİSTESİ	xv
ÇİZİMLER LİSTESİ	xvi
TABLolar LİSTESİ	xvii
GRAFİK LİSTESİ	xviii
PAFTALAR LİSTESİ	xix
KISALTMALAR LİSTESİ	xx
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SEYİTÖMER HÖYÜĞÜ

1.1. SEYİTÖMER HÖYÜĞÜ'NÜN COĞRAFİ KONUMU VE ARAŞTIRMA TARİHÇESİ	7
1.1.1. Coğrafi Konumu	7
1.1.2. Araştırma Tarihçesi (Kütahya, Eskişehir, Afyon).....	8

İKİNCİ BÖLÜM

ESKİ ÇAĞ'DA AĞIRŞAK VE DOKUMA TEZGÂH AĞIRLIĞI KULLANIMINA GENEL BAKIŞ

2.1. İĞ VE AĞIRŞAK KULLANIMI	16
2.1.1. Ağırşakların Dokumadaki Yeri	16
2.1.2. Ağırşaklarla Benzeri Diğer Buluntular Arasındaki Ayrımlar	21
2.1.3. Arkeolojik Buluntular Işığında Neolitik Dönemden M.Ö. 2. Bin Sonuna Kadar Dokumacılık ve Dokuma Ürünleri	24
2.2. DOKUMA TEZGÂH AĞIRLIKLARI	34
2.2.1. Dokuma Tezgâhlarının Çeşitleri	34

2.2.2. Dokuma Tezgâh Ağırlıkları	37
--	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEYİTÖMER HÖYÜĞÜ KÜLTÜR KATLARI

3.1. I.TABAKA (ROMA DÖNEMİ).....	41
3.2. II. TABAKA (HELLENİSTİK DÖNEM M.Ö.334-30).....	41
3.3. III. TABAKA (AKHAEMENİD DÖNEM M.Ö.500-334)	42
3.4. IV. TABAKA (OTÇ M.Ö.18.YY.)	43
3.5. V. TABAKA (ERKEN TUNÇ ÇAĞ M.Ö.3000-2000)	44
3.6. SEYİTÖMER HÖYÜĞÜ OTÇ KÜLTÜR KATI (IV. TABAKA).....	45

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SEYİTÖMER HÖYÜĞÜ'NDE Kİ M.Ö. II. BİN'E AİT AĞIRŞAK VE DOKUMA TEZGAH AĞIRLIKLARI

4.1. AĞIRŞAKLAR.....	52
4.1.1. TİPOLOJİK SINIFLANDIRMA	53
4.1.1.1. Konik Formlu Ağırsaklar	54
4.1.1.1.1. Basık Konik Formlu Ağırsaklar	54
4.1.1.1.2. Geniş Karınlı, Konik Formlu Ağırsaklar	54
4.1.1.1.3. Geniş Karınlı, Basık Konik Formlu Ağırsaklar	55
4.1.1.1.4. Keskin Karınlı Konik Formlu Ağırsaklar	55
4.1.1.1.5. Keskin Karınlı, Basık Konik Formlu Ağırsaklar	56
4.1.1.1.6. Keskin Karınlı Yüksek Konik Formlu Ağırsaklar	56
4.1.1.2. Küresel Formlu Ağırsaklar.....	57
4.1.1.2.1. Basık Küresel Formlu Ağırsaklar	57
4.1.1.2.2. Geniş Karınlı, Küresel Formlu Ağırsaklar	58
4.1.1.2.3. Geniş Karınlı, Basık Küresel veya Yarı Küresel Formlu Ağırsaklar	58
4.1.1.2.4. Keskin Karınlı Küresel Formlu Ağırsaklar	59
4.1.1.2.5. Keskin Karınlı, Basık Küresel Formlu Ağırsaklar.....	60
4.1.1.3. Silindirik Formlu Ağırsaklar	60
4.1.1.3.1. Geniş Karınlı, Basık Silindirik Formlu Ağırsaklar	60

4.1.2. Ağırşakların Üzerinde Görülen Bezemelerin Sınıflandırılması.....	61
4.1.2.1. Açık Biçimli Çizgi Bezeme Kompozisyonları.....	62
4.1.2.2. Çizgi Bezemeden Oluşan Kompozisyonlar	62
4.1.2.3. Dalga Bezeme Kompozisyonlar.....	63
4.1.2.4. Halka Bezeme Kompozisyonları.....	64
4.1.2.5. Işınsal Bezeme Kompozisyonları.....	64
4.1.2.6. Karma Kompozisyon	64
4.1.2.7. Nokta Baskı Bezeme	65
4.1.2.8. Tırnak Bezeme	66
4.1.2.9. Yay Biçimli Çizgi Bezeme Kompozisyonları.....	66
4.1.2.10. Zikzak ve Çizgi Bezemeden Oluşan Yıldız Tasvirleri.....	67
4.2. DOKUMA TEZGÂH AĞIRLIKLARI	68
4.2.1. Tipolojik Sınıflandırma.....	69
4.2.1.1. Basık Küresel Formlu Dokuma Tezgâh Ağırlıkları	69
4.2.1.2. Dörtgen Formlu Dokuma Tezgâh Ağırlıkları	69
4.2.1.3. Disk Formlu Dokuma Tezgâh Ağırlıkları.....	69
4.2.1.4. Hilal, Yay, At Nalı Formlu Dokuma Tezgâh Ağırlıkları	70
4.2.1.5. Konik Formlu Dokuma Tezgâh Ağırlıkları	70
4.2.1.6. Oval, Yassı Formlu Dokuma Tezgâh Ağırlıkları.....	71
4.2.1.7. Piramidal Formlu Dokuma Tezgâh Ağırlıkları.....	71
4.2.2. Dokuma Tezgâh Ağırlıkları Üzerinde Görülen Bezemelerin Sınıflandırılması	72
4.2.2.1. Açık Bezeme	72
4.2.2.2. Çizgi Bezeme Kompozisyonları	72
4.2.2.3. Dairesel Oyuk Bezeme.....	73
4.2.2.4. Nokta Bezeme	73
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	74
KAYNAKLAR	78
DİZİN	95
KATALOGTA VE TABLOLARDA KULLANILAN KISALTMALAR	96
EKLER.....	96
KATALOG	98

RESİMLER LİSTESİ

<u>Resim</u>	<u>Kaynak</u>	<u>Sayfa</u>
Lev.1.1.Çatalhöyük'te Bulunan Duvar Resmi;	<i>Mellaart, 2003, s.135</i>	178
2.İspanya' da Tervel Mağarasında Paleolitik Devire Ait Duvar Resmi; <i>Yelmen, 2005, s.17</i>		178
3. Seyitömer Höyüğü'nün Resmi; Seyitömer Höyüğü'nün Resim Arşivi.....		178
4.Ağaçtan Yapılmış İğ Örneği; <i>Günyol, 2005, s. 19.Res.5</i>		178
5.Ağaçtan Yapılmış İğ Örneği; http://kristinroach.wordpress.com/		178
6.İğın Bölümleri; <i>Keith, 1998, s.502.Figure.3</i>		178
7.İp Eğiren Kadın Resmi; http://www.templerugs.com.au/makingDOBAG.htm		
Lev.2.1.İğ Tipleri Gösteren Resim; <i>Crewe, 1998, s.5-7.Figure.2.1</i>		179
2.Ayakta Yün Eğiren Kadın Resmi; http://reference.findtarget.com/search/Spinning%20(textiles)		179
3.Ayakta ve Oturarak Yün Eğiren Çocuk Resmi; http://reference.findtarget.com/search/Spinning%20(textiles)		179
4.İpteki Z Ve S Bükümü Gösteren Resim; www.cd3wd.com/.../vita/handloom/en/handloom.htm		179
5.Yünün İğ Çengeline Takılmasını Gösteren Resim; http://www.houndscroftfarm.com/howtospin.htm		179
6.İpin İğ Çubuğuna Sarılmasını Gösteren; Resim http://www.houndscroftfarm.com/howtospin.htm		179
7.Londra Üniversitesi'nde Petrie Müzesi'nde Sergilenen Pişmiş Toprak Kap Üzerine Yapılmış Yatay Yer Tezgâhı Tasviri; <i>Barber, 1991, s.83.Res.3.3</i>		179
Lev.3.1. Mısır'da Beni Hasan'daki Mezarlığın Duvarında Kadınların Keten Dokurken Tasvir Edildiği Örnek; <i>Barber, 1991, s.45.Res.2.5</i>		180
2.Mısır'da M.Ö.1500-1400 Yıllarına Ait 18. Hanedan Mezarlığındaki Duvar Resmi; <i>Hall, 1986, Res.8</i>		180
3.Çorum-Resuloğlu'nda, M.28 Numaralı Mezardan Ele Geçen Kumaşa Sarılı Hançer Resmi; <i>Tütüncüler, 2006, s.139-147. Res.3</i>		180

4. Mezopotamya’da Tell Agrab’da Bulunan Vazo Üzerinde Görülen İğ Tasviri; <i>Delougaz, 1952, Lev. 12</i>	180
5. Horoztepe’deki Bir Mezarlıkta Bulunan İki Adet İğ Resmi; <i>Özgüç, Akok, 1958, s.16. Lev.8, Res.2-3</i>	180
Lev.4.1. Anadolu’da Maraş’ta Bulunmuş Elinde İğ Tutup Eğirme Yapan Kadın Tasviri; <i>Bossert, 1942, s.198. Res. 814</i>	181
2. Ephesos’da Artemis Tapınağında Bulunmuş Yün Eğiren Kadın Heykelciğinin Resmi; <i>Akurgal, 2007, Şek.80a</i>	181
3. Çatalhöyük’te Bulunan Figürin Resmi; <i>Mellaart,1963, s. 95</i>	181
4. Amasis Ressamı Tarafından Siyah Figür Tekniğinde Boyanan Lekytos Resmi; <i>L. Clark, 1983, s.56.Res.8</i>	181
Lev.5.1a. Macarista’nın Ödenburg Şehrinde Bulunan Hallstatt Vozosu’nun Resmi; <i>L Clark, 1983, ss.93-96.Fig. III.3</i>	182
2a. Uçları Ağırlıklı Dikey Dokuma Tezgâhı; <i>Yağan, 1978, s.12.Şek.5</i>	182
2b. Uçlarına İp Bağlanmış Dokuma Tezgâh Ağırlıkların Resmi; http://www.forest.gen.nz/Medieval/articles/Warp/WARP.HTML	182
3a. Çözgü İpliklerinin Hepsinin Beraberce Kaldırıldığı Tezgâh Örneği; <i>Yağan, 1978, s.13- Şek.6</i>	182
3b. Çözgü İpliklerinin Hepsinin Beraberce Kaldırıldığı Tezgâh Örneği; http://www.mlahanas.de/Greeks/Technology/AncientGreekTechnology037.html	182
Lev.6.1a. Yatay Yer Tezgâhı Örneği; <i>Yağan, 1978, s.14. Şek:9</i>	183
1b. Yatay Yer Tezgâhı Örneği; http://autonopedia.org/crafts_and_technology/Fabric_and_Dyes/Handlooms_3.html	183
2a. Alt Ve Üst Kirişlere Sahip Dikey Dokuma Tezgâhı Örneği; http://autonopedia.org/crafts_and_technology/Fabric_and_Dyes/Handlooms_3.html	183
2b. Alt Ve Üst Kirişlere Sahip Dikey Dokuma Tezgâhı Örneği; <i>Yağan, 1978, s.13-Şek.7</i>	183
4. Seyitömer Höyüğü’nün Havadan Görünüş Resmi; <i>Bilgen, vd. (yayımlanmamış), 2008 Seyitömer Höyük Genel Raporu, Res:2</i>	183

Lev.7.1. Seyitömer Höyüğü'nün O. T.Ç.Ağırşak Örnekleri; <i>Bilgen, vd.(yayımlanmamış), 2008 Seyitömer Höyük Genel Raporu, Res:279</i>	184
2. Seyitömer Höyüğü'nün OTÇ Hilal Ağırlık Örnekleri; <i>Bilgen, vd. (yayımlanmamış), 2008 Seyitömer Höyük Genel Raporu, Res:278</i>	184
3. Seyitömer Höyüğü'nde ele geçen O.1131 Nolu İskeletin Sağ Kolu Yanında Bulunan Ağırşakların Resmi; <i>Bilgen, vd. (yayımlanmamış), 2008 Seyitömer Höyük Genel Raporu. Res:203</i>	184
4. Seyitömer Höyüğü'nde ki 19 Nolu Mekânın A Odasının Tabanı Üzerinde Bulunan Ağırlık Resmi; <i>Bilgen, vd. (yayımlanmamış), 2008 Seyitömer Höyük Genel Raporu. Res:220</i>	184
5. Seyitömer Höyüğü'nde ki 28 Nolu Mekân A Odasının Güneybatısında Bulunan Hilal Ağırlık Resmi; <i>Bilgen, vd. (yayımlanmamış), 2008 Seyitömer Höyük Genel Raporu. Res:246</i>	184
6. Seyitömer Höyüğü'nde ki 28 Nolu Mekânın A Odasının Güneybatısında Girişin Önünde Bulunan Taş Ağırlıkların Resmi; <i>Bilgen, vd. (yayımlanmamış), 2008 Seyitömer Höyük Genel Raporu. Res:247</i>	184
Seyitömer Höyüğü'nde ki 57 Nolu Mekânın B Odasının Güney Duvarı Önünde Kilden	
Lev.8.1. Yapılmış Yuvarlak Teknenin yanındaki Hilal Ve Taş Ağırlık Resmi; <i>Bilgen, vd. (yayımlanmamış), Seyitömer Projesi 2009 Yılı Kazı Sonuç Raporu. Res:107</i>	185
2. Seyitömer Höyüğü'nde ki 57 Nolu Mekânın B Odasının Güney Duvarı Önündeki Teknenin Güneybatısında Taban Üstünde; Ağırşak Teker Ağırlık Ve Teknenin Doğusunda Bulunan Tezgâh Ağırlığının Resmi; <i>Bilgen, vd. (yayımlanmamış), Seyitömer Projesi 2009 Yılı Kazı Sonuç Raporu. Res:108</i>	185
3. Seyitömer Höyüğü'nde ki 13 Nolu Mekânda Ele Geçen İki Adet Ağırşak Resmi; <i>Bilgen, vd. (yayımlanmamış), Seyitömer Projesi 2009 Yılı Kazı Sonuç Raporu. Res:208</i>	185
4. Seyitömer Höyüğü'nde ki 13 Nolu Mekânın Tabanı, Üzerinde Grup Halinde Ele Geçen On Adet Ağırşak Resmi; <i>Bilgen, vd. (yayımlanmamış), Seyitömer Projesi 2009 Yılı Kazı Sonuç Raporu. Res:227</i>	185

- 5.Seyitömer Höyüğü'nde ki 13 Nolu Mekânın Tabanı Üzerinde Bulunan Ağırlık Resmi; *Bilgen, vd. (yayımlanmamış), Seyitömer Projesi 2009 Yılı Kazı Sonuç Raporu. Res:70.....185*
- 6.Seyitömer Höyüğü'nde ki 13 Nolu Mekânın Tabanı Üzerinde Bulunan Ağırlıkların Resmi; *Bilgen, vd. (yayımlanmamış), Seyitömer Projesi 2009 Yılı Kazı Sonuç Raporu. Res:71..... 185*
- 7.Seyitömer Höyüğü'nde ki 1 Nolu Sanduka Mezar İçinde 3 Nolu İskeletin Üst Seviyesinde Ele Geçen Tekstil Parçasının Resmi; *Bilgen, vd. (yayımlanmamış), Seyitömer Projesi 2009 Yılı Kazı Sonuç Raporu. Res:281..... 185*

HARİTA LİSTESİ

<u>Harita</u>	<u>Sayfa</u>
1. Buluntu Karşılaştırması Yapılan Höyüklerin Konumu.....	186

ÇİZİMLER LİSTESİ

<u>Cizim</u>	<u>Sayfa</u>
1-Seyitömer Höyük Ağırşak Tipolojisi.....	187
1a. A-B. Konik formlu Ağırşak.....	187
1a1.A-B. Basık Konik Formlu Ağırşaklar.....	187
1a2.A-B-C-D. Geniş Karınlı, Konik Formlu Ağırşaklar.....	187
1a3.A-B-C. Geniş Karınlı, Basık Konik Formlu Ağırşaklar.....	187
1a4.A-B-C-D. Keskin Karınlı Konik Formlu Ağırşaklar.....	187
1a5.A. Keskin Karınlı, Basık Konik Formlu Ağırşaklar.....	188
1a6.A. Keskin Karınlı Yüksek Konik Formlu Ağırşaklar.....	188
2a.A.Küresel Formlu Ağırşaklar.....	188
2a1.A-B. Basık Küresel Formlu Ağırşaklar.....	188
2a2.A-B-C. Geniş Karınlı, Küresel Formlu Ağırşaklar.....	188
2a3.A-B-C. Geniş Karınlı, Basık Küresel Veya Yarı Küresel Formlu Ağırşaklar.....	189
2a4.A-B-C. Keskin Karınlı Küresel Formlu Ağırşaklar.....	189
2a5.A-B-C.Keskin Karınlı, Basık Küresel Formlu Ağırşaklar.....	189
3a.A-B. Silindirik Formlu Ağırşaklar.....	189
3a1.A-B. Geniş Karınlı, Basık Silindirik Formlu Ağırşaklar.....	189
2.Seyitömer Höyük Ağırşak Tipolojisi.....	190
1b.A.Basık Küresel Formlu Dokuma Tezgâh Ağırşakları.....	190
2b.A-B-C. Dörtgen Formlu Dokuma Tezgâh Ağırşakları.....	190
3b.A-Disk Formlu Dokuma Tezgâh Ağırşakları.....	191
4b.A-B-C-D.Hilal, Yay, At Nalı Formlu Dokuma Tezgâh Ağırşakları.....	191
5b.A-B-C.Konik Formlu Dokuma Tezgâh Ağırşakları.....	192
6b.A-B-C-D-E.Oval, Yassı Formlu Dokuma Tezgâh Ağırşakları.....	192-193
7b.A-B-C-D.Piramidal Formlu Dokuma Tezgâh Ağırşakları.....	193-194
3.Ağırşakların Üst Yüzüne Uygulanan Bezemeler.....	195-197
4.Ağırşakların Tüm- Veya İki Yüzüne Uygulanan Bezemeler.....	198-201

TABLOLAR LİSTESİ

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
1. Ağırşakların Plankaredeki Bulunduğu Yerler -F/12, F/13, F/15, G/11, G/12, G/13..	202
2. Ağırşakların Plankaredeki Bulunduğu Yerler-G/14, G/15, H/10, H/12, H/13.....	203
3. Ağırşakların Plankaredeki Bulunduğu Yerler-H/14, I/8, I/9, I/10,I/11,I/12.....	204
4. Ağırşakların Plankaredeki Bulunduğu Yerler-I/13, I/14, I/15, J/9, J/10.....	205
5. Ağırşakların Plankaredeki Bulunduğu Yerler-J/11, J/12, J/14, K/8, K/9, K/10.....	206
6. Ağırşakların Plankaredeki Bulunduğu Yerler-K/11, K/12, K/13, L/8, L/9, L/10....	207
7. Ağırşakların Plankaredeki Bulunduğu Yerler-L/11, L/12, L/13, M/9, M/10, M/11..	208
8. Ağırşakların Plankaredeki Bulunduğu Yerler-N/11, N/12.....	209
9. Ağırlıkların Plankaredeki Bulunduğu Yerler-F/13, F/14, G/11, G/12, G/13, G/14..	210
10. Ağırlıkların Plankaredeki Bulunduğu Yerler- G/15, H/10, H/11, H/12, H/13,H/14.....	211
11. Ağırlıkların Plankaredeki Bulunduğu Yerler- I/10, I/12, I/13, I/15, J/8.....	212
12. Ağırlıkların Plankaredeki Bulunduğu Yerler. J/9,J/11, J/12, J/13, J/14 K/8.....	213
13. Ağırlıkların Plankaredeki Bulunduğu Yerler. K/9, K/10, K/11, K/12, K/13,L/8....	214
14. Ağırlıkların Plankaredeki Bulunduğu Yerler. L/9, L/10, L/11, M/9, M/10, M/11.	211
15. Bzm. Ağırşakların Plankaredeki Bulunduğu Yerler. F/12, F/13, F/15, G/11, G/12,G/13.....	216
16. Bzm. Ağırşakların Plankaredeki Bulunduğu Yerler.G/14, G/15, H/10, H/11, H/12, H/13.	217
17. Bzm. Ağırşakların Plankaredeki Bulunduğu Yerler. H/14, I/9, I/10, I/11, I/12, I/13.....	218
18. Bzm. Ağırşakların Plankaredeki Bulunduğu Yerler. J/8, J/9, J/10, J/12, K/9, K/10.....	219
19. Bzm. Ağırşakların Plankaredeki Bulunduğu Yerler. K/11, K/13, L/11, L/12, M/11,N/11, N/12.....	220
20. Bzm. Ağırlıkların Plankaredeki Bulunduğu Yer.F/14, G/11, G/12, H/10, H/12,H/13, J/13.....	221

GRAFİK LİSTESİ**Grafik****Sayfa**

1. Seyitömer Höyüğü'nde Bulunan M.Ö. II. Bin Yıla Ait Ağırşak ve Ağırlıkların Yüzdelik oranları..... **222**
2. Seyitömer Höyüğü'nde Bulunan M.Ö. II. Bin Yıla Ait Ağırşak ve Ağırlıkların Malzeme Oranları..... **222**

PAFTALAR LİSTESİ

<u>Pafta</u>	<u>Sayfa</u>
1. Ağırşakların Plankarelerdeki Dağılım.....	223
2. Ağırlıkların Plankarelerdeki Dağılım.....	224

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e.	Adı Geçen Eser.
AJA:	American Journal of Archaeology, New Jersey.
AnSt:	Anatolian Studies, London.
ArkST:	Arkeometri Sonuçları Toplantısı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara.
AST:	Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara.
Ath.Mitt:	Mitteilungen des Deutschen Arcaologischen Instituts, Athenische Abtei-lung.
C.:	Cilt.
cm:	Santimetre.
Çev.:	Çeviren.
Çiz.:	Çizim.
DPÜ:	Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
ed.:	Editör.
ETÇ:	Erken Tunç Çağı.
Fak.:	Fakülte.
KST:	Uluslararası, Araştırma ve Arkeometri Sonuçları Toplantısı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara.
Ktlg.:	Katalog.
Lev.:	Levha.
m:	Metre.

mm:	Milimetre.
MEB.	Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.
M.Ö.:	Milattan Önce.
Müze KKS:	Müze Kurtarma Kazıları Semineri, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara.
OTÇ:	Orta Tunç Çağı.
Res.:	Resim.
s.:	Sayfa.
S.:	Sayı.
SIMA:	Studies in Mediterranean Archaeology.
Şek.:	Şekil.
TKİ:	Türkiye Kömür İşletmeleri.
TSA Dergisi:	Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Ankara.
TTK:	Türk Tarih Kurumu, Ankara.
TTKongresi:	Türk Tarih Kongresi, TTK Yayınları, Ankara.
TÜBA:	Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi.
Üni.:	Üniversite.
Yay.:	Yayın.
YKY:	Yapı Kredi Yayınları.

TEZ METNİ

GİRİŞ

İkel insanların başlıca mücadelesi enerjisini sağlayabileceği yiyeceği bulmak üzerine olmuştur. Örtünme ise barınma ihtiyacından sonra gelmektedir. Örtünmenin ihtiyaç olmasına ilk sebep soğuktan korunmaktır. İkinci sebep ise üreme organını korumaktır. Bu amaçla ikel insanların vücutlarında daha çok cinsel organlarının bulunduğu yerleri kapattığını görüyoruz. Bunun bir utanma duygusundan çok, üreme organlarının ikel insanlar dünyasında bir nevi kutsal nitelik kazanmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Örtünmeye iten üçüncü bir sebep ise güzel görünme, hoş gitme veya farklı olma duygusudur. Bu nedenlerden hangisinin diğerlerinden daha önemli olduğu ise iklim, ortam, sosyal olaylar ve ekonomik durumla ilgilidir¹.

Erken Paleolitik devirde doğal savunma silahlarından yoksun bir halde büyük hayvanlar arasında çırlıçıplak yaşayan insan, bir süre sonra yaprakları hayvan kemikleri, dişleri, balık kılıcı, ağaç dikenleri ve dalları gibi doğada bulduğu sivri uçlu materyallerle tutturarak örtündü. Düğümleme tekniğini bulduktan sonra yaprakların saplarını birbirine düğümleyip eklemek suretiyle giysiler tasarladı. Bu teknik saz ve otlarda uygulandı ve günümüzde ikel kabilelerde hala kullanılan ot etekler bu dönemde ortaya çıktı².

Ketenin yabani olarak yetiştiği yerlerde yaşayan Sümer Babil, Mısır, Hindistan, Akdeniz çevresi ve Kafkas'lardaki insanlar keten liflerinden kumaşlar dokuyarak, bu kumaşlardan giysiler yapmaya başladılar³. Günümüzden 10.000 yıl öncesinde yaşayan insanlar, bitkilerin gerekli yumuşaklık ve sağlamlığa sahip olanlarını anlamalarıyla, bu bitkilerin ekimine dolayısıyla bitkileri kumaş dokumak için kullanmaya başladılar. Bu bitkiler keten, çetene, pamuk vs'dir.

Soğuk iklimlerde yaşayan insanlar ise beslenmek için avladıkları hayvanların postlarını üşümek için kullanıyorlardı⁴. Bir süre sonra kötü kokan hayvan derilerini duman hayvanların iç yağı gibi maddelerle konserveleştirmiş ve tabaklamış böylece daha konforlu hale getirip postları üstlerine geçirip hayvan bağırsaklarını da bağ olarak

¹Sabahattin Türkoğlu, 2002, **Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim-Kuşam**, Atılım Kâğıt Ürünleri ve Basım Sanayi, A.Ş., İstanbul: s.4-5.

²Elif Jülide Dereboy, 2004, **Kostüm & Moda Tarihi**, Özel Güzel Sanatlar Stilistik Ltd.Şti. Yay., Ankara: s.9.

³Nazım Paşayev, 2008, **Genel Konfeksiyon Teknolojisi**, Birsen Yayınevi, İstanbul: s.9.

⁴Şahin Yüksel Yağan, 1978, **Türk El Dokumacılığı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul: s.10.

kullanmıştır⁵. Dikilmiş kumaşlar çok sonraları toplumların medeni ve teknik açıdan gelişmesiyle meydana çıkmıştır. İlk dikişli giysiler paleolitik devirde avcılıkla geçinen toplumlar arasında ortaya çıkmıştır. Hayvan derilerini giysi olarak kullanan insanlara bir süre sonra deriler bedenlerini örmek için küçük gelmeye başladı ve derileri birbiriyle birleştirmek gerekti. Böylece ilk dikişler ortaya çıktı. İlk dikiş iplikleri hayvan bağırsakları ve ağaç gövdelerindeki uzun lifler oldu. Zaman geçtikçe insanoğlu hayvanların yününden önce keçe yapmayı öğrendi⁶.

Yakındoğu'da, şimdiye kadar bilinen en büyük Neolitik yerleşimlerden birisi olan Çatalhöyük'te⁷ duvar resimlerinden birinde siyah benekli pembe leopar postları giyen adamlar ve bu adamların başlarında aynı malzemedan üretilmiş başlıklar resmedilmiştir⁸ (*Lev.1.1*). İspanya'da da Tervel Mağarasında Paleolitik devire ait duvar resimlerinde deriden etek giymiş kadın resimleri tespit edilmiştir⁹ (*Lev.1.2*). Bu duvar resimleri dönemin giysileri hakkında bilgi edinmemizi sağlamaktadır.

Neolitik köy toplumunun geçim biçimi olan tarımsal üretim avcılık ve toplayıcılıktan fazla ve disiplinli çalışmayı gerektirmiştir. Bununla birlikte yoğun tarım mevsimleri dışında insanlara oldukça uzun bir boş zaman kalmıştır. Bu boş zamanda da insanlar başka işlerle uğraşma olanağını bulabilmişlerdir. Böylece kadınlar tarafından yapılan çömlekçilik ve dokumacılığa da gerekli zaman ayrılabilmiştir¹⁰.

Dokumacılığın en önemli yayılma merkezleri Mezopotamya, Mısır, Babil Asur ve Anadolu'dur. Anadolu'da yapılan arkeolojik kazılarda dokumacılığın M.Ö.7.binden beri yapıla geldiği ele geçen buluntulardan anlaşılmaktadır.

Arkeolojik buluntular içinde yapısı gereği çabuk bozulan ürünler arasında önce tekstil ürünleri, sonra sırasıyla hasır, sicim, deri, ahşap üretimleri yer almaktadır. Prehistorik dönemlere ait Dünya'nın çeşitli yerlerinde dokumacılıkta kullanılan, taş, kemik, pişmiş toprak vb. malzemelerden yapılan ağırşaklar, dokuma tezgâh ağırlıkları,

⁵Hasan Yelmen, 2005, **Türk Dericiliği 2400 Yaşında**, Kesişim Yay., İstanbul: s.24.

⁶ N. Paşayev, 2008, s.12.

⁷James Mellaart, 1962, Excavations at Çatal Hüyük, **AnSt 12**, Journal of the British Enstitute of Archaeology at Ankara: s.41-65.

⁸James Mellaart, 2003, **Çatalhöyük Anadolu'da bir Neolitik Kent**, B.Yazıcıoğlu (Çev.), Yapı Kredi Yay., İstanbul: s.135.

⁹H.Yelmen, 2005, s.17.

¹⁰Alaeddin Şenel, 1995, **İlkel Topluluktan Uygar Topluma**, 5. Basım, Bilim ve Sanat Yay., Ankara: s.165.

makaralar, taraklar, mekikler gün yüzüne çıkarılmıştır. Bu aletlerin dokumacılıkta kullanıldığını ve kullanım yöntemleri genellikle günümüzde kullanılmakta olan benzer malzemeler ile karşılaştırma yoluna gidilerek saptanmaktadır. Dokumacılığın o bölgelerde yapıldığı dokuma üretiminde kullanılan araç-gereçlerin ele geçmesinden anlaşılmaktadır.

En eski dokumacılık buluntuları, Üst-Paleolitik döneme ait Fransa'da St Michel d'Arudy mağarasında bulunan iğ ve ağırşaklardır. Bu buluntular o dönemde dokuma üretiminin gerçekleşmiş olabileceğini gösteren kanıtlardır¹¹.

Dokuma, kumaş boyunca uzanan iplik dizisi (çözgü), bu ipliklere dik olarak yerleşen (atkı) iplik sisteminin belli kurallara göre dik şekilde altlı üstlü bağlanmalarıyla oluşan tekstil yüzeyidir¹². Lif ise, tekstil ürünlerinin hammaddesi ve en küçük yapı birimidir¹³.

Giysinin olması için kumaşa, kumaşın olması için dokumaya, dokuma içinse life gereksinim vardır. İlk insanlar bu ihtiyaçlarını karşılamak, lif elde etmek ve dokuma yapmak için bazı araçlar icat etmişlerdir. Bu aletlerin pişmiş toprak, kemik taş gibi materyallerden olanları günümüze kadar ulaşmıştır. Eğirmede kullanılan ağırşaklar dokumacılıkta kullanılan tezgâh dokuma ağırlıkları dokuma tarakları, makaralar, mekikler ilk çağlarda kullanılan dokumacılık araçlarıdır.

Bu çalışmanın konusu, Kütahya Seyitömer Höyük yerleşimindeki halkın dokumacılıkta kullandığı, kazılarda ele geçen aletlerinden olan, ağırşak ve dokuma tezgâh ağırlıklarıdır.

Araştırmanın kapsamını, 2006-2009 yılları Seyitömer Höyük kazı sezonlarında bulunan M.Ö. II. Bin'e ait dokumacılık buluntuları oluşturmaktır. Araştırma malzeme grubunu M.Ö. II. Bin'in ilk çeyreği içinde kalan M.Ö. 18.yy.'a tarihlenmiş ağırşak ve ağırlıklar oluşturmaktadır.

Seyitömer Höyüğü'nün ağırşak ve dokuma tezgâh ağırlıklarının karşılaştırılması yapılırken, karşılaştırma için belirlenen merkezlerin ağırşak ve dokuma tezgâh ağırlıklarının dönemi OTÇ'ı olanları seçilmiştir. Malzemenin karşılaştırmasında

¹¹Paul Bahn, 2001, "Palaeolithic Weaving - a Contribution from Chauvet", **Antiquity**, Vol. 75: 233-458, sayı: 288, Gloucester: s. 271-272.

¹²Şeber Bahattin, Alpan Dilek, 1989, **Kumaş Yapı Bilgisi**, Mimar Sinan Üniversitesi Yay., İstanbul: s.1.

¹³Karahan Nevin, Mangut Mürüvvet, 2006, **Tekstil Lifleri**, Baran Matbaacılık, Ankara: s.2.

Ege Bölgesindeki dokuma aletlerinin bulunduğu OTÇ'na tarihlenen yerleşimlerden olan, Aphrodisias, Beycesultan, Çeşme-Bağlararası, Çavlum Mezarlığı, Demircihöyük, Iasos, Kusura, Liman Tepe, Milet, Panaztepe, Troya, Şarhöyük (Dorylaion), Yanarlar Mezarlığı kapsama alınmıştır. Panaztepe buluntuları çalışılırken ağırşak benzeri buluntular erkek takısı veya boncuk olarak değerlendirilmiştir.

Kütahya il sınırları içerisinde yer alan Seyitömer Höyük'te M.Ö. II. bin yıla ait ortaya çıkartılan ağırşak ve dokuma tezgâh ağırlıklarıyla, aynı döneme ait diğer merkezlerdeki ağırşak ve dokuma tezgâh ağırlıklarıyla tipolojik ve bezeme yönleri irdelenmiştir.

Bu çalışmanın amacı, Seyitömer Höyüğü'nün OTÇ'ndaki bölgesel kültür (sosyo-ekonomisi geleneklerini ve sanatsal anlayışının) özelliklerinin yanı sıra, çevre kültürlerle olan kültürel etkileşim ve ticari ilişkilerini, anlaşılmasına dolayısıyla İç Batı Anadolu Bölgesi'nde M.Ö. II. Bin yılına ait arkeolojik çalışmalar fazla olmadığından bölgenin bu dönemine de ışık tutulmasına katkı sağlamaktır.

Araştırmanın yöntemi, birinci bölümde Seyitömer Höyüğü'nün bulunduğu bölgenin coğrafi konumu ve Kütahya Eskişehir, Afyon şehirlerinin araştırma tarihçesinden genel hatlarıyla bahsedilmiştir. İkinci bölümde Eski Çağ'da ağırşak, dokuma tezgâh ağırlıkların, dokuma tezgâhlarının, dokumadaki yeri, önemi, nasıl kullanıldığı, Anadolu'daki ilk dokumacılık buluntuları arkeolojik veriler ışığında anlatılmıştır. Üçüncü bölümde Seyitömer Höyüğü'nün kültür katlarından söz edilmiştir. Dördüncü bölümde ise, çalışma kapsamındaki buluntuların M.Ö. II. Bin'e ait olanları ayrıldıktan sonra kazı ekibi tarafından yapılan tanımları, çizimleri ve fotoğraflarına sadık kalınarak tipoloji oluşturulmuştur. Bunun sonucunda ağırşaklar üç ana (konik, küresel, silindirik), forma, ağırlıklar ise yedi (küresel, dikdörtgen, disk, hilal, konik, oval ve piramidal) forma ayrılmışlardır. Ağırşaklar ana formun içinde tekrar tiplerine göre sınıflandırılmışlardır. Bezemeli ağırşaklar ve ağırlıklar da tipolojiye dahil edilmişlerdir. Bezemeli buluntular bezeme şekillerine göre ayrı bir grup yapılarak sınıflandırılmışlardır. Karışıklığı önlemek için ağırşakların tipolojik ayrımlarında "a", ağırlıklarda ise "b", bezemeli ağırşaklarda "A", bezemeli ağırlıklarda "B", harfleri verilmiştir. Bu yöntemle çalışmanın katalog kısmı oluşturulmuştur. Katalogdaki buluntuların yerleştirilme sırası Seyitömer Höyük buluntu sırasına göre yani önce

bulunandan son bulunana doğrudur. Resimlerin yerleştirilmesinde ise metin akışı dikkate alınmıştır. Buluntuların plankarelerdeki yerleri ve tipolojileri tablolarda verilmiştir. Çalışma harita plan ve grafiklerle desteklenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
SEYİTÖMER HÖYÜĞÜ

1.1. SEYİTÖMER HÖYÜĞÜ'NÜN COĞRAFI KONUMU VE ARAŞTIRMA TARİHÇESİ

1.1.1. Coğrafi Konumu

Türkiye topraklarının yaklaşık %1,5'nu kaplayan Kütahya ili, Ege Bölgesi'nin İç Batı Anadolu Bölümü'nde yer alır. 11.875 km² lik yüzölçümüne sahip olan il, 38 derece 70 dakika ve 39 derece 80 dakika kuzey enlemleri ile 29 derece 00 dakika ve 30 derece 30 dakika doğu boylamları arasındadır. İl denize kıyısı olan asıl Ege Bölümü ile İç Anadolu Bölgesi arasında geçiş alanıdır. Kütahya ili, batısında Manisa ve Balıkesir, doğusunda Eskişehir ve Afyon, güneyinde Uşak, kuzeyinde Bursa, kuzeydoğusunda Bilecik İlleriyle komşudur¹⁴. Kütahya ve çevresi, fiziki, beşeri ve iktisadi coğrafya şartları bakımından Ege Marmara ve İç Anadolu bölgeleri arasında bir geçiş sağlar¹⁵.

Seyitömer Höyük, Kütahya il merkezinin kuş uçuşu 24-25 km kuzeybatısında; Seyitömer Köyü'nün kuzeybatısındaki Seyitömer Linyit İşletmesi'nin arazisi içinde bulunmaktadır. Kuzeyi dik, güneyi yayvan 20 m yüksekliğinde bir tepedir (*Lev.1.3*). Höyüğün kuzeydoğusunda linyit yatakları, doğusunda fabrika ve Kütahya yolu vardır¹⁶.

Şimdiye kadar yapılan kazılar sonucunda Kütahya tarihinin Kalkolitik devirle başlamış olduğu bilinmektedir. Bu devire ait buluntular Domaniç, Simav ve Altıntaş mevkilerinden gelmektedir. 1977 yılında Tavşanlı-Tunçbilek'de Boyalık ve Gevence Mevkilerinde yapılan kömür çıkarma işlemleri sırasında bulunan toplu buluntular Kalkolitik döneme ait önemli buluntulardır. Bu buluntular siyah renkli elde yapılmış basit çizgi bezemeli kaplardır¹⁷.

Kütahya'da özellikle Tavşanlı-Kayı Köyü, Altıntaş-Üçhöyük Köyü ve Simav yöresinden bol miktarda kaliteli Tunç Çağı buluntuları ele geçmiştir. Truva'nın tipik gaga ağızlı ve üçayaklı kapları, depas amphik pellen tipli kapları, Yortan Kültürünün (Tunç çağı) bezekli kapları Tavşanlı yöresinden ele geçirilmiştir.

Tavşanlı Kayı Köyünde M.Ö. 3000-2000'e ait gri renkte elde ve çarkta yapılan keramik buluntuları Yortan ve Demircihöyük buluntularıyla benzerlik gösterir.

¹⁴http://www.cedgm.gov.tr/icd_raporlari/kutahyaicd2007.pdf ., s.3. (18.12.2009),

¹⁵Sadık Ölçen, 1999, **Kütahya Ansiklopedisi**, Kütahya Belediyesi Kültür Yay., Kütahya: s.45.

¹⁶[http://www.tayproject.org/TAYmaster.fm\\$Retrieve?YerlesmeNo=2347&html=masterdetail.html&layout=web.](http://www.tayproject.org/TAYmaster.fm$Retrieve?YerlesmeNo=2347&html=masterdetail.html&layout=web.), (18.12.2009).

¹⁷A.g.e. s.46

Kütahya'da Hitit çağında da iskân edildiğini Domaniç-Elmalı ve Altıntaş ilçelerinden gelen buluntulardan anlaşılmaktadır.

Kütahya ili Frig Çağı, Roma devri Bizans devrine ait eserlere sahip bir yerleşimdir¹⁸.

1.1.2. Araştırma Tarihçesi (Kütahya, Eskişehir, Afyon)

Phrygia Bölgesi bugün Eskişehir ve Afyon illerinin tümünü, Kütahya ilinin doğusu ve güneyini, Uşak ilinin doğusunu (?), Konya, Isparta ve Burdur illerinin kuzey/kuzeybatı kesimlerini kapsamaktadır¹⁹.

C.H.E. Haspels, genel hatlarıyla, merkezini Türkmen Dağı'nın oluşturduğu ve günümüzde Kütahya (Kotiaion), Eskişehir (Dorylaion), Afyon (Akroinos) illeri ve Eskişehir/Seyitgazi ilçesi (Nakoleia) arasında kalan bölüme "Dağlık Phrygia" adını vermiştir²⁰.

Phrygia bölgesinden ilk defa Homeros bahsetmiştir. Bölgede 16. yy. itibaren tarihi coğrafya araştırmalarına Avrupalılar başlamıştır. Phrygia ile ilgili araştırmalar özellikle 18. yy.'ın sonu ile 19. yy.'ın başlarında yapılmıştır.

Phrygia ile ilgili ilk detaylı yayın 1824 yılında William Martin Leake tarafından yayınlanmıştır²¹. Leake Seyitgazi'nin güneyindeki anıtlarla ilgili notlarını, yayınlarak ve pek çok kişinin dikkatini Frigya yaylası üzerine çekmiştir²².

Bölgede bu yayından sonra araştırmalar artmıştır. 1826 yılında Fransız gezgin Alexandre de Laborde ve oğlu Leon de Laborde bölgeye gelir²³. Bölgedeki kaya anıtlarını gezip, eserleri beraberinde getirdikleri mimar ve ressamalara çizdirmişlerdir²⁴.

¹⁸Anonim, **Kütahya, Atatürk'ün Doğumunun 100.Yılına Armağan**, 1981-1982, Kütahya Belediyesi, s.53-54.

¹⁹Veli Sevin, 1982, **Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, C.II**, Görsel Yay., İstanbul: s. 235.

²⁰Emilie Haspels, 1971, **The Highlands of Phrygia. Sites and Monuments**, C. I, Princeton University Press, Princeton: s.20.

²¹A.g.e, s.155.

²²William Martin Leake, 1824, **Journal of a Tour in Asia Minor with Comparative Remarks on the Ancient and Modern Geography of that Country**, London: s.121.

²³Taciser Sivas, 1999, **Eskişehir Afyonkarahisar Kütahya İl Sınırları içindeki Phryg Kaya Anıtları**, Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir: s.11.

²⁴A.g.e., s.12.

Phrygia kaya anıtlarının gerçeğe en yakın gravürlerini Charles Texier 1834 yılında Anadolu'yu batıdan doğuya doğru gezdikten sonra çok sayıda kaliteli gravür çizmiştir²⁵.

Anadolu'ya gelen bir başka araştırmacı William J. Hamilton'dur. 1836 yılında Hamilton Phrygia'nın tarihi coğrafyası ile ilgili önemli saptamalarda bulunur. Eskişehir ve Ankara üzerinde yoğunlaşır ve böylece Dağlık Phrygia'yı konu dışında bırakır. Küçük Asya'da Pontus, Kilikia ve Armenia'yı da anlattığı iki ciltlik çalışması vardır²⁶.

Epigraf olan William Martin Ramsay'ın Anadolu'ya 1881 yılında gelişi ile Phrygia Bölgesi ve Anadolu araştırmaları açısından yeni bir dönemi başlatmıştır. 1884-1887 arasında Phrygia'da çalışmalar yapan Ramsay, Phrygia şehirleri ve piskoposluk merkezlerini anlattığı ve 1897 yılında yayınlanan iki ciltlik önemli bir çalışması vardır²⁷. Ramsay epigrafik malzeme ışığında Phrygia Bölgesi'nin topografyasını ve tarihi coğrafyasını inceleyen ilk bilim adamıdır²⁸.

1886 yılında bölgeye gelen Georges Radet ve Gustave Fougères Atina'daki Fransız Enstitüsünden araştırmacılarıdır. 1893 yılında Radet, H. Ouvre ile birlikte bölgeye tekrar gelir ve dönüşünde 1895 yılında Phrygia ile ilgili bir kitap yayınlamıştır²⁹.

Radet'ten sonra ünlü Alman Arkeolog Alfred Körte 1894 ve 1895 yıllarında bölgede kapsamlı bir araştırma yapmıştır³⁰.

Phryg arkeolojisinin kurucusu ve Gordion'un (Yassihöyük) ilk kazıcısı olan Körte, Ramsay'ın çalışmalarını yeniden ele almış, Helenistik ve Bizans dönemlerine ait kaya mezarları saptamıştır³¹.

²⁵Charles Texier, 2002, **Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi 2**. A. Suat, (Çev.), Enformasyon Ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara: s.153.

²⁶William Hamilton, 1842, **Researches in Asia Minor**, Pontus and Armenia, I-II. London: s.97.

²⁷William Martin Ramsay, 1960, **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası**. M. Pektaş (Çev.), MEB. Yay., İstanbul: s.10.

²⁸T. Sivas, 1999, s.15.

²⁹Georges Radet, 1895, En Phrygie, Rapport Sur Une Mission Scientifique En Asie Mineure, **Nouvelles Archives Des Missions Scientifiques Et Littéraires**, VI, 425-594, Paris: s.425.

³⁰T. Sivas, 1999, s.16.

³¹Alfred Körte, 1898, Kleinasiatische Studien III, Die Phrygischen Felsdenkmaler, **AthMitt**, 23, s.80.

1896 yılında Von Diest bölgede çalışmıştır. Özellikle Batı Anadolu için detaylı bir harita hazırlamıştır. Kütahya, Seyitgazi'de detaylı çalışmalar yapmıştır. Dağlık Phrygia'nın ilk bilimsel haritası onun eserinde yayınlanmıştır³².

Franz Von Reber adlı Alman sanat tarihçisi bölgeye gelip sadece eser bazında bölgeyi inceler. Reber Küçük Kapı Kaya Anıtı'nı bu inceleme sırasında bulmuştur.

20. yy. araştırmalarının başlatan Eric Brandenburg adlı Alman araştırmacıdır. Araştırmacı Bölgedeki tüm Phryg Kaya anıtlarını incelemiş, Sabuncupınar yakınlarında Fındık Phryg yerleşmesini ortaya çıkarmıştır.

1.Dünya Savaşı sırasında bu çalışmalar durur. Atatürk'ün talimatıyla bölgede arkeolojik araştırmalar tekrar başlar. 1925 yılında epigrafik çalışmalar yapılmaya başlanır³³. W.M.Calder, 1925 yılında Frig ve klasik dönem eserlerinin saptanmasına amacıyla bölgede yaptığı araştırmalar sırasında gezdiği prehistorik yerleşmeleri bir harita üzerinde gösterir³⁴.

1936-1938 yılları arasında Fransız arkeolog, mimar ve coğrafyacılarından oluşan bir ekip bölgeye gelir ve Fransız Anadolu Araştırma Merkezi kurulur³⁵. 1936 yılında A. Gabriel Fransız Arkeoloji Enstitüsü adına, tarafından Midas Şehri'nde kazı çalışmaları başlatılır. Burada saptanmış olan ETC Mezarlığı 1948-1951 yıllarında Halet Çambel tarafından kazılmıştır³⁶.

Demircihüyük'te 1937 yılında K.Bittel ve H.Otto tarafından üç hafta süren kazı gerçekleştirilmiştir. Bu kazı bölgede ki ilk bilimsel kazıdır³⁷.

Frigya yaylasında, Remzi Oguz Arık da 1941 yılında araştırmalar yapmıştır³⁸. Aynı yıl E. Chaput Afyonkarahisar- Kütahya ve Seyitgazi-Emirdag arasındaki Phryg Dönemi eserlerine dair arkeolojik ve coğrafi araştırmalarını yayımlamıştır³⁹.

³²T.Sivas, 1999, s.17.

³³A.g.e., s.18.

³⁴<http://zemin.terapad.com/resources/2172/assets/makale%20ve%20belgeler/tarihce.pdf.>, (10.04.2010).

³⁵T.Sivas, 1999, s.18.

³⁶Halet Çambel, 1952, **Friky'a'da Midas Şehri Yakınında Bulunan Prehistorik Mezar**, TTKongresi, Ankara: ss. 228-229.

³⁷ Kurt Bittel, Heinz Otto, 1939, **Demirci Hüyük, Eine vorgeschichtliche Siedlung an der phrygisch-bithynischen Grenze**, Berlin: s.64.

³⁸Remzi Oguz Arık, 1956, **Ankara-Konya, Eskişehir-Yazılıkaya Gezileri**, TTK, Ankara: s.126.

³⁹Ernest Chaput, 1941, **Phrygie, Exploration Archeologique, Tome 1, Geologie et Geographie Physique**, Paris: s. 64.

1944 yılında bölgeyi prehistorik yerleşme yerlerinin saptanmasını amaçlayan gezen Kılıç Kökten, bölgenin kuzeyinde, Bilecik ve kısmen Eskişehir illerinin sınırları içinde incelemeler yapmıştır⁴⁰. Aynı amaçla yaptığı geziyi C.A. Burney 1954 yılında gerçekleştirilmiştir. Burney, Eskişehir ili sınırları içerisinde özellikle Eskişehir ve Alpu ovalarındaki yerleşme yerlerinden malzeme toplamıştır. Burney, bu malzemenin Demircihöyük çanak çömlek grubuna dâhil olduğunu belirtmiştir⁴¹.

Dağlık Phrygia Bölgesi'nde, 1946–1958 yılları arasında kapsamlı yüzey araştırmaları yapan C.H.E.Haspels'in çalışmasında, Phryg kaya anıtları ve yerleşmeleri araştırmanın odağını oluştur⁴².

D. French 1959-61 yıllarında Altıntaş bölgesinde; 1961-65 yıllarında İznik, Eskişehir, Afyon ve Akşehir'de yüzey araştırmaları yapmış ve prehistorik yerleşme yerlerinden topladığı malzemenin bir kısmını makaleler halinde yayımlamıştır. Bu çalışmaların sonucunda French, yayımlanmayan doktora tezinde Batı Anadolu çanak çömlek gruplarının sınırlarını daha ayrıntılı bir şekilde incelemiştir⁴³.

1975-1978 yılları arasında, M. Korfmann başkanlığında gerçekleştirilen Demircihöyük kazıları, bölgede ilk defa ETÇ I, ETÇ II ve OTÇ stratigrafilerini açığa çıkarmıştır⁴⁴.

Aynı yıllarda Eskişehir ili sınırları içindeki yerleşme yerlerini saptamaya yönelik Eskişehir Arkeoloji Müze Müdürü D. Tokgöz tarafından da yüzey araştırmaları yapılmıştır. Bu çalışmalar sırasında saptanan yerleşme yerleri harita üzerine işaretlenmiş, toplanan çanak çömlek, müze deposuna kaldırılmıştır; fakat üzeri yazılmamış olduğundan, malzeme birbirine karışmış durumdadır⁴⁵.

⁴⁰Kılıç Kökten, 1948, 1944-1948 Yıllarında Prehistoryası Araştırılan Yerler, IV. TTK, Ankara: ss.198-202.

⁴¹Charles Burney, 1956, Northern Anatolia Before Classical Times, *AnSt VI*, Ankara: s.187.

⁴²Rahşan Tamsü Polat, 2010, Yeni Buluntular Işığında Phryg Kaya Altarları Ve Bir Tipoloji Önerisi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.10, Sayı. 1: 203-22 Eskişehir: s.205.

⁴³David French, 1969, *Anatolia and the Aegean in the third Millennium B.C.*, Doktora Tezi, University of Cambridge: s.123.

⁴⁴Turan Efe, M. Erkan Fidan, 2006, Pre-Middle Bronze Age Metal Objects from Inland Western Anatolia: A Typological and Chronological Evaluation, *Anatolia Antiqua XIV*, Chuvin, Pierre, Aksel Tibet (ed.), De Boccard Paris: s.25.

⁴⁵<http://zemin.terapad.com/resources/2172/assets/makale%20ve%20belgeler/tarihce.pdf.s.3-4>.

1983 yılında, Bozüyük'te, tesadüfen arkeolojik malzemeye rastlanmıştır. Bu durum üzerine Eskişehir Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü, burada iki sene süreyle kurtarma kazısı yapmıştır⁴⁶.

1985-1986 yıllarında gerçekleştirilen bir diğer mezarlık kazısı da Eskişehir'in güneybatısında Porsuk nehrinin kenarında yer alan Uluçayır kazısıdır.

1988-1995 yılları arasında Turan Efe tarafından prehistorik yüzey araştırmaları gerçekleştirilmiştir. T. Efe bir kısmı daha önceki araştırmalarda saptanan, bir kısmı ise ilk defa saptanan 224 yerleşme yerini ziyaret etmiştir⁴⁷.

Bölge ile ilgili Turan Efe'nin Paleolitik Dönem'den M.Ö. I.Bin yıla kadar uzanan dönemleri kapsayan bu çalışmalarla ilgili ön raporlar yayımladığı gibi değişik dönemlere ait bazı kapsamlı yayımlar da yapmıştır⁴⁸.

⁴⁶Güngör Gürkan, Jürgen Seeher, 1991, Die Frühbronzezeitliche Nekropole von Küçükhöyük bei Bozüyük, **Istanbul Mitteilungen**, **41**, Bonn- İstanbul: ss. 39-96.

⁴⁷[http://zemin.terapad.com/resources/2172/assets/makale%20ve%20belgeler/tarihce.pdf.s.4.\(1.04.2010\)](http://zemin.terapad.com/resources/2172/assets/makale%20ve%20belgeler/tarihce.pdf.s.4.(1.04.2010)).

⁴⁸Turan Efe, 1989-1990, "Three Early Sites in the Vicinity of Eskişehir, Asmainler, Kanlıtaş, and Kes Kaya", **Anatolica XVI**, Leiden: ss.31-60.; T. Efe, 1990a, "An Inland Anatolian Site with Pre-Vinça Elements, Orman Fidanlığı, Eskişehir", **Germania 68**, ss.67-113.; T. Efe, 1990b, "1988 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **Anadolu Araştırmaları XII**, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul: ss. 1-19.; T. Efe, 1991, "1989 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **VIII. AST**, Ankara: ss. 163-177.; T. Efe, 1992, "1990 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **IX. AST**, Ankara: ss. 561-583.; T. Efe, 1993a, "1991 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **X. AST**, Ankara: ss. 345-364.; T. Efe, 1993b, "Chalcolithic Pottery from the Mounds Aslanapa (Kütahya) and Kınık (Bilecik)", **Anatolica XIX**, Leiden: ss. 19-31.; T. Efe, 1994a, "Eskişehir Yöresindeki Bazı Höyüklerde Saptanmış Olan İlk Tunç Çağı'na Geçiş Evresi Çanak Çömleği", **Anadolu Araştırmaları XIII**, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul: ss. 17-41.; T. Efe, 1994b, "1992 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **XI. AST**, Ankara: ss. 571-592.; T. Efe, 1994c, "Early Bronze Age Pottery from Bahçehisar: The Significance of the Pre-Hittite Sequence in the Eskişehir Plain, Northwestern Anatolia", **AJA 98**, New Jersey: ss. 5-34.; T. Efe, 1995a, "1993 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **XII. AST**, Ankara: ss. 245-266.; T. Efe, 1995b, "İç Batı Anadolu'da İki Neolitik Yerleşme: Fındık Kayabaşı ve Akmacı", (yay. haz. A. Erkanal v.d.) **İ. Metin Akyurt ve Bahattin Devam Anı Kitabı**, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul: ss. 105-114.; T. Efe, 1996, "1994 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **XIII. AST**, Ankara: ss. 131-153.; T. Efe, 1997, "1994 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **XIV. AST**, Ankara: ss. 215-292. Turan Efe, 2001, "**The Salvage Excavations at Orman Fidanlığı. A Chalcolithic Site in Inland Northwestern Anatolia**", Task Vakfı Yay., İstanbul: s. 23.

Son yıllarda da, T.Sivas Eskişehir-Kütahya-Afyonkarahisar illerinde yüzey araştırmaları yapılmaktadır⁴⁹. Taciser Tüfekçi Sivas'ın Eskişehir, Afyon ve Kütahya il sınırları içinde kalan bölgede yaptığı Phryg kaya anıtları çalışması ilk defa 1999 yılında yayınlanmıştır. Bu çalışmada Phrygia Bölgesi, tarihi coğrafyası ve anıtlar incelenmiştir. Daha sonra Eskişehir-Kütahya-Afyon sınırları içinde yer alan Kaya Altarları, T. Sivas, H. Sivas, R.Tamsü, Y. Polat'ın yer aldığı ekip tarafından incelenerek 2003-2004 yıllarında yayınlanmıştır. Bölge müzelerinde çalışan Hasan Tahsin Uçankuş'da genel olarak Phrygia bölgesini ele aldığı bir çalışma yapmış, müzelerde çalıştığı dönemdeki birikimlerini kitap haline getirerek 2002 yılında yayınlamıştır⁵⁰.

1990 ve 1991 yıllarında, yerleşme yeri daha önce kazılmış olan Demircihöyük/Sarıket mezarlığında, J. Seeher tarafından kazılar yapılmıştır. Burada, ETÇ' nin ikinci yarısı, 2. binyıl ve Hellenistik döneme tarihlenen basit, küp ve taş sandık mezarlar açılmıştır⁵¹.

Phrygia Bölgesine dâhil olan Eskişehir'in kuzeydoğu kenarında bulunan Şarhöyük'te, 1989 yılından çalışmalar yapılmaktadır. Çalışmaları M. Darga başlatılıp T. Sivas tarafından devam ettirilmiştir. Kazılarda da Bizans öneminden M.Ö.3.binyıl içlerine kadar kesintisiz yerleşildiğini kanıtlayan veriler ele geçirilmiştir⁵².

⁴⁹Taciser Tüfekçi, Sivas, Hakan Sivas, 2003, "Eskişehir-Kütahya-Afyonkarahisar İlleri 2001 Yılı Yüzey Araştırması", **20. AST**, Ankara: ss.285-298.; Taciser, Tüfekçi Sivas, Hakan, Sivas, 2005, "2003 Yılı Eskişehir, Kütahya ve Afyonkarahisar İlleri Yüzey Araştırması", **22. AST**, Ankara: ss.285-298.; Taciser Tüfekçi Sivas, Hakan, Sivas, 2004, "2002 Yılı Eskişehir, Kütahya ve Afyonkarahisar İlleri Yüzey Araştırması", **21. AST, C.2**, Ankara: ss.155-166.; T. Tüfekçi Sivas, H. Sivas, 2005, "Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri 2004 Yılı Arkeolojik Envanteri ve Yüzey Araştırması", Türkiye Bilimler Akademisi **TÜBA**, Journal of Cultural Inventory, 4. İstanbul: ss.33-58.; Taciser Tüfekçi Sivas, Hakan Sivas, 2004 "Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Arkeolojik Envanteri 2003", **TÜBA**, Sayı 2. İstanbul: ss.101-119, Hakan Sivas, Taciser Tüfekçi Sivas, 2007 "Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Arkeolojik Envanter Çalışması 2005", **TÜBA**, Journal of Cultural Inventory, 5. İstanbul: ss.11-35; Taciser, Tüfekçi Sivas, Hakan Sivas 2003, "Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Yüzey Araştırması Arkeolojik Envanter Raporu" **TÜBA**, Journal of Cultural Inventory I, İstanbul: ss.2-32.

⁵⁰T. Sivas, 1999, s.18.

⁵¹Jurgen Seeher, 1991, Die Nekropol von Demircihöyük-Sarıket, **İstanbul Mitteilungen 41**, Bonn-İstanbul: s. 97-124; Seeher, Jurgen "Die Nekropol von Demircihöyük-Sarıket", **İstanbul Mitteilungen 42**, ss. 5-19.

⁵²Muhibbe Darga, 1994, "Şarhöyük-Dorylaion Kazıları", 1989-1992, **XV. KST**, Ankara: ss.481-502, M. Darga, T. Sivas, 2001, "Şarhöyük -Dorylaion Kazıları 1997 Yılı Sonuçları", **22. KST C.II**, Ankara: ss.51-62, M. Darga, T.Sivas, H.Sivas, 2002, "2000 Yılı Şarhöyük-Dorylaion Kazıları", **23. KST C.II**, Ankara: ss. 207-218, M. Darga, T. Sivas, H. Sivas, 2003, "2001 Yılı Şarhöyük-Dorylaion Kazısı ve Karatuzla Nekropolü Temizlik Çalışmaları", **24. KST C.II**, Ankara. ss.47-59, Muhibbe Darga, Taciser Sivas, 2000, "Şarhöyük-Dorylaion Kazıları 1997-1998 Yılı Sonuçları", **Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, C.1**, Sayı 2. Eskişehir: ss. 97-127

Eskişehir'in doğusunda Alpu yolu üzerinde yer alan Çavlum Köyü Mezarlık kazısı ise hafiri A.N.Bilgen tarafından 1999 kazı sezonunda kurtarma kazı çalışmalarına başlamış, 2002 yılı kazı sezonu dâhil, dört yıl devam etmiştir⁵³.

Seyitömer Höyük "Phrygia Epictetus" denilen antik bölgenin güneyinde İç Batı Anadolu'da bulunmaktadır⁵⁴. Bu bölgede yapılan Seyitömer Höyük kazıları ise önemli bilimsel sonuçların elde edildiği bir kazıdır. 1989 yılında Eskişehir Arkeoloji Müzesi tarafından başlanan, daha sonra 1990-1996 yılları arasında Afyon Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü tarafından yürütülen kazılara on yıl ara verilmiştir⁵⁵. 2006 yılında, Dumlupınar Üniversitesi adına Prof. Dr. A. Nejat Bilgen başkanlığında kazı çalışmalarına tekrar başlatılmıştır. Önemli sonuçlar veren eski yerleşim yerlerinden biri olan Seyitömer Höyüğü'nde Roma Dönemi'nden ETC'ye kadar yerleşim katları saptanmıştır⁵⁶.

⁵³A.Nejat Bilgen, 2001, "1999 Yılı Çavlum Köyü Mezarlık Kazısı", **22. KST C.1**, Ankara: ss.399-408; A. Nejat Bilgen, 2002, "2000 Yılı Çavlum Köyü Mezarlık Kazısı", **23. KST C.1**, Ankara: ss.351-360.; A. Nejat Bilgen, 2003, "2001 Yılı Çavlum Köyü Mezarlık Kazısı", **24. KST C.1**, Ankara: ss.389-396.; A. Nejat Bilgen, 2004, "2002 Yılı Çavlum Köyü Mezarlık Kazısı", **25. KST C.1**, Ankara: ss.139-145.; A.Nejat Bilgen, 2005, **Çavlum, Eskişehir-Alpu Ovası'nda Bir Orta Tunç Mezarlığı**, Anadolu Üni.Yay.,No:1668, Eskişehir.; A.Nejat Bilgen, 2006, "Uzaktaki Mezarlık, Eskişehir Alpu Ovası'nda Yerleşim Yeri Bulunmayan Yeni Bir Mezarlık", **ArkeoAtlas 5**, İstanbul: s.184. A. Nejat Bilgen, 2002, Eskişehir'de Bir erken Hitit Mezarlığı/Çavlum Köyü Pişmiş Toprak Eserleri, **II. Uluslar arası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yay. Eskişehir: ss.9-18; A. Nejat, Bilgen, 2003, Çavlum Köyü Kurtarma Kazısında Ele Geçen Pişmiş Toprak Kapların Restorasyonu, **III. Uluslar arası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 2003, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yay. Eskişehir: ss.274-280.

⁵⁴Nurullah Aydın, 1990, "Seyitömer Höyük Kurtarma Kazısı 1989", **I.MüzeKKS**, Ankara: s.194.

⁵⁵Ahmet Topbaş, 1991, "Kütahya Seyitömer Höyüğü 1990 Yılı Kurtarma Kazısı", **II. MüzeKKS**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 29-30 Nisan 1991 Ankara: ss. 11-34.

⁵⁶A. Nejat Bilgen, 2008, "Seyitömer Höyüğü 2006 Yılı Kazısı", **29. KST C.1**,Ankara: s.321; A. N. Bilgen, 2009, "Seyitömer Höyüğü 2007 Yılı Kazısı", **30.KST C. 2**,Ankara: s.71.

İKİNCİ BÖLÜM

ESKİ ÇAĞ'DA AĞIRŞAK VE DOKUMA TEZGÂH AĞIRLIĞI KULLANIMINA GENEL BAKIŞ

2.1. İĞ VE AĞIRŞAK KULLANIMI

2.1.1. Ağırşakların Dokumadaki Yeri

Dokuma sanatı tarihte insanların temel kültür uğraşlarından biri olarak karşımıza çıkar⁵⁷. Dokumacılığın nasıl başladığı konusunda araştırmacılar çeşitli fikirleri savunurlar. Bazı araştırmacılar ilk insanlara ağaç dallarının çalılarının çapraz olarak birbirine geçmesi örgü fikrini, sarmaşık ve benzeri bitkilerin birbirine dolanması ise eğirme işlemi fikrini vermiştir derken, bazı araştırmacılar da dokumacılığın kaçınılmaz, ihtiyaçtan doğduğunu kabul ederler⁵⁸. Günümüzde de birçok konunun esin kaynağı olan doğa ilk çağlarda da dokumacılığın keşfine yardımcı olmuştur.

Yaklaşık olarak M.Ö.10.000 civarında, ilk bitki ve ardından ilk hayvan türlerinin evcilleştirilmesi ile "yerleşik" bir hayata geçen insan, evcilleştirdiği hayvanları yün ya da et üretimine göre seçilmiştir⁵⁹. Hayvanların evcilleştirilmesiyle birlikte tekstilin hammaddesi olan yüne ulaşmak kolay olmuştur. Bu durum dokumacılıktaki gelişmenin başlangıcı olmuştur.

Tekstil ürünün imalâtı için dokuma, dokumanın yapılması için ipe gereksinim vardır. Dokuma işlemi ip üretmekle başlar. Dünyanın en eski endüstriyel sanatı olan eğirme giysi yapımının ilk temel işlemidir⁶⁰. İp ise, liften eğirme yöntemi uygulanarak elde edilir⁶¹.

İlk eğirmenin, liflerin önceleri iki el arasında sonraları ise yuvarlağa yakın bir taş ile diz üzerinde ovuşturularak yapıldığı tahmin edilmektedir. Bir süre sonra ipin ucuna taş bağlayıp bükmeyi denedi. Fakat bu yöntemlerle yapılan iplerin boyu kısa olmakta uzatmak içinse ekleme yöntemi kullanılmaktaydı. Bu şekilde ip elde etmek zahmetliydi ve zaman alıyordu. Her dönemde en iyiyi arayan insanoğlu bir süre sonra kaliteyi ve artan ip ihtiyacına cevap vermek için taş yerine ağaç kullanıldı. Böylece ilk

⁵⁷Suhandan Özay, 2001, **Dünden Bu Güne Dokuma Resim Sanatı**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara: s.5.

⁵⁸Ş.Yağan, 1978, s.10.; Macide Gönül, 1966, "Dokumacılığın Tarihçesi ve En Eski Dokuma Aletleri", **Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Antropoloji, C.1**, s. 82.

⁵⁹Murat Baskıcı, 1998, Evcilleştirme Tarihine Kısa Bir Bakış, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C.53**, Sayı: 1 Ankara: s.73-76.

⁶⁰N. Karahan, M. Mangut, 2006, s.1.

⁶¹Çetin Aytaç, 1982, **El Dokumacılığı**, MEB, İstanbul: s.3.

iğler icat edildi⁶². İğ ağaçtan yapılmış, ortaya doğru genişleyen uçları ince bir araçtır⁶³ (*Lev.1.4-5*).

İğ iki kısımdan oluşur. Birinci kısım ucu çentikli veya çengelli çubuktur. Bu çubuğa ip sarılır. İkinci kısım ise çubuğa takılan ağırşaktır. Ağırşak gövdeye ağırlık vermesi içindir⁶⁴ (*Lev.1.6*). İpliğe bükümü muntazam olarak verilebilmesi için ahşap, kemik veya madenden yapılan iğlere ağırşak takılır⁶⁵. Ağırşak aynı zamanda yün veya iplik eğrilen iği ağırlaştırmak için alt ucuna geçirilen yarım küre biçiminde, ortası delik ağaç, taş veya kemik parça, teker biçiminde yassı nesne olarak tanımlanır⁶⁶.

İp eğirmek için önce ham lifi yani sümeği elde bükme (burma) işi yapılır. Bu şekilde elde edilen iplik iğ çubuğunun ucuna yapılan çentiğe ya da çengele takılır veyailmek atılır. Daha sonra iğ aşağı sarkıtılırken el yardımıyla da hızla döndürülür. İğ çocukların oynadığı topacın hareketine benzer şekilde hızlı bir hareketle çevrilerek döndürülüp salınır. Bu şekilde iğe dönüş hızı kazandırılır. Bu hareketin elde edilmesiyle birlikte diğer elde tutulan lif sağılarak iplik haline getirilir. Eller aynı zamanda ham maddeden çıkan lifi destekler ve iğ dönerken ipi bükerek⁶⁷ (*Lev.1.7*). Aynı zamanda da ipin düzgün olmasını ve kalınlığını ayarlar⁶⁸. Bu işleme “bükümleme” veya “eğirme” denir. Elde edilen ipliğe de “bükümlü iplik” denir⁶⁹. Eğirme, teknik olarak hem döndürmeyi hem de çekmeyi kapsar⁷⁰.

İğlerin tablalı ve tablasız olanları vardır. Tabla ile kullanılan iğler genellikle ince ip eğirmede kullanılır. Bu iğler hafiftirler ve ağırşakları iğın alt kısmındadır. Tablası küçük olduğundan devri hareketi fazladır. Bu nedenle iplik istenilen incelikte bükülebilir. Ağırşak iğın ucunda ağırlık sağlayarak ipi aşağı çekmeye yarar⁷¹. Ağırşaklar iğın alt ve orta kısmında da yer alabilir (*Lev.2.1*). Bunun nedeni eğirmenin

⁶²Ş. Yağan, 1978, s.11.

⁶³Lindy Crewe, 1998, **Spindle Whorls, A Study of Form, Function and Decoration in Prehistoric Bronze Age Cyprus**, Jonsered: s.5-7.

⁶⁴Ç. Aytaç, 1982, s.5. M. Gönül, 1966, s.88.

⁶⁵Ç. Aytaç, 1982, s.3.

⁶⁶<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=a%F0%FDr%FEak&ayn=tam.>, (06.03.2010).

⁶⁷Ç. Aytaç, 1982, s.5; M. Gönül, (1966), s.88.

⁶⁸Elizabeth J.W. Barber, 1991, **Prehistoric Textiles: The Development of Cloth in The Neolithic and Bronze Ages with Special Reference to the Aegean**, Princeton University Press. Princeton: s.41.

⁶⁹Richard Doniert George Evely, 2000, Minoan Crafts: Tools and Techniques”, **SIMA**, C.XCII: 2, Jonsered, Paul Åströms Förlag: s.489.

⁷⁰E.J.W Barber, 1991, s.41.

⁷¹L.Crewe, 1998, s.5-7.

nasıl yapıldığı ile ilgilidir⁷². Ağırşak için alt uç kısmına yerleştirilmiş ise, eğrilecek yün ya da ketenin için ucuna bağlanması ile birlikte dikey tutularak parmaklarla inceltilen ipin hızlı bir şekilde sürekli olarak çevrilmesi ile ip olur (*Lev.2.2*). İğ eğrilen malzeme ile dolduktan sonra ipin alt kısmında bulunan ağırşak çıkartılır ve eğrilmiş olan malzeme yumak yapılır. Eğer ağırşak için üst uç kısmına takılırsa iğ diz üzerinde çevrilerek iplik bükülür⁷³ (*Lev.2.3*). Ağırşak için üst kısmında ise buna “öreke” denir⁷⁴.

Ağırşağın iğ üzerindeki yeri ipin büküm kalitesini etkilemez. Büküm standardını etkileyen faktör ağırşaktır. Ağırşağın ağırlığı çapının genişliğinin oluşturduğu işlevsellik en önemli özelliğidir⁷⁵.

Ağırşakların görevi, ağırlık sağlayıp devri hareketi temin ederek⁷⁶, ipi gergin tutmak ve gerekli olan bir büküm normunu sağlamaktır. Bu nedenle ipi iğ üzerine sarmak gerekmektedir. İğe takılan ağırlık olarak kullanılan ortası delik teker şeklindeki ağırşağın kullanılma nedeni budur. Ağırşak, böylece istenilen ip kalitesinin elde edilmesini sağlar⁷⁷. Eğirme ustalık işidir. Alışık bir el hem hızlı ve hem de ince ip eğirir⁷⁸.

Ağırşak, bükümü uzatmaya ve çekmeye yardımcı olan iğ üzerinde ekstra ağırlık sağlamak için düzen teker olarak işlev görür. Saatte 50-100 m arasında ip üretilebilir, bu üretim miktarı istenilen büküm standardına, ipin cinsine, kullanılacağı alana bağlı olarak değişir. İpler eğirmedeki büküm yönüyle ayrılır. “Z” büküm iğ sol tarafa döndürülmesi ile “S” bükümse için sağ tarafa döndürülmesi ile oluşur⁷⁹ (*lev.2.4*).

İlk dokuma Neolitik dönemde önce bitkilerin örülmesiyle başlamıştır. Neolitik dönem insanı bitkilerin saplarıyla sepet, halat hasır gibi gündelik hayatta kullandıkları

⁷²L. Crewe, 1998, s.5-7.

⁷³Rahşan Tamsü, Serap Akça, (2002), “Eskiçağ’da Dokumacılığın Başlangıcı ve Pişmiş Toprak Dokuma Aletleri”, **II. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu**, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yay., Eskişehir: s.203.

⁷⁴L. Crewe, 1998, s.5-7.

⁷⁵E. J.W. Barber, 1991, s.52; R.D.G.Evely, 2000, ss.488-489.

⁷⁶M. Gönül, 1966, s.88.

⁷⁷Lucia Nixon, 1999, Women, Children, and Weaving, **Aegaeum 20, Meletemata: Studies in Aegean Archaeology C. II**, Philip P.Betancourt, Vassos Karageorghis, Robert Laffineur, Wolf-Dietrich Niemeier (ed.), Université de Liège Histoire de l’art et archéologie de la Grèce Antique, University of Texas at Austin, s.561.

⁷⁸M. Gönül, 1966, s.88.

⁷⁹R.D.G. Evely, 2000, s.489.

eşyaları örmüşlerdir. Mısır'da bulunan günümüzden 10.000 yıl öncesine ait sepetler⁸⁰, Anadolu'da da Çayönü evlerinin toprak taban üzerindeki saptanan hasır kalıntıları bu durumu kanıtlayan izlerdir⁸¹.

Arkeolojik kazılar sonucu Neolitik devire ait iplik elde etmede kullanılan iğlerin, kil, taş, kemikten yapılan ağırşak ve dokuma tezgâh ağırlıklarının ortaya çıkarılması o dönemdeki insanların dokumacılık yaptığının kanıtlarıdır⁸².

İlk dokumalarda elle atılan atkı ipliğini sıkıştırmak gene elle yapılmıştır. Zamanla elle sıkıştırma yöntemi yerini düz ve yassı bir ağaçtan yapılmış "Kılıç" adı verilen bir alete bırakmış, sonraki dokumalar da kirkite adı verilen açık taraklar kılıcın yerine kullanılmıştır⁸³.

M.Ö.2.bin Ege Bölgesi'nde kumaş yapımında kullanılan lifler, yün ve ketendir⁸⁴. Yün ve keten farklı metotlar uygulanarak sümek aşamasına getirildikten sonra ipe dönüştürme işlemlerinde aynı yöntem ve aletler kullanılmaktadır⁸⁵.

Ketenin en erken izlerine Çayönü Tepesi'nde rastlanmaktadır. İzler M.Ö.8.bine tarihlendirilmiştir⁸⁶.

Tarih öncesi dönemlerde, ip için kaliteli yünün hangi koyun cinsinden sağlanacağını bilindiğini gösteren arkeolojik kalıntı Doğu İran'da Tepe Serab'ta ki pişmiş topraktan yapılmış koyun figürinidir. Bu figürine göre, yöre insanının M.Ö.5000'lerde yün elde edeceği koyun cinsini bildiği anlaşılmaktadır⁸⁷. Bu buluntuyla ketenin evcilleştirilmesinden binlerce yıl sonra yününden ip yapılabilen koyunların diğer koyun cinslerinden ayrılarak beslendiklerini ortaya koymaktadır⁸⁸.

Keten bitkisinin ip haline getirilmesi yünden daha uzun ve zahmetlidir. Keten bitkisinin ip haline getirilmesinin en eski yöntemi şu şekildedir.

⁸⁰Eric Broudy, 1979, **The book of looms**, Universty press of New England, London: s.87.

⁸¹Halet Çambel, Robert J. Braidwood, Mehmet Özdoğan, Wulf Schirmer, 1990 "1988 Yılı Çayönü Kazıları", **XI. KST C.I**, Antalya 18-23 Mayıs 1989, AÜ Basımevi, Ankara: ss.69-70.

⁸²Ş. Yağan, 1978, s.10.

⁸³Zahide İmer, 1986, **Dokuma Tekniği**, Ankara: s.2.

⁸⁴Richard Brendan Burke, 2000, **From Minos to Midas: The Organization of Textile Production in the Aegean and in Anatolia (Minoan, Mycenaean, Phrygian)**, UMI Dissertation Services. Michigan: s.4.

⁸⁵Özlem Tütüncüler, 2005, **M.Ö. II. Bin Ege Bölgesi Dokuma Aletleri**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: s.25.

⁸⁶R.B. Burke, 2000, s.4.

⁸⁷E.J.W. Barber 1991, s.24.

⁸⁸R. B. Burke, 2000, s.5.

Olgunluğa erişen lif keten bitkisinin hasadı, kesilmeden topraktan elle yolunarak yapılmaktadır. Kökler bir tarafa, sapsar bir tarafa gelmek üzere demetler halinde tarlada kurumaya bırakılmaktadır. Üzerindeki yapraklar kuruyup döküldükten sonra kendi sapsarı ile bağlanarak demet haline getirilmektedir.

Kurutulmuş bitkiden lif elde edilmesi üç aşamada gerçekleşmektedir⁸⁹.

ÇÜRÜTME: Keten liflerini gövdeye ve birbirine bağlayan pekin maddesini ayırma amacı ile yapılır. Ketenin yapışık olduğu diğer dokulardan ayırmak için sudan veya nemli bölgelerde bulunan çiğlerden yararlanılır⁹⁰.

DÖVME: Çürütme işlemi bittikten sonra demetler dikine sıralanarak açık havada ve güneşsiz yerde kurutulmaktadır. Kurumuş sapsar önce tokmakla dövülmekte, sonra mengenezlerde kırılmaktadır. Mengenezler bu iş için yapılmış küt ağızlı bir bıçaktan ibarettir. Mengenezde odunsu hücrelerin bulunduğu sap kısımları parçalanarak dövülmekte ve geriye lif demetleri kalmaktadır.

TARAKLAMA: Keten lifleri üzerinde kalmış odunsu parçaları uzaklaştırmak için önce çırpılmakta sonra uzun ve kısa lifleri birbirinden ayırmak üzere taraklanmaktadır⁹¹. Tarama sonucu sümenleşen lifler iğ veya kirmen kullanılarak ip haline getirilir.

Günümüzde de halen kullanılmakta olan en ilkel şekilde yapılan yün eğirme işlemi Neolitik çağlarda da aynı yöntemle kullanılmış olmalıdır. Eğirme işleminin basamakları şöyledir.

Dokuma için elverişli uzunluğa sahip olmayan yün, keten ve pamuk gibi doğal lifler eğirerek uzun lifler elde edilmelidir. Bunun için koyundan kesilerek ayrılan yün yıkanır. Yün tokaçla döve döve pislikten arındırıldıktan sonra taşların, damların üzerine serilip kurutulur. El yapımı yün tarağı ile taranır ve kabartılır.

Kabartılan yün 3-4 cm çapında sağa ya da sola çevrilerek hafifçe bükülür. Yünün uç kısmı 1 cm çapında ince bir şekilde bükülür. Eğrilecek yün bileğe sarılır; inceltile ip ise işaret parmağına sarılır. Yünün ucu istenilen incelikte elle bükülerek iğ çubuğu ile ağırşaktan geçirilerek kancaya sarılacak boyda iplik haline getirilir. Ucu, iğ

⁸⁹İnci Başer, 1992, **Elyaf Bilgisi**, Marmara Üniversitesi Yay., No: 524, İstanbul: s. 49.

⁹⁰Hasan Arabacı, 2003, **Elyaf Bilgisi (Tekstil)**, Mesleki ve Teknik Öğretim Okulları için, Devlet Kitapları,4. Akşam Sanat Okulu Matbaası. Ankara: s. 14.

⁹¹İ. Başer, 1992, s. 49-50.

çubuğuna bağlanıp tepelik ortasındaki kancaya takılır (*Lev.2.5*). El parmakları yardımıyla işaret parmağına sarılı olan yün yavaş yavaş istenilen iplik kalınlığını sağlayacak şekilde 10- 15 cm boyunda inceltilir (*Lev.2.6*). Bu işlem sırasında iğ ağırlık yapmasın için kemere ya da koltuk altına sıkıştırılır; oturuluyorsa yere konur. Daha sonra iplik haline gelmiş bölümden tutulur. İğ, iği tutan el yardımıyla aşağıya doğru itilerek döndürülür ve boşluğa bırakılır. Böylece hız kazanarak dönen iğ, inceltilen yünü iplik haline getirir. Kancadan çıkarılan ip ağırşak altına sarılır, ucu kancadan geçirilerek işlem tekrar edilir⁹².

2.1.2. Ağırşaklarla Benzeri Diğer Buluntular Arasındaki Ayrımlar

Ağırşak, iğin önemli bir parçasıdır. İğ çubuğuna ortasındaki delikten geçirilen ağırşağın yardımıyla eğilecek yün veya ipliğin düşey olarak düzgün dönmesi için gerekli ağırlık sağlanır. Taş, kemik, ahşap ve çoğunluğu pişmiş topraktan yapılan ağırşaklar, sümeği ipe dönüştürmede ilk bükmeyi ve büküm standardını sağlar. Çeşitli incelikte iplik yapılması için değişik çap ve ağırlıklara sahip ağırşaklar kullanılmaktadır. Değişik türde (yün, keten gibi) ip üretiminde de ağırşakların boyutları ve ağırlıkları farklı olabilmektedir⁹³. Örneğin, dokuma tezgâhı için çözgü ipi atkı ipinden kesinlikle daha sıkı bükülmelidir⁹⁴.

Ağırşak deliğinin çapı ağırşağın boyutu ve ağırlığıyla çoğunlukla doğru orantılıdır. Küçük ve hafif bir ağırşağın deliği darken büyük ve ağır bir ağırşağın deliği geniştir. Ağırşağın ağırlığını ve boyutunu, eğrilen ipin cinsi ve eğirme sonunda istenen ipin kalınlığı belirlemektedir.

Arkeolojik buluntular içindeki küçük boyutta, hafif, delikli yuvarlak malzemenin ağırşak ya da boncuk, düğme vb. bir işleve yönelik olarak kullanılıp kullanılmadığını belirlemek genelde zordur. Özellikle bezeme ve şekillendirme nitelikleri boncuklarla benzerlik gösterdiğinde, delik çapı önemli bir faktördür. Buluntuyu tanımlamada çap, yükseklik ölçüleri ve ağırlığı temel kriterlerdir. Bununla

⁹²Berivan Aslan, 2007, **İzmir Agorası'ndaki Bir Grup Hellenistik Dönem Ağırşak Ve Tezgâh Ağırlıkları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir: s.19.

⁹³Ç. Aytaç, 1982, İstanbul: s.5-6.

⁹⁴R.D.G. Evely, 2000, s. 489.

birlikte malzemeye açılan deliğin şekli de önemlidir. Ağırşaklarda delik, iğ çubuğu tarafından deforme edilmiştir. Bunun sebebi ağırşağın iğe oynamayacak şekilde sıkı sıkıya geçirilmiş olmasıdır. Delik ve delik çevresi baskı sonucunda hasar görür. İğ kalınlığı ile ağırşak deliği gevşek kalır tam oturmazsa eğirme işlemi verimli olmaz. Çoğu ağırşağın delik profili düzgün olmamasının nedeni budur⁹⁵.

Bazen ince ağaç çubuğundan yapılan iğ çubuğu ağırşağın deliğinde kalmış şekilde bulunur. Böyle bir buluntu ele geçtiğinde, aynı kültür yerleşimindeki benzer örneklerin de iğlere takılmış olma ihtimalini kuvvetlendirir ve “ağırşak” tanımlamasını yapma olasılığını artırır. İğ çubuklarının genellikle ortaları kalın uca doğru ince olduklarından, ağırşak deliklerinin iki tarafının çapları birbirinden az da olsa farklıdır. Ağırşak deliklerindeki iğ ve lif kalıntıları gibi kanıtlar buluntunun tanımlanmasında önemli faktörlerdir. Ancak çoğu zaman bulunan malzeme temizlenmek amacıyla yıkandığından veya dikkat edilmediğinden buluntuyu tanımlayacak ipucuna ulaşamamaktadır⁹⁶.

Ağırşakların iğ deliklerinin düz veya biraz konik olduğu, arkeolojik kazılarda ele geçen ağırşaklar üzerinde yapılan incelemeler sonucunda tespit edilmiştir. Bu biçim, iğın ağırşağın gövdesine dik doğrultuda sokulmasından kaynaklanmaktadır. Bazı örneklerin iğ deliği kum saati biçimli olsa da çok sayıda ağırşak ya düz ya da konik deliklidir. Delikleri kum saati biçimindeki buluntuların her iki uçtaki delik çapları birbirinden farklı ise ağırşak olarak tanımlanabilir⁹⁷.

J.Smith'in Nichoria yerleşimindeki ağırşakların sınıflandırmasını yaparken büyük bir ağırşağın ayırımını yapmak için “çap x yükseklik” formülünü uygulamaktadır. Eğer bir ağırşağın çapı ile yüksekliğinin çarpımı 7 cm' yi geçiyorsa, ağırşak büyük formlu olarak tanımlanır. Büyük sayılabilecek çoğu ağırşak yüksektir. Ağırşağın, yüksekliği çapına eşit ya da daha fazla ise “uzun” olarak tanımlanır. Normal bir ağırşağın ise yüksekliği çapının 2/3'ü kadardır. Daha büyük değildir. Basık bir ağırşağın yüksekliği ise çapının % 60'ından daha küçüktür⁹⁸.

⁹⁵Ö. Tütüncüler, 2005, s.95.

⁹⁶Ö. Tütüncüler, 2005, s.95-96.

⁹⁷L. Crewe, 1998, s.12.

⁹⁸J. Carington Smith, 1992, Spinning and Weaving Equipment, **Excavations at Nichoria in Southwest Greece Vol. II The Bronze Age Occupation**, (ed.), William A. McDonald, Nancy C. Wilkie, The University of Minnesota Press, Minneapolis: s.676.

Ağırşağın ağırlığını ve boyutunu, ipin kalınlığı ve ipin cinsini oluşturur. 40-50 gr ağırlığında ağırşağa sahip iğler kilim veya daha ağır kumaşların dokunmasında kullanılan kalın yün ipliğinin eğrilmesinde kullanılmaktadır. 60-95 gr'lık ağırşaklı iğlerde muhtemelen keten eğrilmektedir. 10 gr gibi en hafif ağırlığa sahip ağırşaklı iğler muhtemelen dikiş ipliği, ya da ağırlıklı dokuma tezgâhlarında giysilik kumaş dokumak üzere kısa yünden iyi kalitede ipin üretilmesi için kullanılmış olabilir⁹⁹.

100-150 gr ağırlığındaki ağırşaklı iğlerin uzun-kalın yün ipliğinin üretiminde standarttır¹⁰⁰. Ağır ağırşaklı iğler iki veya daha fazla ipliği bir arada birbirlerine kaynaştırarak bükme için ve kaba sıkı eğirme için de kullanılmaktadır.

Kalın ipler sicim, heybe, çuval, halı, battaniye ve kalın dış giysilerine yönelik dokumalarda ağır ağırşaklı iğler kullanılmıştır¹⁰¹.

Şimdiye kadar yapılan arkeolojik kazıların sonucu ele geçen en küçük ağırşakların delik çapının 3-4 mm, genellikle de 7-8 mm olduğunu, en küçük tam çapının ise 1 cm olduğunu göstermektedir.

İğ çubukları çoğunlukla ahşaptan olduğu için arkeolojik buluntular arasında rastlanmamaktadır. Fakat iğ mukavemeti için en az 4 mm'lik kalınlıkta olması gereklidir. Ağırşakla iğ bir bütün olduğundan ağırşak çapının en az 4 mm veya daha fazla olması gereklidir. 4 mm' nin altındaki buluntulara ağırşak diyemeyiz. Bu çap 7 mm ve daha geniş de olabilir¹⁰².

Ağırşak deliği ender de olsa düz profilli açılmayabilir. Bu buluntuların deliklerine bakılarak bir tarafı diğer taraftan daha geniş ölçüdeyse ve delikler hemen hemen konik biçimli ise buluntuya ağırşak denebilir. Ancak buluntunun deliği ortaya doğru, aşağı yukarı 20° lik bir açı ile daralıyorsa o zaman bu boncuk, düğme, toka, kap tutamağı veya başka bir amaçla kullanılan bir eşya ya da alettir denebilir. Ayrıca büyük boyutlara sahip ama deliği çok küçük olan buluntulara da şüpheyle bakılmalıdır¹⁰³.

⁹⁹L. Crewe, 1998, s.29.

¹⁰⁰E. J.W. Barber, 1991, s.52; R.D.G. Evely, 2000, s.489.

¹⁰¹J.C. Smith, 1992, s.680.

¹⁰²L. Crewe, 1998, s.11.

¹⁰³Ö. Tütüncüler, 2005, s.98.

2.1.3. Arkeolojik Buluntular Işığında Neolitik Dönemden M.Ö. 2. Bin Sonuna Kadar Dokumacılık Ve Dokuma Ürünleri

Ağırşaklara ilişkin veriler:

Anadolu'da arkeolojik kazılar sonucu hemen hemen her bölgede ve her dönemde çok sayıda ağırşaklar ele geçmektedir.

Anadolu'da Çatal Höyük'ün Neolitik tabakalarından çıkarılmış ağırşaklar kilden ağırşak şeklinde şekillendirilmiş fakat pişirilmemiş çeşitli kalite ve formlarda yapılmış durumdadırlar¹⁰⁴.

Anadolu'da dokuma yapıldığına dair izler taşıyan yerleşimlerden biri Hacılar'dır. Pişmiş topraktan yapılmış ağırşaklar Hacılar'da Geç Neolitik döneme tarihlenen VI. Tabakadan ele geçirilmiştir¹⁰⁵.

Mersin-Yumuktepe yerleşmesinin, Neolitik ve Kalkolitik tabakalarında ağırşaklar, dokuma ağırlıkları, kemik ya da boynuzdan yapılmış iğneler bulunmuştur. Bu objeler tarımla geçimini sağlayan halkın dokumacılıkta yaptığını gösterir¹⁰⁶.

Samsun-Dündartepe'de de Kalkolitik döneme tarihlenen ağırşak ve ağırlıklar bulunmuştur¹⁰⁷.

Kuruçay'ın Erken Kalkolitik Çağ'a ait 12 ve 8. katlarında, geniş getiren hayvanlara ait femurların kesilip düzeltilmesiyle yapılan ortaları delik, konik biçimli ağırşaklar ele geçmiştir¹⁰⁸.

Kuruçay, Beycesultan, Aphrodisias gibi önemli Erken Tunç Çağ yerleşimlerinin Kalkolitik Çağ'a ait tabakalarından, sonraki dönemin öncüleri olan ağırşaklar ortaya çıkarılmıştır. Anadolu Kalkolitik Çağ ağırşakları üzerinde, çanak çömleklerde ve mühürlerde olduğu gibi iç içe daireler halinde spiral motiflerle ya da birbirine paralel hatlarla yapılmış çizgi bezemeler görülür¹⁰⁹.

Anadolu'da M.Ö.3.binden itibaren hemen hemen her yerleşim yerinde yoğun olarak bulunan ağırşaklar yerleşimlerdeki ip ihtiyacının arttığını ve ihtiyaç fazlasından

¹⁰⁴J. Mellaart, 1962, s.56.

¹⁰⁵Martha Sharp Joukowsky, 1986, **Prehistoric Aphrodisias I, Excavations & Studies, Rovidence**, Brown Üni. s.431.

¹⁰⁶Füruzan Kınal, 1998, **Eski Anadolu Tarihi**, TTK Yay., Ankara: s.14-19.

¹⁰⁷F. Kınal, 1998, s.27.

¹⁰⁸Refik Duru, 1996, **Kuruçay Höyük II**, TTK Basımevi, Ankara: s.55.

¹⁰⁹F. Kınal, 1998, s.31.

kaynaklanan üretime geçilmiş olabileceğini göstermektedir. Tunç çağlarında Anadolu'da yoğun olarak ele geçen pişmiş topraktan yapılan ağırşakların yanında, seramik parçalarının şekillendirilmesiyle yapılan ağırşaklarda ele geçmiştir¹¹⁰. Troya II'de sayıları 10000'e varan ağırşaklar ele geçmiştir. Anadolu'da Erken Tunç dönem yerleşimlerinin çoğunda ip eğirmede kullanılan aletlerin yanında dokumanın yapıldığını gösteren ağırlık, makara, tarak gibi diğer buluntularda ele geçmiştir¹¹¹. Liman Tepe yerleşiminin II-V. tabakalarla temsil edilen OTÇ'nda höyük kısmı atölyeler semti olarak kullanılmıştır. Bu alanda taşlarla döşeli bir meydan ve bu meydanla bağlantılı beş adet oval ev açığa çıkarılmıştır. Oval planlı ocak ve fırın tabanları ile beraber, alanda ele geçirilen çok sayıda dokuma tezgâhı ağırlığı ve ağırşak, dokumacılıkta kullanılan kemik aletler, ele geçirilmiştir¹¹². Anadolu'da Şarhöyük'te OTÇ'na tarihlendirilen pişmiş toprak büyük boy (5cm-8,5cm) dokuma ağırşakları ele geçmiştir¹¹³.

Dokuma tezgâhları ve tezgâh ağırlıklarına ilişkin veriler:

Anadolu'da dokumanın yapıldığına dair izleri gösteren buluntulardan biri olan dokuma tezgâh ağırlıkları çeşitli yerleşimlerinde çok miktarda bulunmuştur. Anadolu'dan Çatalhöyük'ten, M.Ö.6.binin başlarına tarihlenen Neolitik Çağ tabakalarında¹¹⁴, Köşk Höyük'ün Neolitik Çağa tarihlenen 3. tabakasından¹¹⁵, Ulucak Höyük Geç Neolitik Çağ tabakalarından¹¹⁶ Kuruçay'da Geç Kalkolitik Çağ tabakalarından¹¹⁷ Bakla Tepe Geç Kalkolitik Çağ mimarî tabakasından¹¹⁸, Troya'da ETÇ ve OTÇ tabakalarından çok sayıda dokuma tezgâh ağırlıkları ele geçmiştir¹¹⁹. Bu buluntular Orta ve Batı Anadolu'da çözügü-ağırlıklı dokuma tezgâhlarının Neolitik

¹¹⁰E.J.W. Barber, 1991, s.51.

¹¹¹E.J.W. Barber, 1991, s.51.

¹¹²Hayat Erkanal, Sevinç Günel, 1995, 1993 Yılı Liman Tepe Kazıları **16. KST C.I**, 30 Mayıs-03Haziran Ankara: s.266-267.

¹¹³ M. Darga, 1994, s.487.

¹¹⁴Harold B Burnham, 1965, Çatal Höyük-The Textiles and Twined Fabrics, **AnSt XV**, British Institute of Archaeology at Ankara, London: s.173.

¹¹⁵Ugur Silistreli, 1986, 1984 Köşk Höyüğü, **VII. KST**, Ankara 20-24 Mayıs 1985, Ankara: s.133.

¹¹⁶Zafer Derin, Eşref Abay, Turan Özkan, 2002, Kemalpaşa-Ulucak Höyük Kazıları, 1999-2000, **23. KST C.I**, Ankara: s.346-347.

¹¹⁷R. Duru, 1996, s.53.

¹¹⁸Turhan Özkan, Hayat Erkanal, 1999, **Tahtalı Barajı Kurtarma Kazısı Projesi**, Kültür Bakanlığı Yay., İzmir: s.40.

¹¹⁹E. J.W. Barber, 1991, s.314.

Çağ'dan itibaren kullanıldığını göstermektedir¹²⁰. Yunanistan'da Korinthos şehrinde ele geçen konik şeklindeki tezgâh ağırlığı Neolitik döneme tarihlendirilmiştir¹²¹. Ulucak Höyük Geç Neolitik Çağ' a tarihlenen dokumacılıkla ilişkili pişmiş toprak ağırlıklar Neolitik dönem insanının günlük yaşamında dokumacılıkla uğraştığının kanıtlarıdır¹²². Merisin Yumuk Tepe'de Neolitik Çağa ait XXVI. ve XXV. katmanlarda bulunan dokumacılıkta kullanıldığı anlaşılan kahverengi büyük ağırlık taşları ele geçirilmiştir¹²³. Anadolu'da, Geç Kalkolitik Çağ tabakalarında çok sayıda kaba çan formu tezgâh ağırlıkları Kuruçay'da ele geçmiştir¹²⁴. Bakla Tepe'nin Geç Kalkolitik Çağ mimarî tabakasında çok sayıda ağırşak ağırlık olarak kullanılabilirdiği düşünülen silindirler açık alanda, toplu halde tespit edilmiştir¹²⁵. Dokumacılık ile buluntuları zengin olan Troya'da Erken ve OTÇ tabakalarından çok sayıda dokuma tezgâh ağırlıkları ele geçmiştir¹²⁶.

Ege Denizi'nin her iki yönünde ana karalarda ve kuzey Ege adalarında Erken Tunç Çağı'na tarihlenen ağırşaklar veya pişmiş topraktan silindirik veya oval biçimli tezgâh ağırlıkları, tekstil endüstrisinin varlığının dolaylı kanıtlardır¹²⁷.

Yatay yer tezgâhlarına ait ilk tasvir Mısır'da Hanedanlar öncesi döneme tarihlenen Londra Üniversitesi'nde Petrie Müzesi'nde sergilenen pişmiş toprak kap üzerine yapılmış olan tasvirdir. Kap kadın mezarında bulunmuştur, kabın üzerindeki tasvir çerçevesiz bir yer tezgâhıdır¹²⁸ (*Lev.2.7*).

Dokumacılıkla ilgili sahnelere ise Mısır'da 11. Hanedanlığı'na ait Orta İmparatorluk devrindeki krallık mezarlığının duvarlarında ve 12.Hanedanlığa tarihlenen Beni Hasan'daki mezarlığın duvarında kadınların keten dokurken tasvir edildiği örneklerdir¹²⁹ (*Lev.3.1*). Bu levhalarda kadınların evlerde bu işle meşgul olduğunu

¹²⁰Serena Maria Cecchini, 2000, The Textile Industry in Northern Syria During The Iron Age According to The Evidence of The Tell Afis Excavations, **Essays on Syria in the Iron Age, Ancient Near Eastern Studies, Supplement 7**, Guy Bunnens (ed.), Peeters Press, Paris: s.213.

¹²¹İsmail Fazlıoğlu, 2001, **Eskiçağda Dokuma**, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yay., İstanbul: s.14.

¹²²Z. Derin, vd, 2002, s. 346-347.

¹²³http://www.yumuktepe.com/index.php?option=com_content&view=article&id=196:yumuktepe-ve-cevres-armehmet-koc&catid=88:oence-yumuktepe-vardi&Itemid=100054. (06.03.2010).

¹²⁴R. Duru, 1996, s.53.

¹²⁵T. Özkan, H. Erkanal, 1999, s.40.

¹²⁶E. J.W. Barber, 1991, s.314.

¹²⁷Halime Hüryılmaz, Gökçeada-Yenibademli Yerleşmecilerinin Erken Bronz Çağı'nda Deniz Aşırı İlişkileri, 2006, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C.5, Sayı:17.

¹²⁸E. J.W. Barber, 1991, s.83.

¹²⁹E. J.W. Barber, 1991, s.45.

gösterir. Kadınların bir kısmı eğirme işlemini gerçekleştirirken bir kısmı da dokuma yapmaktadır¹³⁰.

Anadolu'da Gordion'da (M.Ö.700 civarı) tarihlenmiş kömürleşmiş bir tezgâh bulunmuştur. Erken Frig Dönemine ait bu tezgâh üzerinde bulunan kumaş parçasının yünlü bir kumaş olduğu anlaşılmıştır. Tezgâhın yakınında bulunan fildişi dokuma tarağı ve pişmiş toprak tezgâh ağırlıklarının bazılarının deliklerinde ip kalıntıları rastlanması dokumanın yapıldığını kuvvetlendiren buluntulardır¹³¹.

Acemhöyük'te Erken Tunç Çağı'na tarihlenen X. katın kerpiç evlerinden birinin mekânı dokuma odası olarak kullanılmıştır. Bu mekânda bulunan tezgâh izlerinden, yatay tezgâh tipi olduğu saptanmıştır. Köşelerdeki kalın ipleri çeken iri ağırlıklarla ipleri geren pişirilmemiş kilden daha küçük örnekleri yerli yerinde bulunmuştur¹³². Bu durum dokuma ağırlıklarının sadece dikey dokuma tezgâhlarında değil yatay tezgâhlarda da kullanıldığı sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Alt ve üst kirislere sahip dikey dokuma tezgâhları ile ilk bilgileri Mısır'da M.Ö.1500-1400 yıllarına ait 18. Hanedan mezarlığındaki duvar resimlerinde elde edilmiştir¹³³ (*Lev.3.2*).

Kumaş ve ipe ilişkin veriler:

Dayanaksız malzemelerden oluşan dokuma ürünleri toprak altında varlıklarını sürdürememişlerdir. Günümüze ulaşanlar ise yanarak karbonize olmuş, bir şekilde veya donarak ya da kuru iklimlere sahip yerlerden ulaşılan örneklerdir¹³⁴. Diğer taraftan metal eşyaların üzerine sarılan dokuma ürünleri metal tuzları sayesinde koruna bilmişlerdir¹³⁵. Nitekim Samsun İkiztepe'de M.Ö.3.bine tarihlenen silahlara sarılmış tekstiller buna örnektir¹³⁶. Anadolu'daki eğrilmiş ipin en erken izlerinde Çayönü

¹³⁰ Afet İnan, 1956, **Eski Mısır Tarih Ve Medeniyeti**, TTK. Basımevi, XIII. Seri.6. Ankara: s.201.

¹³¹ Carol Bier, 1995, *Textile Arts in Ancient Western Asia, Civilizations of The Ancient Near East, C.3*, New York: s.1578.

¹³² Nimet Özgüç, 1984, 1982 Acemhöyük Kazıları, **V. KST**, İstanbul 23-27 Mayıs 1983, Ankara: s.109-110.

¹³³ Rosalind Hall, 1986, **Egyptian Textiles: The Archaeological Importance of Textiles Woven Fabrics and Dyeing, Spinning and Weaving**, Aylesburg, Bucks. s.15.

¹³⁴ S. Özey, 2001, s.5.

¹³⁵ Marta Hoffmann, Harold B. Burnham, 1973, *Prehistory of Textiles in The Old World*, **Viking**, Tidsskrift for norrøn arkeologi, C. XXXVII, Oslo: s.49.

¹³⁶ Önder Bilgi, 2001, **Protohistorik Çağ'da Orta Karadeniz Bölgesi Madencileri Hind-Avrupalıların Anavatanı Sorununa Yeni Bir Yaklaşım**, TASK Vakfı Yay. İstanbul: s.11,12.

Tepesi'nde rastlanır. Bu izler ise M.Ö.7.bine tarihlendirilmiştir¹³⁷. Çatalhöyük'te bulunan eğrilmiş ipe örnek ise VI. tabakada ele geçmiş ve M.Ö.6.bine tarihlendirilmiştir¹³⁸.

Dokuma hususunda ilk başlangıcının Geç Paleolitik Dönem'de Avrupa'da başladığı ve bükme, file örme, örgü kıvrırma gibi tekniklerin kullanıldığı söylenebilir¹³⁹. Günümüze ulaşan en eski dokuma örneği M.Ö.7.bine tarihlenen Ölüdeniz'in kuzeyinde Nahal Hemar'daki bir mağarada bulunmuştur¹⁴⁰. Günümüze ulaşan eski dokuma örnekleri olasılıkla cenaze törenlerinde yumuşak dokularından ayrılmış cesetlerin kemiklerine sarılan dokumalardı. İnce bükümlü bu kumaşlar, Mısır'da da cesetlerin sarılmasında ve giysi yapımında kullanılmıştır¹⁴¹. Anadolu'da da M.Ö.4.bine tarihlenen Kuruçay Höyük'te ele geçen çömlek mezarda kemiklere yapışık bir kumaş parçası tespit edilmesi de bu dönemlerde kumaşın ölüleri sarmak için de kullanıldığını göstermektedir¹⁴².

Doğu Çatal Höyük'te, Anadolu'nun ilk dokuma örnekleri ve ağırşakları ile karşılaşırız. Yangın geçirmiş mezarlardan kürk ve derinin yanında karbonlaşmış kumaş parçaları da ele geçmiştir. Kömürleşmiş kumaş parçaları üzerinde yapılan inceleme ve analizlerle tam sonuca ulaşamamıştır¹⁴³.

Anadolu'da M.Ö.3.bine ait tekstil kalıntılara örnek, Samsun-İkiztepe kazılarında ele geçen silahlar üzerinde görülenler verilebilir¹⁴⁴. Samsun Tekeköy'de ki mezarda üst kol kemiği (humerus) üzerinde bulunmuş olan kamada seyrek dokunmuş kumaş izlerine rastlanmıştır¹⁴⁵. Çorum-Resuloğlu'nda, ele geçen madeni mezar hediyeleri üzerindeki kumaş kalıntıları ve izleri, ise M.Ö.3.binin son çeyreğine tarihlenmiştir. Kumaş kalıntıları o dönemin dokuma tekniğinin ve dokunan kumaşın kullanım alanları hakkında bilgi vermektedir. Yapılan analiz sonucu kumaşın keten

¹³⁷Mehmet Özdoğan, Nezih Başgelen, 1999, **Neolithic in Turkey, The Cradle of Civilization New Discoveries**, Arkeoloji Sanat Yay., İstanbul: s.55.

¹³⁸J. Mellaart, 2003, s.171.

¹³⁹S. Özay, 2001, s.5.

¹⁴⁰Knapp, A. Bernard, (1991) "Spice, Drugs, Grain and Grog: Organic Goods in Bronze Age East Mediterranean Trade", **SIMA 90**, s., s.31.

¹⁴¹E. J.W. Barber, 1991, s.39

¹⁴²R. Duru, 1996, s.24.

¹⁴³Ufuk Esin, 1981, **İlk Üreticiliğe Geçiş Evresinde Anadolu ve Güneydoğu Avrupa II**. İstanbul Üni. Edebiyat Fak. Yay., İstanbul: ss.54-56.

¹⁴⁴Ö. Bigi, 2001, s.11-12. Res.124.

¹⁴⁵Özlem Tütüncüler, 2006, Çorum-Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlığı'nda Kumaş Kullanımına İlişkin Yeni Bulgular, **Anatolia 30**. Ankara: s.142.

ipleriyle dokunduğu, ayrıca boyandığı tespit edilmiştir. Kumaşın dokuma tekniği, ağırşaklı iğlerde eğrilen iplerin, ağırlıklı-dikey dokuma tezgâhlarında düz-dokuma “bez” yapıldığını göstermektedir. Gündelik hayatta kullanılan bu tip dokumaların, mezarlara bırakılan ölü hediyesi madeni silahları sarmakta da kullanıldığı belirlenmiştir¹⁴⁶ (*Lev.3.3*). Troya'nın M hazinesinden de karbonlaşmış tekstil parçası ele geçmiştir¹⁴⁷.

Acemhöyük 1965 yılı kazı mevsiminde Nimet Özgüç başkanlığında, büyük yanmış binanın NA-OA/46 plankarelerinde yer alan bir odadan, çeşitli eserlerin yanında kumaş parçaları çıkarılmıştır. Bu buluntuların tarihi yazılı belgeleri destekleyen, eşzamanlı tarihe yani M.Ö.19.18.yy. aittir¹⁴⁸. Taban üstünde dağınık olarak, küçük parçalar halinde ele geçirilen ketene benzeyen beyaz renkli bezin bir yüzüne altın iplikle koyu ve açık mavi renkli fayans boncuklar işlenmiştir. Bez yangından kırıksıklıkları ve katlarıyla taşlaşmış bir halde olmasına rağmen koyu mavi ve açık mavi boncuklardan geometrik desenlerin oluşturulduğu tahmin edilebilir durumdadır. Kumaştan kopmuş küçük halka boncuklardan ise elbise süslerinin ölçülerini anlamak mümkündür¹⁴⁹.

Fayans boncukların altınla işlenmesi, Acemhöyük parçalarının, ithal mallar arasında, pahalı kumaşlardan birine ait olduğunu göstermiştir. Anadolu'da kumaş izlerine çok eski zamanlarda rastlanmış olmasına rağmen, elbise üzerindeki bu türlü süs parçalarına, ilk defa Acemhöyük'te Asur Ticaret Kolonileri Devrinde karşılaşılmıştır¹⁵⁰.

Acemhöyük kazılarının 2001 yılı sezonunda, Asur Ticaret Kolonileri Çağı 1. katına ait bir yapıda tama yakın tek mimari (RA1 34) plankaresinin kuzey kenarında yer alan "dokuma evi" olarak isimlendirilmiştir. Odanın doğu duvarı önünde dağılmış durumdaki kilden yapılmış, iyice pişirilmemiş koni biçimli 21 tezgâh ağırlıklarının bulunması¹⁵¹, dokumanın yerel üretiminin yapıldığını göstermektedir.

Çorum Ortaköy'den “B” binasının depo yapısındaki küplerin ince dokunmuş bir kumaş ile ağızlarının kapatıldığı ve küpün omuzlarına kadar uzandığı tespit

¹⁴⁶Ö. Tütüncüler, 2006, s.139-147. Res.3.

¹⁴⁷Heinrich Schmidt, 1902, **Heinrich Schliemanns Sammlung trojanischer Altertümer**, Berlin: s.244

¹⁴⁸Nimet Özgüç, 1968, Acemhöyük Kazıları, **Anadolu X**, Ankara: ss.19-21.

¹⁴⁹N. Özgüç, 1968, s.21.

¹⁵⁰N. Özgüç, 1968, s.22.

¹⁵¹Aliye Öztan, 2003, 2001 Yılı Acemhöyük Kazıları, **24. KST C.I**, 28 Mayıs-01 Haziran 2001, Ankara: ss. 39-48.

edilmiştir¹⁵². Bu örnek Hitit dönemi dokumasına ait günümüze gelen en önemli kalıntıdır.

İğ e ilişkin veriler:

Tasvir sanatında iğ ilk defa M.Ö.3.bin başlarına tarihlenen Mezopotamya'da Tell Agrab'da bulunan vazo üzerinde görülmektedir¹⁵³ (*Lev.3.4*).

Arkeolojik kazılarda iğ ile ağırşığı bir arada bulmak zordur. Anadolu'da Troya II tabakasının da "M hazinesinde" H.Schliemann ağaçtan yapılmış bir çubuğu yünle sarılmış ve kömürleşmiş şekildeki kalıntılarını bulmuştur. W.Dörpfeld ise bir kemik çubuğu ağırşakla birlikte bulmuştur¹⁵⁴. Anadolu'da Eski Tunç Çağ'ına ait yerleşim yerlerinde iğ örneklerine rastlanmıştır. Bu örneklerden biri Horoztepe'deki bir mezarlıkta bulunan iki adet ağırşığı ortada olan iğdir. Saçın içinden eğrilmiş durumda çıkarılan iğ dökümdür¹⁵⁵ (*Lev.3.5*). Antalya-Karataş kazılarında da küçük çift konik metal ağırşakla gümüş iğ, beraber bulunmuştur¹⁵⁶. Oymaağaç kazılarında ele geçmiş iki adet iğ de madenidir¹⁵⁷. İğ örneklerine Anadolu'da Alacahöyük (L ve H) kral mezarlığında da rastlıyoruz. Bu örnekler bronzdur¹⁵⁸.

Anadolu'da M.Ö 800'lere tarihlenen Maraş'ta bulunmuş elinde iğ tutup eğirme yapan kadın tasviri önemli bir kabartmadır¹⁵⁹ (*Lev.4.1*). M.Ö.7.yy. ait fildişinden yapılmış yün eğiren genç kadın heykelciği Ephesos'da Artemis tapınağında bulunmuştur. Heykelcik İstanbul Arkeoloji müzesinde sergilenmektedir¹⁶⁰ (*Lev.4.2*).

Figürinlere ilişkin veriler:

Neolitik döneme ait figürinlerin üzerine yapılan boya veya kabartmalar bunların giysili olabileceğine dair izlerdir.

¹⁵²Aygül Süel, 1998, Ortaköy-Şapinuwa: Bir Hitit Merkezi, **TÜBA-AR, S. 1**, Ankara: s. 42.

¹⁵³Pinhas Delougaz, 1952, **Pottery from the Diyala Region**, Oriental Institute Publication 63, Chicago.

¹⁵⁴Wilhelm Dörpfeld, 1902, **Troja und İllion, Ergebnisse der Ausgrabungen in den vorderhistorischen und historischen Schichten von Ilion 1870-1894**, Atina: s.390.

¹⁵⁵Tahsin Özgüç, Mahmut Akok, 1958, **Horoztepe, Eski Tunç Devri Mezarlığı ve İskân Yeri**, TTK Basımevi, Ankara: s.16. Lev.8, Res.2-3.

¹⁵⁶Machteld J. Mellink, 1969, Excavations at Karataş-Semayük in Lycia 1968, **AJA 73**, Archaeological Institute of America: s. 323.

¹⁵⁷Tahsin Özgüç, 1978, **Maşat Höyük Kazıları ve Çevresindeki Araştırmalar-Excavations at Maşat Höyük and Investigations in its Vicinity**, TTK Basımevi, Ankara: s.31.

¹⁵⁸Hamit Zübeyr Koşay, 1951, **Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Kazısı 1937-1939 daki Çalışmalara ve Keşiflere ait İlk Rapor**, TTK Basımevi, Ankara: s.73.

¹⁵⁹Helmuth Theodor Bossert, 1942, **Kunst und Handwerk in Kleinasien von den Anfängen bis zum Völligen Aufgehen in der Griechischen Kultur, Altanatolien, Berlin**: s.198.

¹⁶⁰Ekrem Akurgal, 2007, **Anadolu Uygarlıkları**, Net Turistik Yay., İstanbul.

Çatalhöyük'te bulunan Neolitik figürinlerinden birinde şişmanca işlenmiş olarak gösterilen bir örnek, ayakta duran bir tanrıçayı tasvir etmektedir. Üzerinde benekleri, alt kısmındaysa saçakları olan bir elbise giymiştir. Bu elbisenin büyük ihtimalle yünden yapılmış olduğu vurgulanmak istenmiştir¹⁶¹ (*Lev.4.3*). Höyücek'te ele geçirilen gene Neolitik döneme ait sandalye veya tabure üzerinde oturan, kollarını göğsünde kavuşturmuş pişmiş topraktan yapılmış kadın figürünü açık kahverengi ve sarı renktedir. Soluk beyaz boya ile bazı vücut ayrıntıları ve giysi olabilecek bezemeler belirtilmiştir¹⁶².

Hacılar'ın Kalkolitik Çağ, yerleşiminde kırmızı ya da krem renkli perdahlı çıplak kadın figürünleri ile karşılaşılır. Bunlardan bazılarının üzerinde boya ile kumaş desenleri yapılarak bir çeşit elbise giydirilmiştir¹⁶³. Bu figürinler dokumanın renkli ipler kullanılarak yapıldığını gösterebilir.

Kuruçay'da, Geç Neolitik ve Erken Kalkolitik Çağ'a ait figürinlerinin bazılarında, Hacılar da olduğu gibi boya izleri bulunmuştur. Bu figürinler giyinmiş kadınları gösterir¹⁶⁴. Önceleri çıplak yapılan figürinler sonradan boyanarak giydirilmiştir. Buradan giysinin dolayısıyla dokumacılığın önemini anlayabiliriz.

Anadolu'da üzerlerine giysili Neolitik döneme ait figürin örneklerine Bademağacı¹⁶⁵, Köşk Höyük¹⁶⁶ Göbeklitepe¹⁶⁷ gibi merkezlerde rastlanmaktadır. Neolitik ve Kalkolitik dönemlerden sonra Anadolu'nun çok çeşitli yerleşim yerlerine ait giyimli idol ve figürinler, mühür baskıları, kabartmalar, ve tasvirlerin olduğu buluntulara sık rastlamaktayız.

Yazılı belgeler ışığında dokumacılık buluntuları:

M.Ö.2000 yıllarına ait Kültepe tabletlerinden Anadolu'da kumaş ticaretinin yaşandığını öğrenilmektedir. Bu tabletlerde dokumanın nasıl yapıldığı, kumaşların

¹⁶¹James Mellaart, 1963, "Excavations at Çatal Hüyük. Second Preliminary Report 1962", **Anatolian Studies AnSt XIII**, s. 95.

¹⁶²Refik Duru, Gülsün Umurtak, 2005, **Höyücek 1989- 1992 Yılları Arasında Yapılan Kazıların Sonuçları**, Results of the Excavations 1989-1992, TTK. Basımevi, V. Dizi - Sayı:49, Ankara: s.94.

¹⁶³F. Kinal, 1998, s.24-25.

¹⁶⁴Refik Duru, 1994, **Kuruçay Höyük I**, TTK. Basımevi, Ankara: s. 57-60.

¹⁶⁵Refik Duru, 2002, Bademağacı Kazıları 2000 ve 2001 Yılları Çalışma Raporu, **Bulleten, C. LXVI** - Sayı: 246, ss. 549-594.

¹⁶⁶Aliye Öztan, 2007, Köşk Höyük: Niğde-Bor Ovasında Bir Neolitik Yerleşim, M.Özdoğan-N. Başgelen (Yay.), **Türkiye'de Neolitik Dönem**, Arkeoloji ve Sanat Yay.,İstanbul:ss. 223-235.

¹⁶⁷Klaus Schmidt, 2007, "Göbekli Tepe", **Türkiye'de Neolitik Dönem**, M. Özdoğan- N. Başgelen (Yay.), Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul: ss. 115-129.

isimleri ve kaliteleri ile ilgili de önemli bilgiler vardır. Anadolu’da çok yaygın dokunan yünlü bir kumaşın isminin Pirikannu olduğu bilinmektedir. Bu bilgilerden, M.Ö.2000 yıllarında Anadolu’da ve ona yakın bölgelerde artık dokumacılığın bir sanayi haline geldiği anlaşılmaktadır¹⁶⁸.

Asurlu tüccarlar Anadolu’ya Asur Ticaret Kolonileri Çağı’nda kalayın dışında tekstil ürünleri de getirmişlerdir. Asurlu tüccarlar yerlilerin beğendikleri Babil dokumalarını satmaktaydı. Bazı dokuma ürünleri tüccar aileler tarafından Asur’da üretilip, ailenin Anadolu’daki reisine gönderilirdi¹⁶⁹.

Kültepe vesikalarında Anadolu’ya dokuma gönderen 20 kadar bayandan bahsedilmektedir. Bu bayanların en önemlisi tüccar Puşu-kēn’in karısı Lamassī’dir. Lamassī’nin, kocası Puşu-kēn’e yazdığı mektuplar bize tekstil ihracatıyla ilgili önemli bilgiler vermektedir. BIN IV,10,12-15’de Lamassī, gönderdiği kumaşlar için¹⁷⁰ “.....Onlar çok küçük, iyi değil diyorsun; senin kendi arzun üzerine değil midir ki, ben ölçüleri küçülttüm? Ve şimdi tekrar yazıp kumaşlarda yarım mina daha fazla yün işle diyorsun. Pekâlâ, öle yaptım” diye yazmıştır.

Lamassī’nin mektuplarından, kumaşları en iyi şekilde dokuduğu ve başka işçi kadınlarla bir ekip halinde çalıştığı anlaşılmaktadır. Asur da üretilen kumaşların başında, kutanum gelmektedir. Şehrinde pek çok kadının çeşitli kumaşlar imal ettikleri, belgelerden öğrenilmektedir¹⁷¹.

Asurluların Anadolu’ya çok çeşitli kumaşları getirdiklerini Kültepe metinlerinden anlıyoruz. Bu kumaşlar isimleri yapıldıkları şehirlere göre ve zarif siyah gibi belirgin özellikleriyle de adlandırılmışlardır. Kumaş fiyatları ise o dönemde yarım sekel’den 2/3 mina’ya kadar değişmektedir¹⁷².

Arkeolog Jean Vincent Scheil’in 1901’de Susa’da bulduğu ve Fransa’ya taşıdığı, M.Ö.1760 yılı civarında Mezopotamya’da yazılan, tarihin en eski ve en iyi korunmuş yazılı kanunlarından Hammurabi Kanununun 274. maddesinde, meslek adamları arasında

¹⁶⁸http://www.dokuma.org/dkmclk_trh.htm, (17.12.2009).

¹⁶⁹Tahsin Özgüç, 2004, Asur Ticaret Kolonileri Kültepe-Kaniş, **Arkeo-Atlas Dergisi**, D.B.R. , İstanbul, sayı 3, s.10-14.

¹⁷⁰Cahit Günbattı, 1994, Kültepe Tabletlerine Göre, Kadınların Ticarî Faaliyetleri Hakkında Bazı Gözlemler XI. **TTKongresi**, TTK Basımevi, Ankara: s.192.

¹⁷¹Ekrem Memiş, 2002, **Eskiçağ Türkiye Tarihi “En Eski Devirlerden Pers İstilasına kadar**, Çizgi Kitapevi Yay., Konya: s.74-75.

¹⁷²N. Özgüç,1968, s.21.

yer alan dokumacıların emekleri karşılığı aldıkları ücret belirtilmiştir: “Eğer bir adam, bir zanaatkârı kiralarsa emeğin karşılığı günde xx, 5 dane ağırlığında gümüş, bir keçecinin emeği karşılığı 5 arpa danesi, bir kendir dokuyucusunun x arpa danesi gümüş emeği karşılığı verilecektir”¹⁷³. Bu maddede görüldüğü gibi kendir dokuyucusundan bahsedilmektedir. Bu da dokunan malzemeler arasında kendirin de yer aldığını göstermektedir.

Ayrıca Hammurabi Kanunu’nun 178-182 maddelerinde rahibelerin miras durumları ile ilgili önemli hükümler de yer alır. Kanun § 178’de :

“Bir entum, bir nādītum, bir SAL.ZĪKRUM olsun, ona babası çeyiz verirken ve vesikasını yazarken, ona yazdığı vesikada terekesini kime isterse vereceğini eğer yazmadıysa, gönlünün bütün istediğini ona belirtmediyse, babası kaderine gittiğinde (öldüğünde) tarlasını, bahçesini kardeşleri alacaktır. Ona (mirastan alacağı) hisse değeri kadar arpa, yağ ve yün tayınını verecekler ve onun gönlünü hoş edeceklerdir”.

Bir nādītumun çeyizinin söz konusu edildiği bir vesikada; Çeyiz olarak, 9 köle kız, 24 elbise, 42 örtü, mücevherat, mobilya, çanak-çömlek, dokuma eşyalar, inek ve koyun zikredilmektedir¹⁷⁴. Bu dokuma ürünlerinin ve yünün döneminde kıymetli materyaller olduğunu anlıyoruz.

Hitit çivi yazılı belgelerde dokumacılarla ilgili az sayıda da olsa bilgilere rastlamaktayız. Bu belgelerde dokumacı sözcüğü ^{LÚ (.MEŞ)} UŠ. BAR ideogramıyla gösterilmektedir¹⁷⁵. Çivi yazılı belgelerde dokumacı sözcüğünün idareci unvanıyla kullanılmış olmasıyla farklı sosyal statülerde karşımıza çıkan dokumacıların, Hitit ülkesinin üretim ilişkilerinde dikkate değer bir yeri olduğunu belgelerden ve dönemin genel ekonomik koşullarından da bu önem anlaşılabilir¹⁷⁶. Tabletlerde kıyafet isimlerinin başında Sümerce “TÚG” ifadesi bulunmaktadır. Kelimenin Akkadca karşılığı “Şubātum” dur¹⁷⁷.

¹⁷³Mebrube Tosun, Kadriye Yalvaç, 1989, **Sümer, Babil, Assur Kanunları ve Ammi-Şaduqa Fermanı**, TTK Yay., VII. Dizi-Sayı.67, Ankara: s. 210.

¹⁷⁴Yusuf Kılıç, Hande Duymuş, 2009, Eski Mezopotamya’da Din Kadınları (Rahibeler) **TSA**, Dergisi, Yıl: 13, Sayı: 1, s.170.

¹⁷⁵Turgut Yiğit, 2002, Hititçe Çivi Yazılı Metinlerde Dokumacılar, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, C. XVII, S. 2, İzmir: s.80.

¹⁷⁶A.g.e., s.83.

¹⁷⁷Albrecht Goetze, 1955, “Hittite Dress”, **Corolla Linguistica. Festschrift Ferdinand Sommer**. Otto Harrassowitz- Wiesbaden: s.50.

M.Ö. II. Bin’de Anadolu’da kıyafetlerde farklı renklerin kullanıldığı hem tasvirli eserlerden hem de yazılı metinlerden anlaşılabilmektedir. Maşat Höyük’ten ele geçen bir tablette kıyafet renklerinin mevsimlere göre farklılık gösterdiği bilgisi bulunmaktadır. “Baharda beyaz kıyafetler giyersin, fakat sonbahar geldiğinde kırmızı olanları giyersin” şeklindeki yazıya rastlanmıştır¹⁷⁸.

2.2. DOKUMA TEZGAH AĞIRLIKLARI

2.2.1. Dokuma Tezgâhlarının Çeşitleri

Keten, yün ve benzeri maddeler eğrilip ip haline getirildikten sonra, kumaş halini alabilmesi için dokunması gerekir. Dokuma işlemini gerçekleştirmek içinde tezgâhlara ihtiyaç vardır. Bu tezgâhlar ahşaptan yapıldıkları için günümüze kadar ulaşamamışlardır. Üzerinde kadınların dokuma yaptığını gösteren Yunan vazoları vardır. M.Ö.6. yy.ın ortalarına tarihlenen, Amasis ressamı tarafından siyah figür tekniğinde boyanan Lekytos’un gövdesini tamamen dolanan bir friz içinde dokuma ile ilgili kompozisyonlar resmedilmişlerdir (*Lev.4.4*). Bunlar yünün tartılması, eğrilip ip haline getirilmesi, tezgâhta dokunması ve dokunan kumaşın katlanmasıdır. Bu vazoda, Atinalı genç kızların Tanrıça Athena için dokudukları peplos resmedilmiştir¹⁷⁹. Bir başka Yunan vazosunda ise, yine ip eğiren ve dokuyan kadın betimlenmiştir. Macarista’nın Ödenburg şehrinde bulunan ve M.Ö.7. yy. sonuna tarihlenen Hallstatt vazosunda stilize edilmiş kadınlar, ip büküp dokuma yaparken gösterilmiştir¹⁸⁰ (*Lev.5.1*). Antik dönemlere ait duvar ve vazo üzerindeki dokuma ile ilgili resimlerden döneminde ve döneminden önceki tezgâhlar ve tezgâh ağırlıklarının kullanım şekilleri hakkında bilgi edinmemiz mümkündür¹⁸¹.

¹⁷⁸Seçil Koca Gökçen, 2006, **M.Ö.2. Bin’de Anadolu’da Görülen Kadın ve Erkek Kıyafetleri**, Hacettepe Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: s.11.

¹⁷⁹Louise Clark, 1983, Notes on Small Textile Frames Pictured on Greek Vases **AJA 87**: s.93. Hilary J. Deighton, 2005, **Eski Atina Yaşantısında Bir Gün,Linda Hennessy’in Resimleri İle**,.H. Kökten Ersoy (Çev.),Homer Kitapevi ve Yay., İstanbul: s.55-56.Res.8.

¹⁸⁰L. Clark, 1983, ss.93-96.Fig. III.3.

¹⁸¹Ayça Özcan, 2002, “Antik Çağda Pişmiş Toprak Dokumacılık Aletleri”, **II. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu**, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yay., Eskişehir: s.280.

Antik devirde üç çeşit dokuma tezgâhı kullanılmıştır.

1-Uçları ağırlıklı dokuma tezgâhı

2-Yatay Yer Tezgâhı

3-Alt ve üst kırıslere sahip dokuma tezgâhı¹⁸².

Uçları Ağırlıklı Dikey Dokuma Tezgâhı:

Bugünkü tahminler İlk dokuma tezgâhının uçları ağırlıklı dokuma tezgâhı olduğu yönündedir¹⁸³.

Uçları Ağırlıklı Dikey Dokuma Tezgâhları, başta Anadolu'nun batısı ve Yunanistan olmak üzere Akdeniz çevresinde kullanılan dokuma tezgâhdır. Neolitik devire ait tabakalardan ele geçen dokuma tezgâhı ağırlıkları bu tezgâhların çok erken dönemlerden itibaren kullanıldığını göstermektedir¹⁸⁴.

İki çatal sopa üzerine yatay bir sopa yerleştirilmiş, çözgü iplikleri yatay sopanın üzerine gerilmiş iplerin alt uçlarına birbirlerine karışmaması ve düz durması için ağırlık bağlanarak oluşturulan tezgâhtır (*Lev.5.2a-2b*). Bu sistemde çözgü ipleri el ile tek tek hareket veriliyor atkı iplikleri yumak şeklinde geçiriliyordu. Çözgü ipliklerinin hepsinin beraberce kaldırılması çok daha sonra gelişti¹⁸⁵ (*Lev.5.3a-3b*).

Antik yazarlardan ve vazo resimlerinden yararlanılarak çözgü ağırlıklı dokuma tezgâhı 5 bölümde incelenebilir¹⁸⁶.

1-Yan kirişler.

2- Yan kirişleri güçlendirmek için kullanılan destek çubukları.

3- Eğirme kirişi (dokumanın sarıldığı kiriş).

4- İplerin birbirine karışmamasını sağlayan ayırma çubuğu.

5- Dokuma tezgâh ağırlıkları (çözgü ağırlıkları).

¹⁸²İ. Fazlıoğlu, 2001, s.10.

¹⁸³Ş.Yağan, 1978, s.12.

¹⁸⁴İ. Fazlıoğlu, 2001, s.13.

¹⁸⁵Ş.Yağan, 1978, s.12-13.

¹⁸⁶A. Özcan, 2002, s.284.

Yatay Yer Tezgâhı:

Yatay yer tezgâhları, uçları birbirine bağlanmış ağaç parçalarından oluşturulan basit çerçevelerdir. Karşılıklı iki kenarından geçirilen çözümlü ipliklerinin arasından atkı ipliklerin önce elle yumak şeklinde sonraları da mekik yardımıyla atılarak dokuma işlemi gerçekleştirilmiştir. Dikey dokuma tezgâhlarının çözümlüye gerginlik veren ağırlıklarının kaldırılıp yerine levent yerleştirilerek tezgâhın yere yatırılmasıyla oluşturulmuştur (*Lev.6.1a-2b*). Bu tezgâhın ebatları dokunacak kumaşa göre belirlenerek yere dört adet kazık çakılır. Bu kazıkların birbirine bakmayan dış taraflarına, dışarı taşan ve yerden yüksekte birbirine paralel olması için taşların üzerinde duran düzgün birer ağaç bağlanır. Bu iki ağaç arasına çözümlü devamlı olarak, yumak ile çözülür¹⁸⁷. Hazırlanan çözümlünün çift ya da tek sayılı iplikleri uzunca bir ağaç üzerine hareket edecek şekilde askıya alınarak bağlanır. Bu ağaç, çözümlü boyunun ortasına yakın bir yerinde, taşıdığı çözümlü ipliklerini, genel çözümlü düzleminden daha yukarı kaldıracak şekilde her iki ucundan birer taş üzerine oturtulur. Ağaç üzerinde askıya alınmış olan tek sayılı iplikler, ağacın arka kısmında el ile tek tek kaldırılarak, çift sayılı ipliklerin aralarından geçirilen sopa ile çapraza alınır. Bu sopa arkada oturan diğer bir kişi tarafından ileri geri hareket ettirerek veya sopanın uçlarına ip bağlamak suretiyle tek kişinin ağızlığı değiştirilmesiyle kullanılır. Açılan ağızlığa atılan atkılarla da dokuma meydana gelir¹⁸⁸. Ortalama 1 metre genişliğindeki bir dokuma tezgâhında 6 ile 30 arasında değişen ağırlık kullanıldığını Tzachili yaptığı araştırmalar sonucunda saptamıştır¹⁸⁹.

Alt ve üst Kirişlere Sahip Dikey Dokuma Tezgâhı:

Alt ve üst kirişlere sahip dikey dokuma tezgâhı ile en erken bilgileri Mısırdaki M.Ö.1500-1400 yıllarına ait mezar duvarlarındaki resimlerden elde ediyoruz (*Lev.3.2*). Mısır'da kullanılan bu tezgâha benzer bir dokuma tezgâhı, daha sonra Roma Dönemi'nde kullanılmaya başlanmıştır. Alt ve üst Kirişlere Sahip Dikey Dokuma Tezgâhı Anadolu'nun ve Kıta Yunanistan'ın klasik dokuma tezgâhı olan ağırlıklı

¹⁸⁷Ş.Yağan, 1978, s.13-14-220. Şek:8-9-132.

¹⁸⁸A.g.e., s.14.

¹⁸⁹Iris Tzachili, 1990, "All Important yet Elusive: Looking for Evidence of Cloth-Making at Akrotiri", **Thera & the Aegean World III Vol. I, Archaeology Proceedings of the third International Congress Santorini, Greece 3-9 September 1989**, D.A.Hardy-D.G. Dumas, J.A. Sakellarakis, P.M. Warren (Eds.), s. 380-389.

dokuma tezgâhından sonra M.Ö.1.yy.da ortaya çıkmıştır¹⁹⁰. Bu tezgâhların ilk örneklerinde döndürme kirişi olmadığı için uzun dokumalar yapılamıyordu. Sonraki örneklerde dokumacılar üçüncü bir kirişi tezgâhın arkasına duvara ya da dışarıda direklere bağlayarak daha uzun dokumalar yapabilmişlerdir¹⁹¹.

Alt ve üst kirişlere sahip dikey dokuma tezgâhı bugün Anadolu’da el tezgâhı olarak isimlendirilip kullanılan halı ve kilim tezgâhlarının ilkel örnekleridir. Taşların yerine aşağıya bir levent konulmuştur (*Lev.6.2a-2b*). İlkel tezgâhlarda dokunan kısım aşağıda değil yukarıda bulunuyordu¹⁹².

2.2.2. Dokuma Tezgâh Ağırlıkları

Prehistorik yerleşimlerden ele geçirilen “dokuma tezgâh ağırlığı” o dönemlerde dokumacılığın yapılıp yapılmadığını, dokuma tezgâhının kullanılıp kullanılmadığını ortaya koyan eserlerdir. Dokuma tezgâh ağırlıkları aynı zamanda yerleşimde hangi tip tezgâhın kullanıldığını anlaşılmasını sağlar.

Dokuma tezgâh ağırlıklarının işlevi, çözümlerinin üst levende bağlanan uçlarıyla kendilerine bağlanan diğer uçlar arasında gerginliği ve sabit duruşu sağlamaktır. İplerin gerilimi ağırlıkların değişimi ile düzenlenmektedir. Bundan dolayı dokuma tezgâh ağırlıklarının biçimleri ağırlıkları ve çözümlere tutturulma özellikleri de önemlidir. Dokuma tezgâh ağırlıklarının biçimleri ise zamansal ve coğrafi dağılımın göstergesidir¹⁹³.

Homan “Beer and its Drinkers: An Ancient Near Eastern Love Story” başlıklı makalesinde ortaları delik malzeme grubunun dokuma tezgâhı ağırlığı olarak tanımlanamayacağı bu malzeme grubunun bira yapımında mayalanma işlemi sırasında kapların ağızlarının kapatılmasında kullanıldığını belirtmiştir¹⁹⁴.

Dokuma tezgâh ağırlıklarının kütleli ağırlık farklılıkları teknik ihtiyaçlarla bağlantılıdır. Dokumacı çok sayıdaki çözgüyü aynı ağırlığa tutturmak isterse çözgü ipi

¹⁹⁰İ. Fazlıoğlu, 2001, s.12. www.petrie.ucl.ac.uk/textilepack.doc.,(05.03.2010).

¹⁹¹A.g.e. s.13.

¹⁹²Ş.Yağan, 1978, s.12-13- Şek.7.

¹⁹³Ö.Tütüncüler, 2005, s.102.

¹⁹⁴Özlem Tütüncüler, 2008, Salât Tepe OTÇ’i Dokuma Tezgâhı Kurulumuna İlişkin Bir Deneme, **Arkeoloji ve Sanat**, yıl: 30, Sayı:129, s.35.

kalınsa büyük bir ağırlık tercih eder. Tezgâh ağırlıklarının gramajları, iki delikli grup dışında çözümlerin tutturulma biçimiyle bağlantılı değildir.

Genellikle çözümler ağırlık deliğine doğrudan bağlanır. Bu sonuca pişmiş topraktan yapılan ağırlıklar üzerinde çözümler ipliklerinin uzun kullanım sonunda bıraktıkları izlerden varabiliriz. Bu bağlama şekli kalın veya düğüme gerek duyulmayan çözümler iplerinde uygulanmaktadır.

Bazı ağırlıkların ip deliğinin üst kenarına iki küçük çentikte yapılmış olabilir. Bu şekilde çözümler ipleri daha düz şekilde ayrılır. Gerginlik daha geniş alana yayılır ve düğümler çok sıkı olmaz.

Çözümleri ağırlık deliğine direk bağlamak çözümlere zarar verebilir. Bu nedenle geçirilen ahşap çubuğa veya başka bir ip halkaya da bağlanabilir, ya da çözümler ağırlıklara kalın bağlanmaz. Bu uygulamaların yapıldığı ağırlıkların deliklerinin çevresinde diyagonal izler görülmektedir¹⁹⁵.

¹⁹⁵Ö.Tütüncüler, 2005, s.102.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SEYİTÖMER HÖYÜĞÜ KÜLTÜR KATLARI

Seyitömer Höyüğü'nün altında bulunan 12 milyon ton kömür rezervinin kullanılabilir duruma getirebilmesi amacıyla arkeolojik kazı çalışmaları 1989 yılında Eskişehir Müze Müdürlüğü, 1990-1996 yılları arasında ise Afyon Müze Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiştir. 1.Derece sit alanı olarak belirlenen höyükte Dumlupınar Üniversitesi ile Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TKİ) arasında imzalanan protokol gereği, altı aylık dönemler halinde beş yıl sürmesi planlanan kazı çalışmaları on yıl aradan sonra 2006 yılında yeniden başlamıştır¹⁹⁶ (*Lev.6.3*).

2009 kazı sezonuna, sürdürülen kazı çalışmaları sonucunda höyüğün tabakalaşması şu şekilde belirlenmiştir:

I. Tabaka (Roma Dönemi).

II. Tabaka (Hellenistik Dönem M.Ö.334-30).

II-A: Geç Evre.

II-B: Erken Evre.

III. Tabaka (Akhaemenid Dönem M.Ö.500-334).

III-A: M.Ö.4.yy. (400-334).

III-B: M.Ö.5.yy.

IV. Tabaka (OTÇ M.Ö.18.yy.).

IV-A: Geç Evre.

IV-B: Orta Evre.

IV-C: Erken Evre.

V. Tabaka (ETÇ M.Ö.3000-2000)¹⁹⁷.

¹⁹⁶A.Nejat Bilgen, 2008, “Yeni Dönem Seyitömer Höyük Kazıları”, **Aykut Çınaroğlu'na Armağan Kitabı**, (ed.), Elif Genç, Duygu Çelik, Ekici Form Ofset, Ankara: s.49.

¹⁹⁷A.Nejat Bilgen, Gökhan Coşkun, Zeynep Bilgen, Nazan Yüzbaşıoğlu, Asuman Kuru, (baskıda) “Seyitömer Höyüğü 2009 Yılı Kazısı” **32.KST**. İstanbul 24-28 Mayıs 2010.

3.1. I.TABAKA (ROMA DÖNEMİ)

Höyüğün güney batı kesiminde Geç Roma Dönemine ait yerleşim olduğu çatı kiremitlerinden anlaşılmıştır¹⁹⁸. Roma Dönemine ait sokak ile özel olarak yapılmış taş parçalarından oluşmuş blokaj tabanlar tespit edilmiştir. Büyük oda diye adlandırılan bölümde ise yüzlerce pişmiş toprak boğa heykelcik ve kabartma parçaları, mermer boğa heykelciği yağ kandili 1 adet Gordianus III' e ait gümüş sikke ve Kütahya roma şehir bronz sikkesi bulunmuştur. Roma dönemine ait tespit edilen kaldırım ve sokakla çevrili büyük bir yapı ile kanalı mevcuttur. Kanalin içinde hayvan kemiklerinin, yapıda da heykelcik ve kabartma parçalarının bulunmuş olması, buranın kutsal bir alan- tapınak olduğunu düşündürmektedir¹⁹⁹.

III. Tabaka'nın kazılması esnasında höyüğün orta kısmında Roma tabakasındaki Zeus tapınağının bulunduğu alandaki çukur içerisinden karışık tarihli seramik parçalarının yanı sıra yüzlerce boğa figürini parçası ele geçirilmiştir. Buluntular bu çukurun, buradaki Zeus kültü ile ilişkili bir bothros olduğunu göstermektedir. Bothrostan ayrıca kadın figürini parçaları da ele geçmiştir²⁰⁰. Roma Dönemi kültür katına ait başka mimari bir unsura rastlanmamıştır.

3.2. II. TABAKA (HELLENİSTİK DÖNEM M.Ö.334-30)

II. tabakayı temsil eden Hellenistik Dönem Kültür katında, Afyon Arkeoloji Müzesinin yaptığı çalışmalarda iki, bazı yerlerde üç aşamalı durumda höyüğü çevreleyen surlarla karşılaşılmıştır. Surlar, ileri çıkan duvarla desteklenmiş olup, bu desteklerden yararlanılarak üzerleri kapatılmış, sundurmalar yapılmış ve böylece höyük çevresinde sur dışı bir yerleşmenin olduğu belirlenmiştir. Bu sur yerleşimi Helenistik Döneme aittir. Buluntu olarak Helenistik Döneme ait gümüş sikke, iki aslanı ayaklarından havaya kaldıran kanatlı dev tasvirli bulla, pişmiş toprak figürin, marn ve

¹⁹⁸Ahmet Topbaş, 1994, "Seyitömer Höyüğü 1992 Yılı Kurtarma Kazısı", **IV. MüzeKKS**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara: ss. 299-300.

¹⁹⁹Ahmet Topbaş, 1993, "Seyitömer Höyüğü 1991 Yılı Kurtarma Kazısı", **III. MüzeKKS**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara: s. 3.

²⁰⁰A. Nejat Bilgen, Gökhan Coşkun, Zeynep Bilgen, 2010, "Seyitömer Höyüğü, 2008 Yılı Kazısı", **31. KST, C.1.** Denizli, 25-29 Mayıs 2009, Ankara: s.341-354.

mermer idoller, Klasik ve Arkaik kâse parçaları, kemik ve fildişi alet ve eşyalar, demir ve bronz alet ve süs iğneleri önemli buluntular arasında yer alır²⁰¹.

A evresi yerleşiminin yeniden kullanılmış biçiminde olduğu dikkat çektiği için ayrı evre olarak belirlenmiştir. A evresi duvarlarının sağlam kısımları yeniden kullanılmış ve duvarlar üstüne düzgün sıralı alt duvardan farklı olarak balıksırtı teknikte duvarlar yapılmıştır²⁰². B evresi yapıları yan yana odalar biçiminde olup gruplar halinde birbirine bağlantılı ve geçişlidir. Oda ortalarında taslarla çevrili ocaklar belirlenmiştir. Yapı odalarının tabanları üst üste birkaç kez kullanılmıştır. Tabanların bir kısmı taş kaplamalı büyük bir bölümünde sıvalı olduğu görülmüştür²⁰³.

3.3. III. TABAKA (AKHAEMENİD DÖNEM M.Ö.500-334)

Seyitömer Höyüğü'nün Akhaemenid Dönem Kültür katı, III. tabakayı temsil eder. Bu tabakanın mimari açıdan kendi içerisinde iki alt evreye ayrıldığı tespit edilmiştir²⁰⁴.

III-A Evresi: M.Ö.4.yy. (M.Ö.400-334).

III-B Evresi: M.Ö.5.yy.

5. yy.a ait mimari buluntular, höyüğün kuzey yamacında yer alan bir merdiven, evler ve silolardan ibarettir. 4. ve 5. yy.'lar yerleşimlerinde ile aynı tarzda evler ve silolar ile karşılaşmaktadır. Höyüğün üst platformunu çevreleyen bir sur duvarı inşa edilmiştir. Sur duvarı 5. yy.a tarihli evlerin üzerini örtmüş durumdadır.

Bu iki evre arasında ki kültürel ve mimari özellikler aynıdır. Evler kare ya da dikdörtgen planlıdır. Oda sayıları tek olmakla birlikte iki üç odalı örnekler de vardır. Mimaride kullanılan yapı malzemeleri moloz taşlar, sarı renkli killi toprak ve ahşaptır. Üst yapı hakkında bilgiyi çok sayıdaki pişmiş toprak çatı kiremitleri vermektedir. Duvarlarda ahşap dikme yerleri tespit edilmiştir. Evlerin içinde genellikle bir ocak ve bölmeler bulunmaktadır.

²⁰¹A. Topbaş, 1994, ss. 299-300.

²⁰²Ahmet Topbaş, A. İlaslı, Yayınlanmamış, "Seyitömer Höyüğü 1993 Yılı Kurtarma Kazısı Genel Raporu", s. 3.

²⁰³A.g.e., s. 4.

²⁰⁴A. N. Bilgen, vd., 2010, s. 342.

Duvarları moloz taşlarla örülen siloların yuvarlak planlıdır, iç yüzleri ve tabanları kille sıvanmıştır. Silolar yaklaşık 1-1.5m toprağa gömülü olarak inşa edilmişlerdir.

En önemli Seramik buluntu grubu Attika üretimi ithal seramiklerdir. Bu grup tarihlendirmede kolaylık sağladığı gibi batı ile olan ticarete de işaret etmektedirler. Akhaemenid kâseler, Yunanca ve Frigce yazıtlar içeren seramik parçaları, yerel üretim gri seramikler, ticari amphoralar, kandiller, pişmiş toprak ağırşak ve dokuma tezgâhı ağırlıkları Anadolu-Pers stilinde iki bulla, cam kap parçaları, marndan yapılmış kandil ve idoller, bronz fibulalar, demir ve kemikten yapılmış çeşitli objeler yer almaktadır²⁰⁵.

1991 yılı kazılarında Helenistik Klasik ve Arkaik döneme ait buluntular arasında güneşte kurutulmuş ip delikli yuvarlak ağırlıklar genellikle oda tabanlarında toplu olarak ele geçirilmişlerdir. Oval ve prizmal gövdeli ip delikli ağırlıklar, pişmiş toprak ve marndan yapılmış ağırşaklar döneminin dokumacılık buluntularına örnek oluşturmaktadır²⁰⁶.

III Tabaka'nın dolgu toprağı içerisinde çok az sayıda Lydia ve Frig dönemlerine ait seramikler ele geçmiştir. Fakat bu dönemlere ait herhangi bir mimari buluntu veya yapı evresi ile karşılaşılmamıştır.

3.4. IV. TABAKA (OTÇ M.Ö.18.YY.)

IV-A: Geç Evre.

IV-B: Erken Evre.

IV-C: Erken Evre.

Tez konusu ile ilgili olan höyüğün IV. Tabaka'sına ait yapılar büyük oranda açığa çıkartılmıştır. IV. Tabakanın üç evreli olduğu gözlemlenmiştir. IV. Tabakanın üç evresi mimari ya da kültürel açıdan birbirinden farklı değildir. Yıkılan binaların yerine yenileri yapılarak ya da eski yapılar onarılarak kullanılmıştır. Bu sebeple bu üç evrenin buluntuları arasında hiçbir fark yoktur²⁰⁷.

²⁰⁵ A. N. Bilgen, vd. 2010, s.345.

²⁰⁶ Ahmet Topbaş, 1992, "Seyitömer Höyüğü 1991 Yılı Kurtarma Kazısı", **III. MüzeKKS**, Ankara: s.6.

²⁰⁷ A. N. Bilgen, vd. 2010, s.345-346.

Seyitömer Höyüğü'nün IV. Tabakasını temsil eden M.Ö. II. Bin kültür katı zamansal kapsamda tezin sınırlarını oluşturduğu için bir sonraki başlıkta ayrıntılı olarak anlatılacaktır.

3.5. V. TABAKA (ERKEN TUNÇ ÇAĞ M.Ö.3000-2000)

Erken Tunç Çağı kültür katında V. tabakayı oluşturur. Afyon Müzesi tarafından yapılan eski dönem kazılarında höyüğün doğu yamacında sondaj uygulanmıştır. Sondaj sonucunda mimari kalıntılara rastlanmıştır. Seyitömer Höyük ETÇ evleri dikdörtgen planlıdır. Evler Bölme duvarlarıyla iki veya üç odaya bölünmüşlerdir. Höyüğün doğu yamacını çeşitli kırıklar yaparak çevreleyen 24 m uzunluğundaki sur duvarı, şehre giriş için kullanılan özenle yapılmış kapı odası ile savunma amaçlı bir teras duvarı bulunmaktadır. Evler testere dişi gibi kırıklar yaparak, güney-kuzey doğrultusunda uzanan savunma duvarına paralel olarak inşa edilmişlerdir. Sadece Seyitömer Höyük'e özgü ve bu çağda yeni bir teknik olan kalıpta seramik üretimi Seyitömer Höyük'te karşımıza çıkar²⁰⁸.

Seyitömer ETÇ seramiği Troia, Beycesultan, Karataş Semayük gibi merkezlerle benzerlik gösterir. Seramik karşılaştırmalar Seyitömer Höyük'ün İç Batı Anadolu ETÇ II'nin II. yarısına tarihlendiğini göstermektedir²⁰⁹.

D.P.Ü' nin yaptığı 2008 kazı çalışmaları sonucunda, höyüğün yaklaşık ortasında Erken Tunç Çağ Tabakası'na ulaşılmıştır. Küçük bir alanı açılan tabakanın kuvvetli bir yangın geçirdiği anlaşılmaktadır. Yangın yapıların sıvaları pişirmiş, duvarların taşlarını aşırı derecede tahrip etmiştir. Tabakanın mimari özellikleri IV. Tabaka ile benzeşmektedir. V. Tabaka'dan ele geçen buluntular arasında çeşitli kaplar, pişmiş toprak bir fırça ve bir ağırşak ile dilgiler bulunmaktadır. Erken Tunç tabakası Seyitömer Höyük'te bugüne kadar yapılan kazılarda ulaşılan en erken tarihli tabakadır²¹⁰.

²⁰⁸Mustafa Çekiçioğlu, 2009, **Seyitömer Höyüğü'nde Bulunan M.Ö. II. Bin Yıla Ait Metal İğneler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, DPÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı, Kütahya: s.27.

²⁰⁹Semra Çakalgöz, 2000, **Seyitömer Höyük Erken Tunç Çağı Mimarisi ve Buluntuları**, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: s.65.

²¹⁰A. N. Bilgen, vd., 2010, s.349.

3.6. SEYİTÖMER HÖYÜĞÜ OTÇ KÜLTÜR KATI (IV. TABAKA)

2008 yılı çalışmalarında, IV. tabakanın A ve B olmak üzere iki yapı evresi açığa çıkarılmıştır. 2009 yılında ise bu tabakanın üçüncü bir evresi (C Evresi), höyüğün doğu ve güneydoğu kesimleri dışında, tespit edilmiştir. C Evresinin mimari ve buluntu özelliklerinin A ve B evrelerinden farklılık göstermediği anlaşılmıştır²¹¹.

OTÇ'na ait tabaka III. Tabakanın hemen altında tespit edilmiş ve IV. Tabaka olarak adlandırılmıştır. IV. Tabaka'ya ait yapılar Höyük üzerinde büyük oranda açığa çıkartılmıştır. Ayrıca güneybatı yamaçta da iki mekân açığa çıkartılmıştır. OTÇ'na ait tabakanın mimari açıdan üç evre içerdiği tespit edilmiştir. Höyüğün orta kısmında pek geniş olmayan bir alanda bu tabakanın altından Erken Tunç Çağ tabakası gelmeye başlamıştır. IV. Tabakaya ait 1. evrenin yıkılan binaların yerine yenileri yapılarak ya da eski yapılar onarılarak kullanılmıştır. Bu nedenle IV. Tabakanın üç evresi mimari ve kültürel açıdan farklılıklar göstermemektedir.

Teras duvarlarıyla çevrelenen yerleşimde 1 nolu odanın duvarında çürümüş ahşap kalıntıları olan dikme yerleri tespit edilmiştir. Bazı dikme yerleri ahşap yerine taşla doldurularak onarılmıştır. 3 nolu odada ise kapı aralığı tespit edilmemiştir. Bu durum odaya üsten girildiğini göstermektedir²¹².

IV. Tabakada birbirinden bağımsız mekânlar olabildiği gibi, birbiriyle bağlantılı çok sayıdaki mekânın bir araya gelerek karmaşık yapılar oluşturduğu da görülebilmektedir. İki ya da üç odalı yapılarda büyük ana oda, odanın tabanı toprak iken ince uzun koridor şeklindeki odanın tabanı taş döşemelidir²¹³.

Mimari buluntular arasında mekânların yanı sıra silolar ve fırınlar bulunmaktadır. Siloların en çok kullanıldığı evrenin IV-C evresi olduğu görülmektedir. Bu evrede kullanılan siloların üç adedi diğer evrelerde görülmeyen dikdörtgen planları ile farklı bir silo tipini sergilemektedirler. Bu evrede kullanılan silolar genellikle yuvarlak planlıdır. Fırınlar ise diğer evrelerdekiyle tamamen aynı özelliklere sahiptir²¹⁴.

²¹¹A.N. Bilgen, vd., (baskıda).

²¹²A. Nejat Bilgen, 2008, "Seyitömer Höyük 2007 Kazısı", **30. KST C.2**, Ankara: s.80.

²¹³A. N. Bilgen, vd., 2010, s.346.

²¹⁴A.N. Bilgen, vd., (baskıda).

Yapıların duvarları genellikle ortak duvar olarak kullanılmıştır. Duvarlar yassı, plaka şekilli taşlarla örülmüştür ve çift yüzlü, sağlam yapıdırlar. Çalışmaların sonucunda açığa çıkartılan kerpiçler bazı yapıların (belki de hepsinin) duvarlarının üst kısmının kerpiçle örüldüğünü düşündürmektedir. Yapıların bazılarının, duvarlarında ahşap dikme yerleri açığa çıkartılmıştır. Bu durum duvar örgü sistemi ve çatıyı taşıma sistemi hakkında bilgi vermektedir. Ahşap dikme yerleri ayrıca mekânların ortasında taban üzerinde de bulunabilmektedir. Bu da sadece duvarlarda değil mekân içerisinde de ahşap sütunlar olduğunu kanıtlamaktadır. Mekânlar içerisinde duvarlarda sekiler görülebilmektedir. Mekânların iç yüzlerinin genellikle sarı renkli kil ile sıvandığı gözlemlenmektedir²¹⁵. Mekân tabanları genellikle sıkıştırılmış toprak tabandır. Bazı örneklerde ise yapının bazı odaların ya da bölümlerin taş döşeme olduğu, diğer kısımların ise toprak tabanlı olarak yapıldığı görülmektedir.

Bu dönemdeki çatı yapısını N sektörü, I-9 plankaresinde yer alan üç odalı bir yapının yanarak çökmüş çatısına ait kalıntılardan anlaşılmaktadır. Duvarlar ve ahşap sütunlarla taşınan, kalın, uzun hatıllar birbirine paralel olarak yerleştirildikten sonra, üzerlerine bunları dik olarak kesen daha ince ve kısa hatıllar yerleştirilerek çatının iskeleti elde edildikten sonra bu çatı iskeletinin üzerine olasılıkla sazlar yerleştirilip bunların üzerinin de kille sıvandığı anlaşılmaktadır²¹⁶.

Mimari buluntular içerisinde silolar bulunmaktadır. Yuvarlak planlı olan siloların duvarları Akhaemenid Dönem siloları gibi moloz taşlarla örülmüştür. İç yüzleri ve tabanları kille sıvanmış olan silolar bu dönemde de yaklaşık 1-1,5 m toprağa gömülü olarak inşa edilmişlerdir.

Mekân içerisinde çoğunlukla ocak ya da fırın, tahıl öğütmek için yapılmış ezgi taşları içeren işlikler ve depo amacıyla yapılmış bölmeler bulunmaktadır.

Bölmeler yuvarlak, dikdörtgen ya da kare planlı olup, plaka şekilli taşların mekân tabanına yarısı tabana gömülü olarak ve içi dışı kille sıvanmıştır. Mekân köşelerine çeyrek yuvarlak planlı duvarlar örülerek de bölmeler oluşturulmuştur. Bölmelerin içerisine genellikle pişmiş ya da pişmemiş kaplar yerleştirilmiştir. Bölmeler içerisinden ele geçen karbonlaşmış buğdaylar, taş aletler, mekân içerisinde yapılan

²¹⁵A. N. Bilgen, vd., 2010, s.346.

²¹⁶A.g.e., s. 346.

günlük işlerde kullanılan su, un, buğday, araç gereç, vb. konulması için yapılmış olmalıdır.

Bu döneme ait mekânların çoğu ev olarak kullanıldığını gibi, seramik üretim atölyesi, bronz atölyesi olma olasılıkları yüksek mekânlar da bulunmaktadır. Ayrıca içerisinde çok sayıda küp bulunan ve depo olarak kullanılmış olabilecek mekânlar da söz konusudur.

OTÇ tabakasında çok sayıda fırın ile karşılaşmıştır. Fırınlara genellikle mekân dışında yer almaktadır ve yuvarlak planlı olarak yapılmışlardır. Moloz taşlarla örülü duvarlarının iç ve dış yüzleri killi toprakla sıvanmıştır. Fırın tabanları da kille sıvalı olup, bu sıvanın altına çakıl taşları ya da seramik parçaları yerleştirildiği gözlemlenmektedir²¹⁷.

Bu tabakada, deprem sonucunda oluşmuş çatlaklarla karşılaşmıştır. Çatlakların bu tabakanın üstündeki tabakalarda bulunmaması, depremin OTÇ'da olduğunu kanıtlamaktadır. Deprem doğu-batı doğrultulu olarak 7,77 m uzunluğundadır. Deprem bir ocağı ve bununla ilişkili olan tabanı yarararak devam etmektedir. Bir diğer deprem çatlağı höyüğün kuzeydoğusunda, yer almaktadır. Kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu olup, 7,89 m uzunluğundadır. Höyüğün kuzeydoğusunda yer alan bir diğer deprem çatlağı ise kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu olarak ilerlemekte ve 16,02 m uzunluktadır. Geçtiği alanlardaki yapıları tahrip etmiş durumdadır. Bu şiddetli depremler sonucu büyük bir yangın çıkıp yapıların tahrip olmasının sebebi olduğu düşünülmektedir. Deprem sonucunda çökmüş binaların yıkıntılarının altından ortaya çıkartılan insan iskeletlerinin yanmış durumda olması da bunu desteklemektedir.

OTÇ'na ait buluntular içerisinde en büyük buluntu grubunu pişmiş toprak eserler oluşturmaktadır. Küpler, akıtacaklı kaplar, meyve tabakları, çanaklar, çömlekler, libasyon kapları, mataralar, rhytonlar, gaga ağızlı testiler, seramik kaplara ait protomlar bulunmaktadır.

Çalışmanın konusu olan ağırşaklar, (*Lev.7.1*) ve dokuma tezgâh ağırlıkları, (*Lev.7.2*) bu tabakada çok sayıda ele geçmiştir. Dokuma tezgâhi ağırlıkları ise genellikle hilal biçimlidir. Pişmiş örneklerin yanı sıra pişmemiş örnekler de bulunmuştur.

²¹⁷A.g.e., s.347.

1993 yılında yapılan kazı çalışmalarında sondajla inilen Kuzeydoğu yamaç açmasında M.Ö. II. Bin'e ait emzikli bir çömlek ile içinde iki ezme taşı bulunan ikiz ocak ve at nalı biçiminde bir başka ocak bulunmuştur. Bu ocak tabanından iki adet ağırşagın bulunmuş olması, ocağın taban ve gövdesinin çok yanık olması, çevrede kalan kil tabakasında bulunması ağırşakların bu tarz fırınlarda pişirildiğini düşündürmektedir²¹⁸.

Pişmiş toprak eserlerden sonra buluntu gruplarını metal, taş ve kemik eserler oluşturur. Metal buluntu grubunu, bronz bıçak, hançer, mızrak ucu, iğneler ve tarım araçları ile bir adet kurşun figürin ve altın takılar oluşturur. Bunlarla metal işçiliği ile ilişkili olarak pişmiş toprak potalar ve taş kalıplar bulunmaktadır.

Taş eserler arasında ise baltalar, perdah taşları, dilgiler, bileği taşları, boncuklar ve idoller yer almaktadır.

Kemik eserler arasında ise bir adet rölyef parçası, iğne ve dilgiler ile çeşitli saplar bulunmaktadır²¹⁹.

²¹⁸Ahmet İlaslı, 1995, "Seyitömer Höyüğü 1993 Yılı Kurtarma Kazısı", VI. MüzeKKS, Ankara: s.3.

²¹⁹A. N. Bilgen, vd., 2010, s.348

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
SEYİTÖMER HÖYÜĞÜ'NDE Kİ M.Ö. II. BİN'E AİT AĞIRŞAK VE DOKUMA
TEZGAH AĞIRLIKLARI

Seyitömer Höyük dokumacılık buluntuları (ağırşaklar ve tezgâh ağırlıkları) kazı çalışmalarında pişmiş toprak ve pişmemiş topraktan *in-situ* olarak da ele geçmiştir. Ayrıca 2009 kazı sezonunda ele geçirilen tekstil parçası da dokumacılık buluntuları adına önemli bir buluntudur. Plankarelere göre *in-situ* olarak bulunan dokumacılık buluntuları şu şekildedir:

Y sektöründe, K-12 plankaresinde yer alan 9 nolu mekân, IV-B Evresi'nde inşa edilip, IV-A Evresi'nde de kullanılmıştır. Bu odanın tabanı üzerinde *in-situ* halde çeşitli buluntular ele geçmiştir. Bu buluntular arasında hilal ağırlık grubu ve ağırşak da vardır.

O sektörü J-11 plankaresinde bulunan ve 19 nolu mekân olarak adlandırılan yapının içerisinde bir ana oda (A odası) ve bir de kuzeydoğu köşesinde yer alan küçük bir oda (B odası) bulunmaktadır. A odasının en önemli buluntu grubunu, bir deprem sonucu yıkılan binanın enkazı altında kaldıkları anlaşılan, insan iskeletleri oluşturmaktadır. Toplam dokuz insan iskeleti, taban üzerinde çeşitli yer ve pozisyonlarda açığa çıkarılmıştır. O.1130 nolu iskeletin kuzeydoğusunda, sırt üstü, belden aşağısı yan durur, ellerini omuz hizasında iki yana açmış bir pozisyonda O.1131 nolu iskelet ortaya çıkarılmıştır. İskeletin bel hizasında bronz bir hançer boyun hizasında pişmiş toprak bir obje, sağ kolu yanında dağınık halde dört adet ağırşak (*Lev.7.3*) ve sol kolu üzerinde bir çanak bulunmuştur. Kuzey-güney yönlü uzanmış O.1132 nolu iskelet, sırt üstü, başı doğuya bakar bir pozisyonadadır. Boyun civarında ağırşaklar ele geçmiştir. A odası içindeki diğer buluntu dağılımlarına baktığımızda, bölme ile ocak arasında kalan alandan iki çömlek, bir çanak ve bir ağırşak ele geçmiştir. İskeletlerin kaldırılmasının ardından, taban üzerinden çift hazneli bir kap, pişmiş toprak bir obje, bir çömlek ve taş ağırlık (*Lev.7.4*) ele geçmiştir.

20 nolu mekân J-10 plankaresinde, 21 nolu mekân'ın güneyinde, 22 nolu mekân'ın ise kuzeyinde, bu mekânlara bitişik olarak yapılmış. Mekân dikdörtgen plana sahiptir. Sıkıştırılmış topraktan yapılmış tabanı üzerinde, kuzeydoğu köşede pişmemiş ağırlıklar bulunmuştur.

23 nolu mekân J-11 plankaresinin güneyinde yer alan mekânın IV-A Evresi'nde bir yangınla yıkıldığı ve yenilendiği anlaşılmıştır. Mekânın ilk kullanım sürecine ait duvarlarından sadece kuzey duvarının bir kısmı korunabilmiştir. Bu duvarla bağlantılı olan sıkıştırılmış toprak tabanın üzerinden; pişmemiş ağırlıklar ve kap

parçaları, kırık vaziyette on dört adet kap, kemik bir alet, iki adet perdah taşı ve üzerinde parmak izleri bulunan pişmiş kil parçası bulunmuştur. Tüm bu verilerden hareketle bu mekânın orijinalinde bir seramik üretim atölyesi olarak kullanıldığını söylemek mümkündür.

J sektörü, H-12/H-13/g-12/G13 plankarelerinde yer alan ve 28 nolu mekân olarak adlandırılan yapı yamuk bir plana sahiptir. Yapının dört odası bulunmaktadır. Bu odalar A-B-C-D odası olarak adlandırılmıştır. Yamuk planlı A odasının güneybatısında girişin önünde bir pişmiş toprak hilal ağırlık (*Lev.7.5*) ve iki adet taş ağırlık (*Lev.7.6*) ele geçmiştir²²⁰.

57 nolu mekân P sektörü, J-13 plankaresinin kuzeydoğusunda yer alır. Mekânın ikinci kullanım Evresi, A odası içinde ocağın doğu kesiminde taban üstünde; üç adet hilal ağırlık ve iki adet taş ağırlık Mekânın B odası ise Odanın güney duvarı önünde 0.50x0.54 m ölçülerinde 0.10 m yüksekliğinde kilden yapılmış yuvarlak bir tekne bulunmaktadır (*Lev.8.1*). Teknenin güneybatısında taban üstünde; ağırşak teker ağırlık ve teknenin doğusunda tezgâh ağırlığı (*Lev.8.2*) ele geçmiştir. Mekân içerisinde bulunan tekne ve bölmeler ile taban üstünden ele geçen ağırlıklar göz önüne alındığında, mekânın bir atölye olabileceği düşünülebilir.

4 nolu mezar I sektörü, H-11 plankaresinin kuzeybatısında yer almaktadır. Tek sıra halinde örülmüş duvarlar ile sınırlandırılmış mezarın içindeki iskelet hoker pozisyonundadır. İskeletin sol kolu yanında bir kemik bilezik, kafatası yanında da iki ağırşak bulunmaktadır.

12 nolu mekânın bir kısmı V sektörü, K-11 plankaresinin batısında, bir kısmı ise K-10 plankaresinin doğusunda yer almaktadır. Mekânın tabanı üzerinden çok sayıda buluntu ele geçmiştir. Bunlar çömlek, testi cüruf örneği ve ağırşaktır.

13 nolu mekânın büyük bir kısmı V sektörü, L-11 plankaresinde, sadece kuzeydoğu kösesi K-11 plankaresinde yer almaktadır. Mekânın dört kullanım evresine sahip olduğu tespit edilmiştir: İlk Kullanım Evresi iki odadan oluşmaktadır. İlk evrenin A Odası: Mekânın tabanı üzerinden ele geçen buluntular şunlardır; pişmiş ve pişmemiş durumda çok sayıda dokuma tezgâh ağırlığı, (*Lev.8.3*) iki adet de ağırşak ele

²²⁰A. Nejat Bilgen, (yayımlanmamış), **2008 Seyitömer Höyük Genel Raporu**.

geçirilmiştir. İkinci Kullanım Evresi; B Odasındaki taban, sıkıştırılmış topraktan olup, üzerinde ele geçen buluntular, arasında on adet ağırsak, grup halinde ele geçmiştir (*Lev.8.4*). 45 nolu mekân E sektörü, F-14 plankaresi içinde yer almaktadır. Mekânın iki kullanım evresine sahip olduğu tespit edilmiştir. Mekânın ilk kullanım evresindeki B Odasında kuzeydoğu kösesinde yer alan fırının yer almaktadır. Fırının doğusunda odanın tabanı üzerinde çok sayıda pismiş toprak ağırlık ele geçmiştir (*Lev.8.5*). Ele geçen buluntuların yanında yine taban üzerinde yanmış buğday taneleri bulunmaktadır. Ayrıca odanın batı duvarı önünde, taban üzerinde bronzdan yapılmış iki adet orak, iki adet ağırlık ve bileği taşı ele geçmiştir (*Lev.8.6*).

57 nolu mekân P sektörü, J-13 plankaresinin kuzeydoğusunda yer alır. Bu mekânın İkinci Kullanım Evresi, A odası içinde ocağın doğu kesiminde taban üstünde, üç adet hilal ağırlık ve iki adet taş ağırlık ele geçmiştir.

IV-C evresinde V sektörü, L-11 plankaresinde, 13 nolu mekânın güney duvarına bitişik olarak yapılmış ve bu mekânın girişini kapatmış durumda olan 1 nolu sanduka mezar içinde üç bireye ait iskelet ortaya çıkarılmıştır. 3 nolu iskeletin bir kadına ait olduğu tespit edilmiştir. Mezarın kuzeybatısında, iskeletlerin üst seviyesinde bir tekstil parçası açığa çıkartılmıştır (*Lev.8.7*). Söz konusu tekstilin iskeletlerin giysilerine mi yoksa üzerlerini örtmekte kullanılan bir kumaş parçasına mı ait olduğu bilinmemektedir²²¹.

4.1. AĞIRŞAKLAR

Araştırma konusu olan Seyitömer Höyük Ağırşakları, Batı Anadolu OTÇ buluntusu veren, Beycesultan, Çeşme-Bağlararası, Çavlum, Demircihöyük, Iasos, Kusura, Liman Tepe, Milet, Troya V, Şarhöyük (Dorylaion), Yanarlar Mezarlığı, yerleşimleriyle karşılaştırılmıştır (*Harita 1*).

²²¹A. Nejat Bilgen, Gökhan Coşkun, Zeynep Bilgen, Nazan Yüzbaşıoğlu, Asuman Kuru, Yayımlanmamış **Seyitömer Projesi 2009 Yılı Kazı Sonuç Raporu**.

4.1.1. Tipolojik Sınıflandırma

Seyitömer Höyük ağırşakları önce üç ana gruba ayrılmış daha sonra bu gruplar kendi aralarında form özelliklerine göre gruplandırılmıştır. Buna göre konik formlu ağırşaklar altı alt forma, küresel formlu ağırşaklar beş alt forma, silindirik formlu ağırşaklar bir alt forma ayrılmışlardır. Karışıklığı önlemek ve tekrarlardan kaçınmak için ayrı grup ağırşak formlarına rakam rakamların yanında ağırşaklara küçük “a” harfi ile kodlanmıştır. Alt gruplarına ise harfin yanında tekrar rakamlar verilmiştir. Bu gruplandırma şu şekildedir.

1a Konik Formlu Ağırşaklar (6 adet)

1.1a1 Basık Konik Formlu Ağırşaklar (6 adet)

2.1a2 Geniş Karınlı, Konik Formlu Ağırşaklar (43 adet)

3.1a3 Geniş Karınlı, Basık Konik Formlu Ağırşaklar (14 adet)

4.1a4 Keskin Karınlı Konik Formlu Ağırşaklar (27 adet)

5.1a5 Keskin Karınlı, Basık Konik Formlu Ağırşaklar (6 adet)

6.1a6 Keskin Karınlı Yüksek Konik Formlu Ağırşaklar (4 adet)

2a Küresel Formlu Ağırşaklar (5 adet)

1.2a1 Basık Küresel Formlu Ağırşaklar (14 adet)

2.2a2 Geniş Karınlı, Küresel Formlu Ağırşaklar (14 adet)

3.2a3 Geniş Karınlı, Basık Küresel veya Yarı Küresel Formlu (56 adet)

4.2a4 Keskin Karınlı Küresel Formlu Ağırşaklar (12 adet)

5.2a5 Keskin Karınlı, Basık Küresel Formlu Ağırşaklar (11 adet)

3a Silindirik Formlu Ağırşaklar (2 adet)

1.3a1 Geniş Karınlı, Basık Silindirik Formlu Ağırşaklar (2 adet)

Ağırşakların tipolojik formları levha 1’de benzerlerinden bir örnek seçilip karşılaştırmaları bu örneklere göre yapılmıştır.

4.1.1.1. Konik Formlu Ağırşaklar

Seyitömer Höyük konik formlu ağırşakları, basık konik formlu, geniş karınlı, konik formlu, geniş karınlı basık konik formlu, keskin karınlı konik formlu, keskin karınlı basık konik formlu, keskin karınlı yüksek konik formlu olarak gruplandırılmıştır. Bu form Seyitömer Höyük Erken Tunç tabakalarından itibaren görülmektedir.

Tip:1a olarak kodlanan ağırşaklar 6 adettir. Bu ağırşakların Ktlg. numaraları 9, 19, 35, 105, 127, 129'dur.

Benzerlerine, Çiz.1 1a A Tipi Yanarlar²²² Çavlum²²³ Troya²²⁴ Çeşme-Bağlararası²²⁵ Aphrodisias²²⁶ Çiz.1 1a B'nin Benzerlerine Aphrodisias²²⁷ Iasos²²⁸ Troya²²⁹ Yanarlar'da²³⁰ rastlanmıştır.

4.1.1.1.1. Basık Konik Formlu Ağırşaklar

Tip:1a1 olarak kodlanan ağırşaklar 6 adettir. Bu grup ağırşakların ktlg. numaraları 34, 58, 109, 150, 156 ve 161'dir.

Lev. 1 1a1 A formunun benzerlerine Yanarlar²³¹ ve Kusura'da²³² rastlanmıştır.

4.1.1.1.2. Geniş Karınlı, Konik Formlu Ağırşaklar

Seyitömer Höyük OTÇ ağırşaklarında en çok karşılaşılan formlardan biridir.

²²²Kutlu Emre, 1978, **Yanarlar, Afyon Yöresinde Bir Hitit Mezarlığı-A Hittite Cemetery Near Afyon**, Ankara: TTK Basımevi, Şek. Fig.185,189.

²²³A.N. Bilgen, 2005, Lev. LXXXIX. Şek.24.

²²⁴Carl Blegen, John Caskey, Marion Rawson, 1953, **Troy. The Sixth Settlement III**, Part 1 The University of Cincinnati, Princeton University Press, To The Memory of Wilhelm Dörpfeld, Lev.296. fig.36-52.

²²⁵Ö. Tütüncüler, 2005, s.225, Ktlg.200.

²²⁶Martha Sharp Joukowsky, 1986, **Prehistoric Aphrodisias**, Vol.1: Excavations & Studies, Providence. s. 674, fig. 314.1, 483.32, 485.38.

²²⁷M.S. Joukowsky, 1986, s.674, fig. 314.11, 483.33, 485.37.

²²⁸Ö. Tütüncüler, 2005, Ktlg.259.

²²⁹Carl Blegen, John Caskey, Marion Rawson, 1951, **Troy. The Third, Fourth, and Fifth Settlements**, Vol. II, Part 1: Text, Part 2: Plates, The University of Cincinnati, New Jersey: Princeton University Press. s.286. (T. 23).

²³⁰K. Emre, 1978, Şek. Fig.187.

²³¹K. Emre, 1978, Şek. Fig.190.

²³²Winifred Lamb, 1938 "Excavations at Kusura near Afyon Karahisar", **Archaeologia or Miscellaneous Tracts Relating to Antiquity, Society of Antiquaries of London, Vol. LXXXVII**, fig.20.12 .

Tip:1a2 olarak kodlanan ağırşaklar 43 adettir. Bu grup ağırşakların ktlg. numaraları 15, 18, 22, 32, 40, 43, 44, 45, 47, 53, 55, 57, 59, 60, 61, 63, 67,70, 73, 76, 80, 83, 84, 85, 86, 98, 111, 121, 122, 132, 144, 152, 155, 162, 164, 167, 170, 177, 201, 206, 217, 221 ve 222'dir.

Çiz.1 1a2 A formunun benzerlerine Iasos²³³ Troya'da²³⁴ Çiz.1 1a2 C formunun benzerlerine Kusura²³⁵ Iasos²³⁶ Troya'da²³⁷ Çiz.1 1a2 D formunun benzerlerine Aphrodisias²³⁸ Troya'da²³⁹ rastlanmıştır.

4.1.1.1.3. Geniş Karınlı, Basık Konik Formlu Ağırşaklar

Tip: 1a3 olarak kodlanan ağırşaklar 14 adettir. Bu grubun ktlg. numaraları 11, 16, 52, 56, 63, 64, 71, 88, 116, 171, 214, 216, 218 ve 220'dir.

Çiz.1. 1a3 A formunun benzerleri Beycesultan²⁴⁰ Troya²⁴¹ Şarhöyük²⁴² Çiz.1. 1a3 B formunun benzerleri Iasos²⁴³ Çiz.1. 1a3 C formunun benzerleri Troya²⁴⁴ Kusura'da²⁴⁵ görülmüştür.

4.1.1.1.4. Keskin Karınlı Konik Formlu Ağırşaklar

Tip: 1a4 olarak kodlanan ağırşaklar 27 adettir. Bu grubun ktlg. numaraları 6, 8, 20, 25, 26, 30, 69, 72, 79, 81, 94, 104, 108, 113, 128, 131, 143, 149, 153, 189, 191, 194, 200, 208, 209, 211 ve 219'dur.

²³³Ö. Tütüncüler, 2005, Ktlg.255.

²³⁴C.Blegen vd., 1951, II, s.259, fig.236, 237. (T. 23).

²³⁵W. Lamb, 1938, fig.20.29.

²³⁶Ö.Tütüncüler, 2005, Ktlg.252.

²³⁷C.Blegen vd., 1951, II, s.254. (T. 23).

²³⁸M.S. Joukowsky, 1986, s.664, fig. 314.15, 471.42, 473.36.

²³⁹C.Blegen vd., 1953, III, s.173, fig. 296. (T.23). s.196. (T.21). s.272, fig. 306. (T.15).

²⁴⁰James Mellaart, Seton Lloyd, 1965, **Beycesultan: Middle Bronze Age Architecture and Pottery, Vol. II**, The British Institute of Archaeology at Ankara, London: s. 138, no.161, fig. O.14.

²⁴¹C.Blegen vd., 1951, II, s.268, fig.236, 237. (T. 23). 286, fig.237. (T. 23).

²⁴²Serap Akça, 2000, **Şarhöyük (Dorylaion) Arkeolojik Kazısında Çıkan M.Ö. II. Bin Yılına Tarihli Ağırşaklar**, Yayınlanmamış Bitirme Ödevi, Anadolu Üniversitesi Arkeoloji Bölümü, Eskişehir: Lev.38c.

²⁴³Ö. Tütüncüler, 2005, Ktlg.254.

²⁴⁴C.Blegen vd., 1951, II, s.286, fig.237. (T. 23).

²⁴⁵Winifred Lamb, 1937 "Excavations at Kusura near Afyon Karahisar", **Archaeologia or Miscellaneous Tracts Relating to Antiquity**, Society of Antiquaries of London, Vol. LXXXVI, Fig.13. Şek.11

Çiz.1. 1a4 A formunun benzerleri, Troya²⁴⁶ Çiz.1. 1a4 B formunun benzerleri, Beycesultan²⁴⁷ Iasos²⁴⁸ Troya²⁴⁹ Limantepe²⁵⁰ Şarhöyük²⁵¹ Çiz.1. 1a4 C formunun benzerleri, Aphrodisias²⁵² Troya²⁵³ Demircihöyük²⁵⁴ Şarhöyük²⁵⁵ Çiz.1. 1a4 D formunun benzerleri, Yanarlar'da rastlanmıştır²⁵⁶.

4.1.1.1.5. Keskin Karınlı, Basık Konik Formlu Ağırşaklar

Tip: 1a5 olarak kodlanan ağırşaklar 6 adettir. Bunların ktlg. numaraları 169, 172, 182, 183, 188 ve 215'dir.

Çiz.1. 1a5 A'nın benzerlerine formuna, Troya²⁵⁷ ve Limantepe²⁵⁸ rastlanmıştır.

4.1.1.1.6. Keskin Karınlı Yüksek Konik Formlu Ağırşaklar

Tip: 1a6 olarak kodlanan ağırşaklar 4 adettir. Ktlg. numaraları ise 14, 91, 118 ve 119'dur.

²⁴⁶C.Blegen vd., 1951, II, s.256, fig.236. (T. 11).

²⁴⁷S.Lloyd, J.Mellaart, 1965, s. 140, no. 191, fig. O.17.

²⁴⁸Ö. Tütüncüler, 2005, Ktlg.257.

²⁴⁹C.Blegen vd., 1951, II, s.259, fig.236, 237. (T. 23). s.354, fig.306. (T.15).

²⁵⁰Özlem Tütüncüler, 2004, "M.Ö. 2. Bin Liman Tepe Dokuma Aletleri", **Anatolia**, Ek Dizi No.1, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: s. 292.Res.2a.10.

²⁵¹S.Akça, 2000, Lev.37b.

²⁵²M.S. Joukowsky, 1986, s.634, fig.313.13, 456.3, 459.20.

²⁵³C.Blegen vd., 1953, III, s.125, fig.296, 307. (T. 17).

²⁵⁴Jurgen Seeher, 2000, "Die bronzezeitliche Nekropole von Demircihöyük-Sarıket". Ausgrabungen des Deutschen Archäologischen Instituts in Zusammenarbeit mit dem Museum Bursa, 1990-1991, **Istanbul Forschungen 44**, Tübingen s.214, Lev.68, G.584 b.

²⁵⁵S. Akça, 2000, Lev.39b.

²⁵⁶K.Emre, 1978, s. 41, lev.XLIV, 2a; Şek.187.

²⁵⁷C.Blegen vd., 1951, II, s.268, fig.237. (T. 23).

²⁵⁸Ö. Tütüncüler, 2004, s. 292.Res.2a.8-11.

Çiz.1 1a6 A'nın benzerlerine Aphrodisias²⁵⁹ Çeşme Bağlararası²⁶⁰ Iasos²⁶¹ Troya²⁶² Limantepe²⁶³ Kusura²⁶⁴ Şarhöyük²⁶⁵ Çiz.1 1a6 B'nin benzerlerine Çeşme Bağlararası²⁶⁶ Iasos²⁶⁷ Troya'da²⁶⁸ rastlanmıştır.

4.1.1.2. Küresel Formlu Ağırşaklar

2a olarak kodlanan ağırşaklar 5 adettir. Ktlg. numaraları ise 100, 104, 126, 181ve 184'dür.

Çiz.1. 2a A formunun benzerlerine Aphrodisias²⁶⁹ Çeşme Bağlararası²⁷⁰ Iasos²⁷¹ Troya²⁷² Kusura²⁷³ Demircihöyük²⁷⁴ Limantepe'de²⁷⁵ rastlanmıştır.

4.1.1.2.1. Basık Küresel Formlu Ağırşaklar

2a1 olarak kodlanan ağırşaklar 14 adettir. Ktlg. numaraları ise 4, 10, 29, 38, 41, 46, 51, 87, 97, 99, 123, 130, 134 ve 212'dir.

²⁵⁹M.S. Joukowsky, 1986, s.634, fig. 313.14, 458.8, 459.33.

²⁶⁰Ö. Tütüncüler, 2005, Ktlg. 173-178-180-182-199-202.

²⁶¹A.g.e., Ktlg.252.

²⁶²C.Blegen vd., 1951, II, s.261. (T.15). s.268, fig. 237. (T. 13). s. 274, fig. 236, 237. (T. 16). C.Blegen vd., 1953, III, s.132, fig.306. (T.15). s.188. (T.15). s.199. (T.15). s.213, fig.296,307. (T.17). s.308, fig.306. (T.15). s.354, fig.306. (T.15) C.Blegen vd., (1958), IV, s.104, fig. 221, 222. (T.15).

²⁶³Ö. Tütüncüler, 2004, s. 292.Res.2a.5.

²⁶⁴W. Lamb, 1938, fig.20.2.

²⁶⁵S. Akça, 2000, Lev.37a-37c.

²⁶⁶Ö. Tütüncüler, 2005, Ktlg.181-215.

²⁶⁷Ö. Tütüncüler, 2005, Ktlg.257.

²⁶⁸C.Blegen vd., 1951, II, s.277, fig.236, 237. (T. 23). C.Blegen vd., 1953, III, s.264, fig.308. (T.21).

²⁶⁹M.S. Joukowsky, 1986, s. 664, fig. 471.55, 473.27. s. 690, fig. 490.44.

²⁷⁰Ö. Tütüncüler, 2005, Ktlg.194-196-217.

²⁷¹Ö. Tütüncüler, 2005, Ktlg.260.

²⁷²C.Blegen vd., 1951, II, s.254. (T.1). s.259. (T. 1). s.277. (T. 1). s.289, fig.237. (T.23). C.Blegen vd., 1953, III, s.213, fig.306. (T.1). s.367, fig.306. (T.15).

²⁷³W. Lamb, 1938, fig.20.23, Fig.13.14.

²⁷⁴J. Seeher, 2000, s.208, Lev.68, G.598.

²⁷⁵Ö. Tütüncüler, 2004, s. 292.Res.2a.1.

Çiz.1 2a1 A formunun benzerlerine Çeşme Bağlararası²⁷⁶ Troya²⁷⁷ Kusura²⁷⁸ Şarhöyük'te²⁷⁹ Çiz.1 2a1 B formunun benzerlerine Beycesultan²⁸⁰ Iasos²⁸¹ Çavlum²⁸² Limantepe'de²⁸³ rastlanmıştır.

4.1.1.2.2. Geniş Karınlı, Küresel Formlu Ağırşaklar

2a2 olarak kodlanan ağırşaklar 14 adettir. Bu grubun ktlg. numaraları 7, 39, 50, 54, 77, 93, 133, 137, 140, 141, 178, 185, 203 ve 205'dir.

Çiz. 2a2 A formunun benzerlerine Troya²⁸⁴ Çiz. 2a2 B formunun benzerlerine Kusura'da²⁸⁵ Çiz.2a2 C formunun benzerine Şarhöyük'te²⁸⁶ rastlanmıştır.

4.1.1.2.3. Geniş Karınlı, Basık Küresel veya Yarı Küresel Formlu Ağırşaklar

Seyitömer Höyük OTÇ ağırşaklarında en çok karşılaşılan formdur. Bu grup toplam 56 adettir.

2a3 olarak kodlanan ağırşakların, ktlg. numaraları 1, 2, 3, 13, 17, 21, 27, 28, 31, 36, 37, 42, 48, 65, 66, 74, 78, 89, 90, 92, 95, 96, 103, 106, 110, 112, 115, 117, 124, 125, 136, 138, 139, 142, 146, 147, 148, 151, 154, 157, 158, 163, 165, 166, 168, 173,175,176, 179,186, 187, 196, 197, 198, 202 ve 207'dir.

²⁷⁶Ö. Tütüncüler, 2005, Ktlg.197.

²⁷⁷C.Blegen vd., 1953, III, s. 354, Fig. 308. (T.21).

²⁷⁸W. Lamb, 1937, Fig.14. 2-9.

²⁷⁹S.Akça, 2000, Lev.33b.

²⁸⁰S.Lloyd, J.Mellaart, 1965, s. 137, no.155, fig. O.13.

²⁸¹Ö. Tütüncüler, 2005, Ktlg.253.

²⁸²A.N. Bilgen, 2005, Lev. LXXXIX. Şek.27.

²⁸³Ö. Tütüncüler, 2004, s. 292.Res.2a.2.

²⁸⁴C.Blegen vd., 1951, II, s.274, fig.236, 237. (T. 23). C.Blegen vd., 1953, III, s.315-316, fig.307. (T.17). s.365. (T.10).

²⁸⁵W. Lamb, 1938, fig.20.27.

²⁸⁶S.Akça, 2000, Lev.31c-33a-34c.

Çiz.1. 2a3 A formunun benzerine Aphrodisias²⁸⁷ Troya²⁸⁸ Kusura²⁸⁹ Limantepe²⁹⁰ Çavlum'da²⁹¹ Şarhöyük'te²⁹² Çiz.1 2a3 B benzerine Kusura'da²⁹³ Şarhöyük'te²⁹⁴ Çiz.1 2a3 C formunun benzerlerine Demircihöyük²⁹⁵ Aphrodisias²⁹⁶ Beycesultan²⁹⁷ Çeşme Bağlararası²⁹⁸ ve Şarhöyük'te²⁹⁹ rastlanmıştır.

4.1.1.2.4. Keskin Karınlı Küresel Formlu Ağırşaklar

2a4 olarak kodlanan ağırşakların, ktlg. numaraları 5, 12, 49, 82, 101, 107, 120, 160, 180, 190, 199 ve 204'dür. Bu grup toplam 12 adettir.

Çiz.1 2a4 A'nın benzerlerine Çeşme Bağlararası³⁰⁰ Troya³⁰¹ Şarhöyük³⁰² Çiz.1 2a4 B'nin benzerlerine Aphrodisias³⁰³ Beycesultan³⁰⁴ Troya³⁰⁵ Çiz.1 2a4 C'nin benzerlerine Aphrodisias³⁰⁶ Çeşme Bağlararası³⁰⁷ Troya³⁰⁸ Limantepe³⁰⁹ Demircihöyük³¹⁰ ve Şarhöyük'te³¹¹ rastlanmıştır.

²⁸⁷M.S. Joukowsky, 1986, s. 634, fig.459.25. s. 664, fig. 471.55, 473.27.

²⁸⁸C.Blegen vd., 1951, II, s.268, fig.236, 237. (T. 17). C.Blegen vd., 1953, III, s.173, fig.296. (T.1). s.264. (T.1). s.284, fig.306. (T.15).

²⁸⁹W. Lamb, 1937, Fig.13.13-18.Fig.14.12. W. Lamb, 1938, fig.20.7-22.

²⁹⁰Ö. Tütüncüler, 2004, s. 292.Res.2a.1a.

²⁹¹A.N.Bilgen, 2005, Lev.LC.Şek.2a-C.

²⁹²S. Akça, 2000, Lev. 31b-34e-35a-35b-36a-38b.

²⁹³W. Lamb, 1937, Fig.13.20. W. Lamb, 1938, fig.20.25.

²⁹⁴S.Akça, 2000,Lev.34d. 34b-35c.

²⁹⁵J. Seeher, 2000, s.208,Lev.62,G.128 d.

²⁹⁶M.S. Joukowsky, 1986, s. 664, fig. 314.6, 471.44, 473.28.

²⁹⁷S.Lloyd, J.Mellaart, 1965, s.137, no.153, fig.O.13.

²⁹⁸Ö.Tütüncüler, 2005, Ktlg.160.

²⁹⁹S.Akça, 2000, Lev.36c.

³⁰⁰Ö. Tütüncüler, 2005, Ktlg.183.

³⁰¹C.Blegen vd., 1953, III, s.183, fig.307. (T.16).

³⁰²S. Akça, 2000, Lev.33a-36b.

³⁰³M.S. Joukowsky, 1986, s.634, fig.313.10, 455.9, 459.32.

³⁰⁴S.Lloyd, J.Mellaart, 1965, s. 138, no.159, fig. O.14. s.138, no.162, fig. O.14.

³⁰⁵C.Blegen vd., 1951, II, s.274. (T. 16). s.277. (T. 16).

³⁰⁶M.S. Joukowsky, 1986, s.634, fig.455.2, 459.17. s.634, fig.313.9, 455.4, 459.18.

³⁰⁷Ö. Tütüncüler, 2005, Ktlg.159-165.

³⁰⁸C.Blegen vd., 1951, II, s.289, fig.237. (T.15). s.289, fig.237. (T. 15).

³⁰⁹Ö. Tütüncüler, 2004, s. 292.Res.2a.6.

³¹⁰J. Seeher, 2000, s.214,Lev.68,G.584b.

³¹¹S. Akça, 2000, Lev.36d.

4.1.1.2.5. Keskin Karınlı, Basık Küresel Formlu Ağırşaklar

2a5 olarak kodlanan ağırşaklar 11 adettir. Bu grup ağırşakların ktlg. numaraları 68, 75, 114, 135, 145, 159, 174, 192, 193, 195 ve 210'dur.

Çiz.1 2a5 B formunun benzerine Aphrodisias³¹² Demircihöyük³¹³ ve Kusura'da³¹⁴ rastlanmıştır.

4.1.1.3. Silindirik Formlu Ağırşaklar

3a olarak kodlanan ağırşaklar 2 adettir. Bunların ktlg. numaraları 33 ve 213'dür.

Çiz.1 3a A formunun benzerine Troya³¹⁵ Şarhöyük³¹⁶ Çiz.1 3a B formunun benzerine Troya³¹⁷ ve Kusura'da³¹⁸ rastlanmıştır.

4.1.1.3.1. Geniş Karınlı, Basık Silindirik Formlu Ağırşaklar

3a1 olarak kodlanan ağırşaklar da 2 adet olup, ktlg. numaraları 23 ve 24'dür.

Çiz. 1 3a1 A formunun benzerine Troya³¹⁹ Yanarlar³²⁰ Limantepe³²¹ Kusura³²² Şarhöyük'te³²³ Çiz.1 3a1 B'nin benzerlerine Kusura³²⁴ ve Şarhöyük'te³²⁵ rastlanmıştır.

³¹²M.S. Joukowsky, 1986, s.664, fig. 314.2, 471.8, 473.22.

³¹³J. Seeher, 2000, s.208, Lev.66, G.462c.

³¹⁴W. Lamb, 1937, Fig.13.21.

³¹⁵C.Blegen vd., 1953, III, s.213. (T.5).

³¹⁶S. Akça, 2000, Lev.41a.

³¹⁷C.Blegen vd., 1951, II, s.288. (T. 6).

³¹⁸W. Lamb, 1938, fig.20.21a.

³¹⁹C.Blegen vd., 1953, III, 196. (T.15 - T.18).

³²⁰K. Emre, 1978, Şek. Fig.192.

³²¹Ö. Tütüncüler, 2004, s. 292. Res.2a-3.

³²²W. Lamb, 1938, fig.20.6-8.

³²³S. Akça, 2000, Lev.42a.

³²⁴W. Lamb, 1938, fig.20.27.

³²⁵S. Akça, 2000, Lev.41b.

4.1.2. Ağırşakların Üzerinde Görülen Bezemelerin Sınıflandırılması

Ağırşakların bezemelerinin nedeni gündelik hayatta kullanılan bu aletlerin estetik açıdan güzelleştirilmeleridir. Bezemeli ağırşakların çoğu pişmiş topraktan yapılmışlardır. Bezemeler, ağırşaklar pişirilmeden önce genellikle ucu sivri kemik veya ağaç bir aletle kazınarak çizilerek ya da batırılarak yapılmışlardır. Çoğunlukla iğne takıldığında üste gelecek kısım bezenmiştir. Bunların yanında tüm gövdesi ya da üst kısımla yan kısmı bezenmiş ağırşaklarda vardır.

Ege Bölgesi'nde Aphrodisias ve Beycesultan'da bezeme önemlidir. Bölgede Kalkolitik Çağ'dan itibaren ağırşaklar üzerine bezeme yapılmıştır. Bezemeli ağırşaklar Mersin'de Erken Kalkolitik Çağ'dan itibaren görülür³²⁶. Seyitömer Höyük'te 2006-2007-2008-2009 kazı sezonlarında ele geçen OTÇ bezemeli ağırşakları 120 adettir. Bunların 106 adedi çalışmaya katılmıştır. Seyitömer Höyük ağırşakların üzerine uygulanan bezemeler ağırşakların tek yüzüne, (Çiz. 3) ve ya tüm yüzüne (Çiz. 4) uygulanarak üretilmişlerdir. Ağırşakların bezemeleri gruplandırılırken tipoloji göz önünde bulundurulmamıştır. Sadece bezeme şekilleri dikkate alınmıştır. Bezemeli ağırşakların tipolojisi yukarıda ki "ağırşakların tipolojik sınıflandırması" konusuna dahil edilmiştir. Seyitömer Höyük OTÇ bezemeli ağırşakları aşağıdaki şekilde sınıflandırılmışlardır.

- 1.Bzm A1 Açık Biçimli Çizgi Bezeme Kompozisyonları (9 adet)
- 2.Bzm A2 Çizgi Bezemeden Oluşan Kompozisyonlar (14 adet)
- 3.Bzm A3 Dalga Bezeme Kompozisyonlar (2 adet)
- 4.Bzm A4 Halka Bezeme Kompozisyonları (5 adet)
- 5.Bzm A5 Işınsal Bezeme Kompozisyonları (2 adet)
- 6.Bzm A6 Karma Kompozisyon (32 adet)
- 7.Bzm A7 Nokta Baskı Bezeme (7 adet)
- 8.Bzm A8 Tırnak Bezeme (6 adet)
- 9.Bzm A9 Yay Biçimli Çizgi Bezeme Kompozisyonları (21 adet)

³²⁶John Garstang, 1953, *Prehistoric Mersin: Yümük Tepe in Southern Turkey*, Oxford: The Clarendon Press. s.76.

10.Bzm A10 Zikzak ve Çizi Bezemedden Oluşan Yıldız Tasvirleri (8 adet)

4.1.2.1. Açı Biçimli Çizi Bezeme Kompozisyonları

9 adet olan Bzm A1 olarak kodlanan açı biçimli çizi bezemeli ağırşakların katalog numaraları şunlardır; 68, 75, 82, 103, 117, 135, 140, 166, 174. Bu gruptaki ağırşakların çapları 2,8 cm ile 4,9 cm arasında değişmektedir. Ağırşakların hepside küresel formludurlar. 82 katalog numaralı ağırşağın tüm gövdesine açı biçimli bezeme uygulanmıştır. Diğer örneklerin tek yüzleri bezenmiştir. 68 katalog numaralı ağırşağın bezeme aralarında beyaz macun katkısına rastlanmıştır. Özellikle koyu renkli ağırşaklarda uygulananların içlerinin beyaz dolgu maddesi ile doldurulduğu görülmüştür. Dolgu maddesi olarak kullanılan kireç, malzemeye daha sağlam bir yapı vermek amacıyla bağlayıcı bir madde işlevi görmektedir³²⁷. Birbirini takip eden, ağırşakların üst yüzünü düzenli sıra ile kaplayan tekli iç içe çifterli ya da üçerli şekilde A1 (açı) biçimli çizi bezemeli örnekler de yer almaktadır. Bezeme yapım teknikleri ise derin ya da ince kazıma tekniğidir.

Ktlg. 68 numaralı ağırşağın benzerlerine Troya'da³²⁸ Ktlg. 103 numaralı ağırşağın benzerlerine Aphrodisias³²⁹ ve Kusura'da³³⁰ Ktlg. 174 numaralı ağırşağın benzerine Aphrodisias'da³³¹ 135 ktlg numaralı ağırşağın benzerine ise Beycesultan'da³³² rastlanmıştır.

4.1.2.2. Çizi Bezemedden Oluşan Kompozisyonlar

Bu gruba ait on dört örnek saptanmıştır. Bzm A2 olarak kodlanan çizi bezeli kompozisyonların katalog numaraları 24, 40, 42, 47, 95, 133, 134, 143, 158, 160, 188, 196, 210 ve 218'dir. Bu gruptaki ağırşakların çapları 2,0 cm ile 4,0 cm arasında değişmektedir. Ağırşaklar küresel ve ya konik formludur. 24 ktlg numaralı ağırşak ise silindirik formludur. Bu grupta tek yüzü veya bütün gövdesi bezemeli örnekler vardır.

³²⁷Kathrin Balfanz, 1995, "Bronzezeitliche Spinnwirtel aus Troia", **Studia Troica** 5, Mainz am Rhein, s.121.

³²⁸C.Blegen vd., 1951, s.259, fig.236, 237.

³²⁹M.S. Joukowsky, 1986, s.634, fig.313.10, 455.9, 459.32.

³³⁰W. Lamb, 1937, Fig.13.5.

³³¹M.S. Joukowsky, 1986, s. 634, fig.458-4, 459.16.

³³²S.Lloyd, J.Mellaart, 1965, s.138, no.162, fig. O.14.

Bu gruptaki ağırşakların üzerine birbirine simetrik çizgiler, kısa yaylar yayların içine çizilmiş çizgiler artı işaretleri, kısa ve gelişi güzel çentiklerle, kazıma tekniği uygulanarak kompozisyonlar oluşturulmuştur.

Bu gruptaki ağırşakların benzerleri, ktlg.24 Şarhöyük³³³ ktlg.40 Beycesultan³³⁴ ktlg.95 Kusura³³⁵ ktlg. 160 Kusura³³⁶ ktlg.210 Kusura³³⁷ merkezlerinde rastlanmıştır.

Çizi bezemeli kompozisyonlar karşılaştırma yapılan merkezlerdeki OTÇ ağırşaklarında çok sık görülmesine rağmen, merkezlerin kompozisyonları ile Seyitömer Höyük çizi bezemeli ağırşaklarının kompozisyonlarında farklılıklar görülmüştür. Bütün çizgi bezemeli ağırşaklar sivri uçlu aletle yapılmıştır. Farklılıklar tamamen kompozisyon şekilleriyle ilgilidir.

4.1.2.3. Dalga Bezeme Kompozisyonlar

Bu gruba ait iki örnek saptanmıştır. Bzm A3 olarak kodlanan dalga bezeme kompozisyonlu ağırşakların Ktlg. numaraları 14 ve 184'tür. 184 numaralı ağırşak kabartma tekniğinde yapılmış olup dalga bezemelerin arasına ince bir aletle kısa kısa çizgilerle doldurulmuştur. Bezeme tüm gövdeye uygulanmış iğ deliklerinin ve karın hattının uç kısımları boş bırakılmıştır. Konik formlu olan 14 numaralı ağırşığın bezeme tekniği kazımadır.184 numaralı örnekteki gibi bezeme tüm gövdeye uygulanmıştır. Üst ve alt yüzünde dalgalardan çiçeğe benzer motif oluşturulmuştur.184 numaralı ağırşak küresel formlu yapılmıştır.

184 nolu ağırşığın benzerine Kusura'da³³⁸ rastlanmıştır. Kusura Höyük ağırşaklarında küresel form ve dalga bezeme kompozisyonları sık kullanılmıştır. Bezemeler ağırşakların karın kısımlarında uygulanmıştır. Fakat bir örnek Seyitömer Höyüğü'nün ağırşığıyla eşleştirilmiştir.

³³³ Şarhöyük; Darga, 1994, s:500, Res:12e.

³³⁴ S.Lloyd, J.Mellaart, 1965, s. 138, no.161, fig. O.14.

³³⁵ W. Lamb, 1938, fig.20.20 b.

³³⁶ W. Lamb, 1938, fig.20.15.

³³⁷ W. Lamb, 1938, fig.20.18.

³³⁸ W. Lamb, 1937, Fig.14.5.

4.1.2.4. Halka Bezeme Kompozisyonları

Bu gruba ait beş örnek saptanmıştır. Bzm A4 olarak kodlanan halka bezeme kompozisyonlu ağırşakların Ktlg. numaraları 6, 39, 49, 195 ve 203'dür. Bu gruptaki bezemeleri yapılış tekniğine göre ikiye ayırabiliriz. İlk grup ucu yuvarlak ve içi boş bir aletle batırılarak oluşturulan desen grubu, diğeri ise ucu sivri bir aletle kazınarak oluşturulan halka motifleridir. İki grup örnekleri de belli bir düzen içerisinde ağırşaklara işlenmişlerdir. Ağırşakların üzerine iç içe geçirilmiş halka motifleri veya tek başına küçük nokta şeklinde halka kompozisyonları uygulanmıştır. Bir örnek hariç bütün gruptaki ağırşakların tüm gövdesine bezeme uygulanmıştır.

Bu gruptaki ağırşakların benzerleri; ktlg.49 numaralı ağırşak Kusura'da³³⁹ ktlg. 203 numaralı ağırşak yine Kusura'da³⁴⁰ görülmüştür.

4.1.2.5. Işınsal Bezeme Kompozisyonları

Bzm A5 olarak kodlanan ışınsal bezemeli ağırşakların ktlg. numaraları 78 ve 171'dir. Bezeme, gruplar halinde, iğ deliği çevresini dikey çevreler şekilde veya dağınık şekilde işlenmiştir. İki örnekten biri basık diğeri küresel formudur.

171 nolu ağırşağın benzerine Limantepe³⁴¹ Aphrodisias³⁴² ve Troya'da³⁴³ 78 numaralı ağırşağın benzerine ise Limantepe'de ki ağırşağın alt yüzündeki bezemeye³⁴⁴ ve Beycesultan³⁴⁵ ağırşağıyla benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

4.1.2.6. Karma Kompozisyon

Bu gruba ait otuz iki örnek saptanmıştır. Bzm. A6 olarak kodlanan karma kompozisyon ağırşaklarının ktlg numaraları 3, 16, 21, 28, 45, 50, 51, 65, 69, 70, 73, 80, 115, 139, 145, 146, 148, 151, 152, 159, 165, 172, 182, 192, 193, 197, 198, 211, 213, 215, 220 ve 222'dir. Bu gruptaki ağırşaklar ayrılırken üzerinde birden fazla şekil cinsi

³³⁹W. Lamb, 1937, Fig.13.6.

³⁴⁰W. Lamb, 1937, Fig.14.3.

³⁴¹Özlem Tütüncüler, 2000, **M.Ö. II. Bin İzmir Bölgesi Dokuma Aletleri**, Yayımlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: Lev. IX.b.

³⁴²M.S. Joukowsky, 1986, s.634, fig.455.2, 459.17.

³⁴³C.Blegen vd., 1953, III, s.141, fig.296.

³⁴⁴Ö. Tütüncüler, 2004, " s. 292.Res.2b.3.

³⁴⁵S.Lloyd, J.Mellaart, 1965, s. 139, no.184, fig. O.16.

olanlar, iki yüzü farklı şekilde bezenmiş olanlar, tam bir şekil formu vermeyen, ağırşaklar bu gruba dahil edilmiştir. Ağırşakların bezemelerinde Seyitömer Höyüğü'nün ağırşak sınıflandırılmasındaki bütün bezemelerin birinin ya da bir kaçının ortak kullanıldıkları kompozisyonlar mevcuttur. Örneğin, yay biçimli gibi görünen fakat ortasına tam daire çizilmiş bir ağırşak karma kompozisyon grubuna dahil edilmiştir. Bknz: ktlg 115. Karma kompozisyon grubundaki ağırşakların çapları 2,1 cm ile 4,9 cm arasında değişmektedir. Kullanılan Bezeme teknikleri baskı, çizi, derin kazıma, batırma teknikleridir.

Benzerleri, ktlg:3 gamalı haç motifinin görüldüğü bu ağırşağın tam benzeri karşılaştırma yapılan merkezlerde rastlanmamıştır fakat Kusura Höyük³⁴⁶ OTÇ ağırşaklarının bir tanesinin karın kısmında bu motifin farklı bir versiyonuna rastlanmıştır. Ktlg:115 numaralı ağırşak iç içe dört adet yaydan ve iğ deliğinin çevresinde de tam bir daire bulunmaktadır. Bu ağırşağın Kusura'da³⁴⁷ ki benzerinde dört grup iç içe yay vardır. Aynı şekilde Limantepe'de³⁴⁸ Troya'da ki³⁴⁹ örnekte de dört grup iç içe yay vardır.

4.1.2.7. Nokta Baskı Bezeme

Bu gruba ait yedi örnek saptanmıştır. Bzm A7 olarak kodlanan bezemeli ağırşakların ktlg. numaraları 4, 13, 17, 22, 77, 120 ve 209'dur. Bu gruptaki S.Ö. ağırşakları düzenli ya da düzensiz şekilde nokta ile bezenmişlerdir. Bezemeler batırma tekniği kullanılarak uygulanmışlardır. Ağırşakların Çapları 2,8 cm ile 4,1 cm arasında değişmektedir. Küresel veya konik formlu olanları vardır. Bezemeler tüm gövdeye ya da tek yüze uygulanmışlardır.

³⁴⁶W. Lamb, 1938, fig.20.3.

³⁴⁷W. Lamb, 1938, fig.20.19 c.

³⁴⁸Ö. Tütüncüler, 2000, Lev. IX. a.

³⁴⁹C.Blegen vd., 1951, II, s.254, fig.236, 237.

Benzerlerine ktlg.4 numaralı ağırşaga Troya'da³⁵⁰ Şarhöyük'te³⁵¹ ktlg.17 numaralı ağırşaga Beycesultan'da³⁵² ktlg.13 numaralı ağırşaga Şarhöyük'te³⁵³ ktlg.22 numaralı ağırşaga ise Kusura'da³⁵⁴ rastlanmıştır.

4.1.2.8. Tırnak Bezeme

Bu gruba ait altı örnek saptanmıştır. Bzm A8 olarak kodlanan bezemeli ağırşakların ktlg. numaraları 8, 20, 74, 88, 147 ve 155'dir. Bu gruptaki ağırşakların tüm gövdesi veya bir yüzleri simetrik ya da dağınık bir şekilde tırnak bezeme grubuyla bezenmişlerdir. Çapları 2,3 cm ile 3,15 cm aralığında değişmektedir. Benzerlerine ktlg.8 numaralı ağırşak Şarhöyük'te³⁵⁵ ktlg.74 numaralı ağırşak Şarhöyük'te³⁵⁶ ktlg.147 numaralı ağırşak Beycesultan'da³⁵⁷ 155 numaralı ağırşagin benzerine ise Troya'da³⁵⁸ rastlanmıştır.

4.1.2.9. Yay Biçimli Çizi Bezeme Kompozisyonları

Bu gruba ait yirmi bir örnek saptanmıştır. Bzm A9 olarak kodlanan yay biçimli çizi bezeme kompozisyonlu ağırşakların ktlg. numaraları 2, 12, 62, 67, 71, 79, 87, 99, 104, 107, 112, 130, 141, 153, 168, 173, 190, 191, 199, 202 ve 206'dır.

Bzm A9 olarak kodlanan ağırşak grubunda yay biçimli çizgilerden birçok kompozisyon oluşturulmuştur. Bu kompozisyonlar çoğunlukla iç içe ikili-üçlü-dörtlü yaylar dörtlü-beşli gruplar halinde yapılmıştır. Yayların uçları çoğunda omuz kısmına değmektedir. İkili üçlü dörtlü, iç içe yay gruplarından oluşan bezeme kompozisyonu da tespit edilmiştir. Estetik açıdan kompozisyonlar hoş bir görüntü oluşturmaktadır.

³⁵⁰C.Blegen vd., 1958, IV, s.104, fig. 221, 222.

³⁵¹S. Akça, 2000, Lev.32b.

³⁵²S.Lloyd, J.Mellaart, 1965, s. 138, no.158, fig. O.14.

³⁵³ Muhibbe Darga, 1995, "1993 Yılı Şarhöyük-Dorylaion (Eskişehir) Kazıları", XVI. KST C.I, Ankara 30 Mayıs 03 Haziran 1994, Ankara: s.361. Res:3d.

³⁵⁴W. Lamb, 1937, Fig.13.25.

³⁵⁵M. Darga, 1994, s:500. Res:12f.

³⁵⁶ S.Akça, 2000, Lev.42c.

³⁵⁷S.Lloyd, J.Mellaart,1965, s. 137, no.154.

³⁵⁸C.Blegen vd., 1958, IV, s.92, fig. 221, 222.

Benzerlerine 12 ktlg. numaralı ağırşak Beycesultan³⁵⁹ 67 ktlg. numaralı ağırşak 79 ktlg numaralı ağırşak Şarhöyük³⁶⁰ Troya³⁶¹ 99 ktlg numaralı ağırşak Troya³⁶² da ortası daire ile tamamlanmış biçimiyle, 104 numaralı ağırşak Aphrodisias³⁶³ Troya³⁶⁴ 190 numaralı ağırşak Troya'da³⁶⁵ 206 ktlg. numaralı ağırşak Demircihöyük³⁶⁶ Aphrodisias³⁶⁷ Limantepe³⁶⁸ 168 numaralı ağırşak Limantepe'de³⁶⁹ rastlanmıştır.

4.1.2.10. Zikzak ve Çizi Bezmeden Oluşan Yıldız Tasvirleri

Bu gruba ait sekiz örnek saptanmıştır. Bzm A10 olarak kodlanan zikzak ve çizi bezmeden oluşan yıldız tasvirli bezemeli ağırşakların ktlg. numaraları 1, 26, 81, 114, 136, 154, 163, ve 219'dur.

A10 bezeme kompozisyonları, iğ takıldığında üst yüze gelecek kısmına yapılmıştır. (850 nolu ağırşak hariç. Bu ağırşağın karın kısmı da bezenmiştir). Zikzak veya yay bezemeler ortada daire ile birleştirilip aralarına nokta çentik ile süslenip hoş bir motif ortaya çıkarılmıştır. Örnekler arasında zikzak çizgilerin aralarına kısa çizgiler yapılarak bitkisel bir motif (balık kılçığı) görüntüsü verilmiştir. Ayrıca zikzaklarla iç içe ikili yıldız tasvirleri de yapılmıştır. Seyitömer Höyük bezemeli ağırşaklarının sadece iki adedi lüle taşından yapılmıştır. Diğerleri pişmiş topraktır. Bu iki örnek 26 ve 81 numaralı ağırşaklardır. Birbirine benzeyen bu iki örnek ince kazıma tekniğiyle özenle işlenmiştir. İki örnekte keskin karınlı konik formlu ağırşaklardır. Yıldız tasvirli ağırşaklara S.Ö. Höyük Erken Tunç Çağ'ın da pişmiş topraktan yapılan örneklerine rastlıyoruz.

Benzerleri ktlg. numarası "1" olan ağırşak Troya³⁷⁰ 81 numaralı ağırşağın Kusura Höyük'te³⁷¹ ağırşağıyla ilk bakışta benzerlik göstermektedir. Fakat S.Ö. ağırşağı

³⁵⁹S.Lloyd, J.Mellaart, 1965, s. 139, no. 187, fig. O.16.

³⁶⁰S.Akça, 2000, Lev.38a.

³⁶¹C.Blegen vd., 1951, II, s.277, fig.236, 237. (T. 12). C.Blegen vd., 1953, III, s.264, fig.307. (T.20).

³⁶²C.Blegen vd., 1951, II, s.254, fig.236, 237. (T. 23).

³⁶³M.S. Joukowsky, 1986, s. 664, fig. 314.13, 471. 60, 473. 18.

³⁶⁴C.Blegen vd., 1951, II, s.277, fig.236, 237. (T. 17).

³⁶⁵C.Blegen vd., 1951, II, s.268, fig.236, 237. (T. 17).

³⁶⁶J. Seeher, 2000, s.214, Lev.68, G.584b.

³⁶⁷M.S. Joukowsky, 1986, s.664, fig. 314.3, 473.20, 471.6.

³⁶⁸Ö. Tütüncüler, 2000, Lev. XI. h.

³⁶⁹A.g.e., Lev. VIII. b.

³⁷⁰C.Blegen vd., 1951, II, s.254, fig. 236, 237. (T. 16).

³⁷¹W. Lamb, 1938, fig.20.13.

yıldız Kusura ağırşığı çiçek motifindedir. Nokta ile süslenen kısım S.Ö.'de yıldızın dış çevresi Kusura Höyükte ise çiçeğin yapraklarıdır. Karşılaştırma yapılan höyüklerin OTÇ katlarında yıldız tasvirli ağırşaklara çok rastlanmadığı için bu değerlendirme yapılmıştır. Ktlg. 114'nin benzerine Beycesultan'da³⁷² rastlanmıştır.163 numaralı ağırşak Troya³⁷³ 219 numaralı ağırşığın benzerine ise Beycesultan'da³⁷⁴ rastlanmıştır.

4.2. DOKUMA TEZGÂH AĞIRLIKLARI

Seyitömer Höyüğünde OTÇ'na ait 2006-2007 kazı sezonunda kazı sezonunda M.Ö. II. Bin'e ait dokuma tezgâh ağırlığına rastlanmamıştır. 2008 kazı sezonunda 24 adet 2009 kazı sezonunda ise 82 adet dokuma tezgâh ağırlığı ele geçmiştir. Bu buluntular tipolojik olarak şu gruplara ayrılmışlardır. Çiz. 2

- 1.Tip 1b Basık Küresel Dokuma Tezgâh Ağırlıkları (1 adet)
- 2.Tip 2b Dikdörtgen ve Dörtgen Formlu Dokuma Tezgâh Ağırlıkları (3 adet)
- 3.Tip 3b Disk Formlu Dokuma Tezgâh Ağırlıkları (10 adet)
- 4.Tip 4bHilal Formlu Dokuma Tezgâh Ağırlıkları (34 adet)
- 5.Tip 5b Konik Formlu Dokuma Tezgâh Ağırlıkları (4 adet)
- 6.Tip 6b Oval, Yassı Formlu Dokuma Tezgâh Ağırlıkları (9 adet)
- 7.Tip 7b Piramidal Formlu Dokuma Tezgâh Ağırlıkları (22 adet)

Çalışma grubumuzu oluşturan OTÇ'na ait dokuma tezgâh ağırlıklarının üzerlerinde görülen bezemelerin süsleme amacıyla değil de daha çok işaretleme amacıyla yapıldığı düşünülmektedir. Bezemelerin sınıflandırılması ise şu şekilde yapılmıştır:

- 1.Bzm B1 Açı Bezeme (1 adet)
- 2.Bzm B2 Çizi Bezeme Kompozisyonları (4 adet)
- 3.Bzm B3 Dairesel Oyuk Bezeme (1 adet)

³⁷²S.Lloyd, J.Mellaart, 1965, s. 137, no.155, fig. O.13.

³⁷³C.Blegen vd., 1951, II, s.268, fig. 236, 237. (T. 23). s.280-281, fig.237. (T. 17). s.286, fig.237. (T. 23).

³⁷⁴S.Lloyd, J.Mellaart, 1965, s. 139, no., fig.189 O.16.

4.Bzm B4 Nokta Bezeme (2 adet)

Dokuma tezgâh ağırlıkları malzeme olarak incelendiğinde 82 ağırlığın 60 adedi pişmiş toprak 7 adedi kireçtaşı 7 adedi marn 3 adedi mermer 3 adedi taş 2 adedi bazalttır.

4.2.1. Tipolojik Sınıflandırma

4.2.1.1. Basık Küresel Formlu Dokuma Tezgâh Ağırlıkları

Tip 1b olarak kodlanan dokuma tezgâh ağırlığı bir adettir. Ktlg. 233 numaralı pişmiş topraktan yapılan bu örnek H/14 dolgudan bulunmuştur. Bu forma benzer örnekler Şarhöyük'te³⁷⁵ görülmüştür.

4.2.1.2. Dörtgen Formlu Dokuma Tezgâh Ağırlıkları

Bu gruba ait üç örnek saptanmıştır. Tip 2b olarak kodlanan dokuma tezgâh ağırlıklarının ktlg. numaraları 250, 252 ve 289'dur.

252 numaralı dokuma tezgâh ağırlığı olasılıkla seramik parçalarının şekillendirilip ip deliği açılmasıyla oluşturulmuştur. Liman Tepe ağırlıklarının pek çoğu bu şekilde yapılmıştır³⁷⁶. Seyitömer Höyük'te bu şekilde yapılan ağırlığa pek rastlanmamaktadır. 252 numaralı tezgâh ağırlığının benzerine Liman Tepe' de rastlanmıştır³⁷⁷.

4.2.1.3. Disk Formlu Dokuma Tezgâh Ağırlıkları

Bu gruba ait dokuz adet örnek saptanmıştır. Tip3b olarak kodlanan dokuma tezgâh ağırlıklarının ktlg. numaraları 242, 243, 255, 262, 264, 271, 274, 287, 291'dir. 262, 264,274 numaralı disk formlu ağırlıkların benzerlerine çok sık rastlanmaktadır. Bu

³⁷⁵M. Darga, 1995, s.361. Res.3a; Handan Korkmaz, 2001,**1989-2000 Dorylaion Şarhöyük Arkeolojik Kazılarında Ele Geçen Dokuma Tezgâhı Ağırlıkları**, Eskişehir: Lev:1a-b-c,Lev:2a-b-c-d,Lev:3a-b-c,Lev:4a-b-c,Lev:5a-c,Lev:6a,Lev:7b,Lev:11a-d,Lev:12a-b,Lev:14a-c,Lev:15b,Lev:16b-d,Lev:18a,Lev:20b-c,Lev:21b,Lev:22a-b-d,Lev:23b,Lev:24d.

³⁷⁶Ö. Tütüncüler, 2004, s. 289.

³⁷⁷Ö. Tütüncüler, 2004, s. 293.Res.3b-6.

yerleşimlerden Aphrodisias'ta on adet benzerine³⁷⁸ Çeşme-Bağlararası'n da³⁷⁹ üç adet Troya'da³⁸⁰ ise bir adet benzerine rastlanmıştır. Karşılaştırılan ağırlıkların hepsi pişmiş topraktır. Sadece ktlg. 274 numaralı ağırlık disk formu ve mermerden yapılmıştır. 242, 243, 271, nolu ağırlıkların benzerlerine disk formu tezgâh ağırlığı bakımından zengin olan Liman Tepe'de³⁸¹ Şarhöyük³⁸² ve Troya³⁸³ rastlanmıştır.

4.2.1.4. Hilal, Yay, At Nahı Formlu Dokuma Tezgâh Ağırlıkları

Bu gruba ait otuz dört örnek saptanmıştır. Tip 4b olarak kodlanan dokuma tezgâh ağırlıklarının ktlg. numaraları 223, 225, 226, 228, 230, 232, 235, 241, 247, 249, 253, 259, 260, 261, 263, 269, 270, 273, 275, 276, 277, 279, 282, 283, 284, 286, 288, 292, 293, 296, 300, 301, 302 ve 304'dür.

Benzerlerine; 292 ktlg. numaralı hilal ağırlığa Kusura'da³⁸⁴ 277, 300, 301 numaralı hilal biçimli ağırlıkların benzerlerine Kusura³⁸⁵ ve Şarhöyük'te³⁸⁶ 273, 275 ktlg. numaralı ağırlıklar dar hilal formudurlar. Benzerlerine ise Aphrodisias³⁸⁷ Beycesultan'da³⁸⁸ 235 numaralı ağırlık benzerine yine Beycesultan³⁸⁹ rastlanmıştır.

4.2.1.5. Konik Formlu Dokuma Tezgâh Ağırlıkları

Bu gruba ait dört örnek saptanmıştır. Tip 5b olarak kodlanan dokuma tezgâh ağırlıklarının ktlg. numaraları 229, 239, 244, 268'dir.

³⁷⁸M.S.Joukowsky, 1986, s.634, fig.455.12, 459.15. fig. 456.7, 459.3. s.634, fig. 459.2. s.664, fig. 473.34. s.676, fig. 483.2, 485.41. s.676, fig. 483.221, 485.45. s.676, fig. 479.18, 485.42. s.676, fig. 479.19, 485.55.

³⁷⁹Ö. Tütüncüler, 2005, Ktlg.163-175-187.

³⁸⁰C.Blegen vd., 1951, II, s.281, fig.236.

³⁸¹Ö. Tütüncüler, 2000, Lev.XXXVI.b.

³⁸²A.Muhibe Darga, 2004, **60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan, Anadolu'da Doğdu, /Festschrift für Fahri Işık zum 60. Geburtstag**, (Yay. Haz. T. Korkut), "Şarhöyük-Dorylaion (Eskişehir) Kazılarında Hitit Buluntuları (1989-2003)", İstanbul: ss.269-283.

³⁸³C.Blegen vd., 1953, III, s.231, fig.300.

³⁸⁴W. Lamb, 1938, fig.19.5.

³⁸⁵W. Lamb, 1937, Fig.15.1.

³⁸⁶H. Korkmaz, 2001, Lev:26a-c.

³⁸⁷M.S.Joukowsky, 1986, s.634, fig. 455.20, 459.6.

³⁸⁸S.Lloyd, J.Mellaart 1965, s.143, no.239, fig. O.27. no.241, fig. A.4, O.27.

³⁸⁹S.Lloyd, J.Mellaart 1965, s.138, no.170, fig. O.15. s.141, no.217, fig. O.23 .

229 numaralı ağırlığın benzerine Aphrodisias³⁹⁰ Troya³⁹¹ Şarhöyük'te³⁹² 239 numaralı ağırlığın benzerine ise Kusura'da³⁹³ rastlanmıştır. 244 ktlg.numaralı tezgah ağırlığının benzerine Şarhöyük'te³⁹⁴ rastlanmıştır. 268 numaralı ağırlıkların benzerlerine karşılaştırma yapılan yerleşimlerde rastlanamamıştır.

4.2.1.6. Oval, Yassı Formlu Dokuma Tezgâh Ağırlıkları

Bu gruba ait dokuz adet örnek saptanmıştır. Tip 6b olarak kodlanan dokuma tezgâh ağırlıklarının ktlg. numaraları 224, 234, 237, 238, 240, 251, 267, 290 ve 303'dür.

238 ktlg. numaralı ağırlığın benzerine Şarhöyük'te³⁹⁵ 267 ktlg. numaralı ağırlığın benzerine Beycesultan³⁹⁶ da 303 numaralı ağırlığın benzerine Liman Tepe'de³⁹⁷ rastlanmıştır. İp deliklerinin yerleri aşağı yukarı aynı yerde yapılmıştır. Formları da benzerlik göstermektedir rastlanmıştır.

4.2.1.7. Piramidal Formlu Dokuma Tezgâh Ağırlıkları

Bu gruba ait yirmi iki adet örnek saptanmıştır. Tip 7b olarak kodlanan dokuma tezgâh ağırlıklarının ktlg. numaraları 227, 231, 236, 245, 246, 248, 254, 256, 257, 258, 265, 266, 272, 278, 280, 281, 285, 294, 295, 297, 298 ve 299'dur.

Benzerlerine, 227, 248, 257 ktlg. numaralı tezgâh ağırlıklarına Liman Tepe³⁹⁸ ve Şarhöyük'te³⁹⁹ 245, 246, 254, 294, 295 ktlg. numaralı ağırlık benzerine Kusura'da⁴⁰⁰ Beycesultan'da⁴⁰¹ 266, 296 numaralı piramidal formlu tezgâh ağırlığının benzerine

³⁹⁰M.S.Joukowsky 1986, s.634, fig.455.19, 459.10.

³⁹¹C.Blegen vd., 1953, III, s.231; fig.300.

³⁹²M. Darga, 1995, s.361. Res:3c.

³⁹³W. Lamb, 1937, Fig.12.29.

³⁹⁴H. Korkmaz, 2001, Lev:46a,Lev:48a,Lev:49d,Lev:50b.

³⁹⁵M. Darga, 1994, s:500. Res:12fd.

³⁹⁶S.Lloyd, J.Mellaart 1965, s.140, no. 198; Lloyd 1972, Fig. 6.

³⁹⁷Ö. Tütüncüler, 2000, Lev.XXXIII.c.

³⁹⁸Ö. Tütüncüler, 2004, s. 293.Res.3b-4.

³⁹⁹H. Korkmaz, 2001, Lev:45a-b,Lev:42a.

⁴⁰⁰W. Lamb, 1937 Fig.16.5a, 6a.

⁴⁰¹S.Lloyd, J.Mellaart 1965, s.140, no.197, fig. O.17; s.140, no.198.

Liman Tepe'de⁴⁰² 280 numaralı ağırlık benzerine de Troya'da⁴⁰³ ktlg 298 numaralı piramidal tezgâh ağırlığına Kusura⁴⁰⁴ ve Troya'da⁴⁰⁵ rastlanmıştır.

4.2.2. Dokuma Tezgâh Ağırlıkları Üzerinde Görülen Bezemelerin Sınıflandırılması

Seyitömer Höyüğü'nde OTÇ'nda ele geçen ağırlıkların üzerinde bezemelere ya da işaretlemelere pek sık rastlanmamıştır. Fakat ETÇ'na tarihlendirilen 2008 kazı sezonunda ele geçmiş bir grup ağırlığın üstünde işaretlemeler görülmüştür.

Ağırlıklar üzerindeki işaretlemeler, yönetime veya tekstil organizasyonunda faaliyet gösteren kişilere ait olabilir⁴⁰⁶.

4.2.2.1. Açı Bezeme

Bu gruba ait bir adet örnek saptanmıştır Bzm B1 olarak kodlanan dokuma tezgâh ağırlığının ktlg. numarası 260'dır. Bu ağırlık 2009 kazı sezonunda bulunmuş, pişmiş topraktan yapılmış olup ip deliğinin çevresine baskı tekniğinde bir dairenin içine iç içe açığı bezeme uygulanmıştır. Eser hilal biçimlidir. Üçte biri tamdır. Etütlük eserler arasındadır. Bezeme biçiminin aynısına rastlanamamıştır fakat Beycesultan'da⁴⁰⁷ karşılaşılan örnekte hilal biçimli ağırlığın gövde kısmının üç yerine ktlg.260 ta ki olduğu gibi baskı tekniğinde bir dairenin içine "X" işareti bezenmiştir. Bu örnekte teknik aynı olsa da bezeme biçimi farklıdır.

4.2.2.2. Çizi Bezeme Kompozisyonları

Bu gruba ait dört adet örnek saptanmıştır Bzm B2 olarak kodlanan dokuma tezgâh ağırlıklarının ktlg. numaraları 257, 264, 265, ve 289'dur. Bu grup dokuma tezgâh ağırlıklarının üstüne işaret amaçlı yapıldığını düşündüren çizi bezemeler uygulanmıştır. 289 numaralı ağırlıkta dikdörtgen formlu olup "X" işareti, 265 numaralı ağırlık

⁴⁰²Ö. Tütüncüler, 2000, Lev.XXXVII.çiz.d.

⁴⁰³C.Blegen vd., 1953, III, s.315, fig.305.

⁴⁰⁴W. Lamb, 1938, fig.19.2a.

⁴⁰⁵C. Blegen vd., 1958, IV, s.57, fig.221.

⁴⁰⁶R.B. Burke 2000, s.9.

⁴⁰⁷S.Lloyd, J.Mellaart 1965, s.138, no.170, fig. O.15.

piramidal formlu olup “/” ve “ ' ” işaretlerinden oluşan bezemeler yapılmıştır. 264 numaralı disk formludur. Ağırlığın üzerine çok ince yapılmış ip deliğine dik gelen ışınsal bezeme uygulanmıştır. 257 ktlg. numaralı dörtgen formlu dış bükey tabanlı, yatay dairesel deliklidir ağırlığın gövde üzerinde bir geniş yüzünde " + " biçiminde bezeme çevresine dört adet nokta uygulanmıştır.

289 numaralı dokuma tezgâh ağırlığının bezeme benzerine Aphrodisias'ta⁴⁰⁸ Limantepe'de⁴⁰⁹ “+” işareti Çeşme Bağlararası'nda⁴¹⁰ ise “X” işareti olarak disk formlu ağırlıkların üzerine yapıldığını görmekteyiz.

4.2.2.3. Dairesel Oyuk Bezeme

Bu gruba ait bir adet örnek saptanmıştır Bzm B3 olarak kodlanan dokuma tezgâh ağırlığının ktlg. numarası 286'dır. Hilal gövdeli ağırlık üzerine ortada derin bir oluk üzerinde yan yana sıralanmış dairesel oyuk bezemelidir. Benzerlerine karşılaştırma yapılan yerleşimlerde rastlanamamıştır.

4.2.2.4. Nokta Bezeme

Bu gruba ait iki adet örnek saptanmıştır Bzm B4 olarak kodlanan dokuma tezgâh ağırlıkları iki adettir. Ktlg. numaraları 223 ve 235'dir.

Ktlg.235 numaralı hilal formlu dokuma tezgâh ağırlığının bezeme benzerine Beycesultan'da rastlanmıştır. Beycesultan'da⁴¹¹ ki örnekte hilal formlu olup gövde kısmında beş delik bulunurken Seyitömer Höyük'teki buluntuda on adet konikal formlu delik bezeme mevcuttur.

⁴⁰⁸M.S. Joukowsky, 1986, s.664, fig. 473.34.

⁴⁰⁹Ö. Tütüncüler, 2000, Lev. XLVII. çiz.1.

⁴¹⁰Ö.Tütüncüler, 2005, Ktlg.263.

⁴¹¹S.Lloyd, J.Mellaart, 1965, s.141, no.217, fig. O.23.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Anadolu'da M.Ö.3.binden itibaren hemen hemen her yerleşim yerinde yoğun olarak bulunan ağırşaklar ve tezgâh ağırlıkları yerleşimlerdeki ip talebinin arttığını ve ihtiyaç fazlasına yönelik üretime ağırlık verilmiş olabileceğini göstermektedir. Ağırşaklar çok sayıda bezemeli ve bezemesiz örnekleriyle çeşitli formlarda genellikle pişmiş topraktan yapılmış olarak karşımıza çıkmaktadır. Dokuma tezgâh ağırlıkları ise genellikle hilal biçimli ve bazıları bezemelidir. Pişmiş örneklerin yanı sıra pişmemiş örnekler de bulunmuştur. M.Ö. II. Bin yılda Anadolu'da dokumacılığın ticaretinin yapıldığını yazılı belgelerden anlıyoruz. Bu belgelerle eş zamanlı dokumacılık buluntuları, dokumanın Anadolu'da yoğun bir faaliyetle yapıldığını destekleyen önemli buluntulardır.

Seyitömer Höyük 2006 kazı sezonu sonunda müze envanterlik eser sayısı 66 dır. Bunların sadece 1 adedi M.Ö. II. Bin yılına ait pişmiş topraktan yapılmış ağırşaktır. 2007 yılında ise 73 adet eser Kütahya Arkeoloji Müzesine teslim edilmiş olup, 3 adedi pişmiş topraktan yapılmış M.Ö. II. Bin'e ait ağırşaklardır. 2006 ve 2007 yılı kazı çalışmalarında dokuma tezgâh ağırlığı ele geçmemiştir. 2008 yılında ise eser sayısı 390 adet olmuştur. Bunların 80 adedi M.Ö. II. Bin'e tarihlendirilmiş ağırşak 24 adedi ise aynı devre ait dokuma tezgâh ağırlıklarıdır. 80 adet ağırşakın 75 adedi malzemesi pişmiş topraktan 2 adedi kemikten 2 adedi lületaşından 1 adedi ise serpantinden yapılmıştır. 24 adet ağırlığın 16 adedi pişmiş topraktan 4 adedi kireçtaşından 2 adedi marndan 1 adedi bazalttan 1 adedi ise taştan yapılmıştır. 2009 yılı kazı sonunda müzeye teslim edilen envanterlik eser sayısı 964'e çıkmıştır. Bunların M.Ö. II. Bin yılına ait olan dokumacılık buluntularından ağırşakların sayısı 164 ağırlıkların sayısı ise 70 adettir. Ağırşakların 158 adedi pişmiş toprak, 3 adedi kemik 1 adedi diorit 1 adedi kireçtaşı 1 adedi de mermerden yapılmıştır. Ağırlıkların ise 52 adedi pişmiş toprak 6 adedi marn 4 adedi mermer 4 adedi taş 3 adedi kireçtaşı 1 adedi de bazalttır.

Malzeme ve sayı olarak Seyitömer Höyük dokumacılık buluntularını değerlendirdiğimizde müze envanterlik eser sayısı toplam 1493 adettir. Bunların 247'si ağırşak 94'ü ağırlıktır (*Grafik 1*). Toplamda ağırşak ve ağırlık sayısı 341'dir. Toplam pişmiş toprak eser sayısı 305'dir. 36 adet buluntunun malzemesi taş, kemik, bazalt, marn, diorit ve mermerdir (*Grafik 2*).

Çalışmaya dahil edilen buluntuları malzeme olarak değerlendirdiğimizde 222 adet ağırşığın 213 adedi pişmiş topraktan, 5 adedi kemik 2 adedi lületaşı 1 adedi kireçtaşı 1 adedi serpantinden yapılmışlardır. 82 ağırlığın 60 adedi pişmiş toprak 7 adedi kireçtaşı 7 adedi marn 3 adedi mermer 3 adedi taş 2 adedi bazalttır.

M.Ö. II. Bin Seyitömer Höyük yerleşiminde en çok kullanılan ağırşak formu 56 adediyle geniş karınlı, basık küresel veya yarı küresel formlu, gruptur. Genel değerlendirme sonucuna bakıldığında en çok kullanılan form küresel formlu gruptur. Sonra sırasıyla Geniş karınlı, konik formlu ağırşaklar (43 adet), Keskin karınlı konik formlu ağırşaklar (27 adet), Geniş karınlı, basık konik formlu ağırşaklar (14 adet), Basık küresel formlu ağırşaklar (14 adet), Geniş karınlı, küresel formlu ağırşaklar (14 adet), Keskin karınlı küresel formlu ağırşaklar (12 adet), Keskin karınlı, basık küresel formlu ağırşaklar (11 adet), Keskin karınlı, konik formlu ağırşaklar (6 adet), Basık konik formlu ağırşaklar (6 adet), Basık konik formlu ağırşaklar (6 adet), Keskin karınlı yüksek konik formlu ağırşaklar (4 adet), Silindirik formlu ağırşaklar (2 adet), Geniş karınlı, basık silindirik formlu ağırşaklar (2 adet) dir (Tablo,1-2-3-4-5-6-7-8).

Bu dönem için en çok kullanılan ağırlık formu ise 34 adetle hilal formlu dokuma tezgâh ağırlıklarıdır. Sonra sırasıyla, piramidal formlu dokuma tezgâh ağırlıkları (22 adet), Disk formlu dokuma tezgâh ağırlıkları (10 adet), Oval, yassı formlu dokuma tezgâh ağırlıkları (9 adet), Konik formlu dokuma tezgâh ağırlıkları (4 adet), Dikdörtgen ve dörtgen formlu dokuma tezgâh ağırlıkları (3 adet), Basık küresel dokuma tezgâh ağırlıkları (1 adet) gelir (Tablo 9-10-11-12-13-14).

En sık görülen bezemeli ağırşakları ise (32 adet) ile karma kompozisyonlardır. Sonra sırasıyla yay biçimli çizi bezeme kompozisyonları (21 adet), çizi bezemeden oluşan kompozisyonlar (14 adet), açılı biçimli çizi bezeme kompozisyonları (9 adet), zikzak ve çizi bezemeden oluşan yıldız tasvirleri (8 adet), nokta baskı bezeme (7 adet), tırnak bezeme (6 adet), halka bezeme kompozisyonları (5 adet), dalga bezeme kompozisyonlar (2 adet), ışınsal bezeme kompozisyonları (2 adet) dir (Tablo 15-16-17-18-19).

Plankarelere göre ağırşak dağılımına baktığımızda en çok ağırşak, L/11'den (17 adet) ele geçtiğini görüyoruz. Bezemeli ağırşakların en çok bulunduğu plankare G/11 ve G/12'dir. Bu plankareler deki bezemeli ağırşak sayısı 8 adettir. En çok dokuma

tezgâh ağırlığının bulunduğu plankareler H/12, H/14 ve K/11, numaralı plankarelerdir. Bu plankarelerdeki buluntu sayısı 5 olarak tespit edilmiştir. Bezemeli ağırlık sayısı toplam 7 adettir (Tablo 20).

23 nolu mekânı J-11 plankaresinin güneyinde yer alır. Toprak tabanın üzerinden; pişmemiş ağırlıklar ve kap parçaları, kırık vaziyette on dört adet kap, kemik bir alet, iki adet perdah taşı ve üzerinde parmak izleri bulunan pişmiş kil parçası bulunmuştur. Tüm bu verilerden hareketle bu mekânın orijinalinde bir seramik üretim atölyesi olarak kullanıldığını söylemek mümkündür.

57 nolu mekân P sektörü, J-13 plankaresinin kuzeydoğusundadır. İçerisinde bulunan tekne ve bölmeler ile taban üstünden ele geçen ağırlıklar göz önüne alındığında, mekânın bir atölye olabileceği düşünülebilir.

Seyitömer Höyük'te bütün evrelerde dokuma tezgâh ağırlıkları ve ağırşakları görülmüştür. Seyitömer Höyük *in-situ* buluntuların durumuna baktığımızda ağırşakların mezar hediyesi veya takı olarak da kullanılmış olabileceği düşünülmüştür. Pişmemiş durumda olanlardan da ağırşak imalat atölyelerinin Seyitömer Höyük yerleşiminde mekânlarla iç içe olduğunu söyleyebiliriz. Bir iskeletin üzerinde bulunan tekstil parçasından yola çıkılarak M.Ö. II. Bin'de Seyitömer Höyük yerleşiminde dokumaların ölümlerin üzerine örtülmüş ya da ölümlerin kıyafetleriyle gömüldüklerini söylemek mümkün olabilir. Fakat bu durumların kesin konuşulması için yeterli buluntu ele geçmemiştir.

Ayrıca Seyitömer Höyük ağırşak ve ağırlıklarının sayılarının ihtiyaçtan fazla olması, Seyitömer Höyük'te dokuma tezgâh kalıntılarının mekânlara ve dokuma tezgâh taraklarına rastlanmaması, pişmemiş durumdaki ağırşak ve ağırlıkların bulunması, fırınlarında höyükte tespit edilmesi gibi verilere dayanarak Seyitömer Höyük yerleşimini ağırşak ve ağırlık üretim merkezi olabileceğini ve diğer yerleşimlere dokuma aletlerinin ticaretinin buradan yapıldığını söylemek mümkündür.

Seyitömer Höyük M.Ö.2. bin yerleşiminde özellikle yapılarda ele geçen dokuma işi ile ilişkili arkeolojik buluntular, dokumacılığın önemli bir faaliyet olduğunu ortaya koymaktadır. Seyitömer Höyük'te her katmanda çok sayıda ele geçen ağırşak ve tezgâh ağırlıklarının sayısından anlaşılan yerleşimde insanların dokuma faaliyetini

ihtiyaçlarından fazla yapıldığını hatta iç pazara yönelik tekstil ticaretini yapmış olabilecekleri sonucunu söylemek mümkündür.

Seyitömer Höyük'te ele geçirilen çok miktardaki hayvan kemiklerinden yerleşimde evcil hayvan yetiştirildiğini anlıyoruz. Bu hayvanların koyun ve / veya keçi olma ihtimalleri çok yüksektir. Bu hayvanların etinden sütünde yararlanıldığı gibi dokuma için gerekli olan hammaddenin de bu hayvanlardan karşılandığını söylemek mümkündür. Ayrıca ele geçirilen keten tohumlarından anlaşılan da gene dokuma yapılabilmesi için gerekli hammaddenin keten bitkisi olduğu sonucu da çıkarılabilir.

Bezeme şekillerini incelediğimizde karşılaştırma yapılan höyüklerden çok farklı bir teknik ya da çok farklı bir bezemeye rastlanmamıştır. Aksine birebir aynıları olmasa da tarz olarak birbirlerine çok yakın bezemelere rastlanmıştır.

Şimdiye kadar yapılan kazılarda Ege Bölgesi OTÇ dokumacılık buluntularında önemli bir merkez olan Beycesultan'ın yerini, Beycesultan'dan çok ve çeşitli buluntu veren Seyitömer Höyüğü'nün bundan sonraki araştırmalar için Ege bölgesi adına önemli bir dokumacılık merkezi olarak değerlendirilecektir.

Şimdilik Erken Tunç Çağ'ın dan itibaren buluntu veren Seyitömer Höyük İç Batı Anadolu'da eserleriyle bölgeye ciddi anlamda ışık tutacak önemli bir merkezdir.

KAYNAKÇA

- AKÇA, Serap, (2000), “Şarhöyük (Dorylaion) Arkeolojik Kazısında Çıkan M.Ö. II. Bin Yılına Tarihli Ağırşaklar”, Yayımlanmamış Bitirme Ödevi, **Anadolu Üniversitesi Arkeoloji Bölümü**, Eskişehir.
- AKURGAL, Ekrem, (2007), **Anadolu Uygarlıkları**, Net Turistik Yay., İstanbul.
- ANONİM, (1981-1982), **Kütahya, Atatürk’ün Doğumunun 100.Yılına Armağan**, Kütahya Belediyesi, Kütahya.
- ARABACI, Hasan, (2003), “Elyaf Bilgisi (Tekstil)”, **Mesleki ve Teknik Öğretim Okulları İçin, Devlet Kitapları**, 4.Akşam Sanat Okulu Matbaası, Ankara.
- ARIK, Remzi Oguz, (1956), **Ankara-Konya, Eskişehir-Yazılıkhaya Gezileri**, TTK. Basımevi, Ankara.
- ASLAN, Berivan, (2007), “İzmir Agorası’ndaki Bir Grup Hellenistik Dönem Ağırşak Ve Tezgâh Ağırlıkları”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İzmir.
- AYDIN, Nurullah, (1990), “Seyitömer Höyük Kurtarma Kazısı 1989”, **I. Müze KKS**, Ankara, 28 Mayıs 1 Haziran 1990, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, ss.191-204.
- AYTAÇ, Çetin, (1982), **El Dokumacılığı**, MEB, Yay. İstanbul.
- BAHN, Paul G, (2001), “Palaeolithic Weaving - a Contribution from Chauvet”, **Antiquity**, Vol. 75: 233-458, sayı: 288, Gloucester, ss. 271-272.
- BALFANZ, Kathrin, (1995), “Bronzezeitliche Spinnwirtel aus Troia”, **Studia Troica 5**, Mainz am Rhein, ss.117-144.
- BARBER, Elizabeth J.W, (1991), **Prehistoric Textiles: The Development of Cloth in The Neolithic and Bronze Ages with Special Reference to the Aegean**, Princeton University Press, Princeton.
- BASKICI, M. Murat, (1998), “Evcilleştirme Tarihine Kısa Bir Bakış”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. 53, Sayı: 1 Ankara, ss.73-94.
- BAŞER, İnci, (1992), **Elyaf Bilgisi**, Marmara Üniversitesi Yay., No: 524, İstanbul.

- BROUDY, Eric, (1979), **The Book Of Looms**, Universty press of New England, London.
- BURNEY, Charles A. (1956), “Northern Anatolia Before Classical Times”, **AnSt. VI**, Ankara, ss.179-203.
- BİER, Carol, (1995), “Textile Arts in Ancient Western Asia”, **Civilizations of The Ancient Near East**, C.3, New York.
- BİLGİN, A. Nejat, (2001), “1999 Yılı Çavlum Köyü Mezarlık Kazısı”, **22.KST C.1**, İzmir 22-26 Mayıs 2000, Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara, ss. 399-408.
- _____ (2002; a), “Eskişehir’de Bir Erken Hitit Mezarlığı/Çavlum Köyü Pişmiş Toprak Eserleri”, **II. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Eskişehir, 17-30 Haziran 2002, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yay. Eskişehir, ss.9-18.
- _____ (2002; b), “2000 Yılı Çavlum Köyü Mezarlık Kazısı”, **23. KST C.1**, Ankara 28 Mayıs, 1 Haziran Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara, ss.351-356.
- _____ (2003; a), “Çavlum Köyü Kurtarma Kazısında Ele Geçen Pişmiş Toprak Kapların Restorasyonu”, **III. Uluslar Arası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 16-30 Haziran 2003, Tepebaşı Belediyesi Yay. Eskişehir, ss.274-280.
- _____ (2003; b), “2001 Yılı Çavlum Köyü Mezarlık Kazısı”, **24. KST C.1**, Ankara 27-31 Mayıs 2002, Kültür Bakanlığı Dösim Basımevi Ankara, ss.389-396.
- _____ (2004), “2002 Yılı Çavlum Köyü Mezarlık Kazısı”, **25. KST C.1**, Ankara 26-31 Mayıs 2003, Kültür Bakanlığı Dösim Basımevi, Ankara, ss.139-145.
- _____ (2005), **Çavlum, Eskişehir-Alpu Ovası’nda Bir Orta Tunç Mezarlığı**, Anadolu Üni. Yay. No:1668, Eskişehir.
- _____ (2006), “Uzaktaki Mezarlık, Eskişehir Alpu Ovası’nda Yerleşim Yeri Bulunmayan Yeni Bir Mezarlık”, **ArkeoAtlas 5**, İstanbul, s.184.

_____ (2008), “Seyitömer Höyüğü 2006 Yılı Kazısı”, **29. KST C.1**, Kocaeli 28 Mayıs 1 Haziran 2007, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, ss.321-331.

_____ (2009), “Seyitömer Höyüğü 2007 Yılı Kazısı”, **30.KST C.2**, Ankara 26-30 Mayıs 2008, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, ss.71-88.

_____ (2008), “Yeni Dönem Seyitömer Höyük Kazıları”, **Aykut Çınaroğlu’na Armağan Kitabı**, (Ed.), Elif Genç, Duygu Çelik, Ekici Form Ofset, Ankara.

BİLGİN, A. Nejat, Gökhan, COŞKUN, Zeynep BİLGİN, (yayımlanmamış), **2008 Seyitömer Höyük Genel Raporu.**

BİLGİN, A. Nejat, Gökhan, COŞKUN, Zeynep BİLGİN, Nazan YÜZBAŞIOĞLU, Asuman KURU, (Yayımlanmamış) **Seyitömer Projesi 2009 Yılı Kazı Sonuç Raporu.**

BİLGİN, A. Nejat, Gökhan COŞKUN, Zeynep BİLGİN, (2010), “2008 Seyitömer Höyüğü Kurtarma Kazısı Projesi”, **31. KST**, Denizli, 25-29 Mayıs 2009, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, s.341-354.

BİLGİN, A. Nejat, Gökhan COŞKUN, Zeynep BİLGİN, Nazan YÜZBAŞIOĞLU, A. KURU, (baskıda) “Seyitömer Höyüğü 2009 Yılı Kazısı” **32. KST**, İstanbul 24-28 Mayıs 2010.

BİLGİ, Önder, (2001), **Protohistorik Çağ’da Orta Karadeniz Bölgesi Madencileri Hind- Avrupalıların Anavatanı Sorununa Yeni Bir Yaklaşım**, TASK Vakfı Yay. İstanbul.

BİTTEL, Kurt, OTTO, Heinz, (1939), **Demirci Hüyük, Eine vorgeschichtliche Siedlung an der phrygisch-bithynischen Grenze**, Berlin.

BLEGEN, Carl W, CASKEY, John L., RAWSON, Marion, (1951), **Troy. The Third, Fourth, and Fifth Settlements**, Vol. II, Part 1: Text, Part 2: Plates, The University of Cincinnati, Princeton University Press, New Jersey.

_____ (1953), **Troy. The Sixth Settlement**, Vol. III, Part 1, The University of Cincinnati, Princeton University Press, To The Memory of Wilhelm Dörpfeld.

- BOSSERT, Helmuth Theodor, (1942), **Kunst und Handwerk in Kleinasien von den Anfängen bis zum Völligen Aufgehen in der Griechischen Kultur, Altanatolien**, Berlin.
- BURKE, Richard Brendan, (2000), **From Minos to Midas: The Organization of Textile Production in the Aegean and in Anatolia (Minoan, Mycenaean, Phrygian)**, UMI Dissertation Services, Michigan.
- BURNHAM, Harold B, (1965), “Çatal Höyük-The Textiles and Twined Fabrics”, **XV. AnSt**, British Institute of Archaeology at Ankara, London.
- CECCHINI, Serena Maria, (2000), “The Textile Industry in Northern Syria During The Iron Age According to The Evidence of The Tell Afis Excavations”, **Essays on Syria in the Iron Age, Ancient Near Eastern Studies, Supplement 7**, Guy Bunnens (ed.), Peeters Press, Paris, ss. 211-233.
- CHAPUT, Ernest, (1941), **Phrygie, Exploration Archeologique, Tome 1, Geologie et Geographie Physique**, Paris.
- CREWE, Lindy, (1998), **Spindle Whorls, A Study of Form, Function and Decoration in Prehistoric Bronze Age Cyprus**, Jonsered.
- CLARK, Louise, (1983), “Notes on Small Textile Frames Pictured on Greek Vases” **AJA 87**. ss.91-96.
- ÇAMBEL, Halet, (1952), “Frikya’da Midas Şehri Yakınında Bulunan Prehistorik Mezar”, **TTKongresi**, Ankara, ss.221-229.
- ÇAMBEL, Halet, BRAIDWOOD, J. Robert, ÖZDOĞAN, SCHIRMER, Mehmet Wulf, (1990) “1988 Yılı Çayönü Kazıları”, **XI. KST C.I**, Antalya 18-23 Mayıs 1989, Ankara AÜ Basımevi, Ankara, ss.59-79.
- ÇAKALGÖZ, Semra, (2000), “Seyitömer Höyük Erken Tunç Çağı Mimarisi ve Buluntuları”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İzmir.

- ÇEKİÇİOĞLU, Mustafa, (2009), “Seyitömer Höyüğü’nde Bulunan M.Ö. II. Bin Yıla Ait Metal İğneler”, Yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, DPÜ, **Sosyal Bilimler Enstitüsü, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı**, Kütahya.
- DARGA, Muhibbe, (1994), “Şarhöyük-Dorylaion Kazıları, 1989-1992”, **XV. KST C.I**, Ankara 24-28 Mayıs 1993, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, ss.481-502.
- DARGA, Muhibbe, (1995), “1993 Yılı Şarhöyük-Dorylaion (Eskişehir) Kazıları”, **XVI. KST C.I**, Ankara 30 Mayıs 03 Haziran 1994, Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara, ss. 351-367.
- DARGA, Muhibe, (2004), **60. Yaşında Fahri Işık’a Armağan, Anadolu’da Doğdu, /Festschrift für Fahri Işık zum 60. Geburtstag**, (Yay. Haz. T. Korkut) “Şarhöyük-Dorylaion (Eskişehir) Kazılarında Hitit Buluntuları (1989-2003)”, İstanbul, ss.269-283.
- DARGA, Mühibe, SİVAS, Taciser, (2000), " Şarhöyük-Dorylaion Kazıları 1997-1998 Yılı Sonuçları", **Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, C.1**, Sayı 2. Eskişehir, ss. 97-127
- DARGA, Mühibe, SİVAS, Taciser, (2001), "Şarhöyük -Dorylaion Kazıları 1997 Yılı Sonuçları", **22. KST C.II**, İzmir 22-26 Mayıs 2000, Kültür Bakanlığı Millî Kütüphane Basımevi, ss.51-62,Ankara.
- DARGA, Mühibe, Taciser, SİVAS, Hakan, SİVAS, (2002), "2000 Yılı Şarhöyük-Dorylaion Kazıları", **23. KST C.II**, Ankara 28 Mayıs 01 Haziran 2001, Kültür Bakanlığı Millî Kütüphane Basımevi ss. 207-218. Ankara.
- DARGA, Muhibbe, Taciser, SİVAS, Hakan, SİVAS, (2003), "2001 Yılı Şarhöyük/Dorylaion Kazısı ve Karatuzla Nekropolü Temizlik Çalışmaları", **24. KST C.II**, Ankara 28 Mayıs 01 Haziran 2001, Kültür Bakanlığı DÖSİMM Basımevi, Ankara. 47-59.
- DEIGHTON, Hilary J., (2005), **Eski Atina Yaşantısında Bir Gün,Linda Hennessy’in Resimleri İle**, H. Kökten Ersoy (Çev),Homer Kitapevi ve Yay., İstanbul.

- DELOUGAZ, Pinhas, (1952), **Pottery from the Diyala Region**, Oriental Institute Publication 63, Chicago.
- DEREBOY, Elif Jülide, (2004), **Kostüm & Moda Tarihi**, Özel Güzel Sanatlar Stilizlik Ltd.Şti. Yay., Ankara.
- DERİN, Zafer, ABAY, Eşref, ÖZKAN, Turan, (2002), “Kemalpaşa-Ulucak Höyük Kazıları, 1999-2000”, **23. KST C.I**, Ankara 28 Mayıs 01 Haziran, Kültür Bakanlığı Millî Kütüphane Basımevi, Ankara, s.341-350.
- DÖRPFELD, Wilhelm, (1902), **Troja und İllion, Ergebnisse der Ausgrabungen in den vorderhistorischen und historischen Schichten von Ilion 1870-1894**, Atina.
- DURU, Refik, (1994), **Kuruçay Höyük I**, TTK. Basımevi, Ankara.
- _____ (1996), **Kuruçay Höyük II**, TTK. Basımevi, Ankara.
- _____ (2002), “Bademağacı Kazıları 2000 ve 2001 Yılları Çalışma Raporu”, **Belleten**, C. LXVI - Sayı: 246, ss. 549-594.
- DURU, Refik, UMURTAK, Gülsün, (2005), “Höyücek 1989- 1992 Yılları Arasında Yapılan Kazıların Sonuçları”, **Results of the Excavations 1989 - 1992**, TTK. Basımevi, V. Dizi - Sayı.49, Ankara.
- EFE, Turan, (1989-1990) “Three Sites in the Vicinity of Eskişehir: Asmainler, Kanlıtaş and Keskaya”, **Anatolica XVI**, ss. 31-60, Leiden.
- _____ (1990a), “1988 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzeysel Araştırmaları”, **Anadolu Araştırmaları XII**, Edebiyat Fakültesi Basımevi, ss.297-302, İstanbul.
- _____ (1990b) “1988 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzeysel Araştırmaları”, **VII. AST**, Antalya 18-23 Mayıs 1989, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss.175-182, Ankara.
- _____ (1990c), “An Inland Anatolian Site with Pre-Vinça Elements, Orman Fidanlığı, Eskişehir”, **Germania 68**, ss.67-113, Berlin.

- _____ (1991), “1989 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüze Araştırmaları”, **VIII. Ast**, Ankara 28 Mayıs 1 Haziran 1990, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss. 163-177, Ankara.
- _____ (1992a), “1990 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüze Araştırmaları”, **IX. AST**, Çanakkale 27-31 Mayıs 1991, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss. 561-583, Ankara.
- _____ (1992b), “1991 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüze Araştırmaları”, **X. AST**, Ankara 25-29 Mayıs 1992, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss. 345-364, Ankara.
- _____ (1993a), “1991 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüze Araştırmaları”, **X. AST**, Ankara 25-29 Mayıs 1992, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara Üni. Basım Evi. ss. 345-364. Ankara.
- _____ (1993b), “Chalcolithic Pottery from the Mounds Aslanapa (Kütahya) and Kınık (Bilecik)”, **Anatolica XIX**, ss. 19-31, Leiden.
- _____ (1994a), “Eskişehir Yöresindeki Bazı Höyüklerde Saptanmış Olan İlk Tunç Çağı’na Geçiş Evresi Çanak Çömleği”, **Anadolu Araştırmaları XIII**, Edebiyat Fakültesi Basımevi, ss. 17-41, İstanbul.
- _____ (1994b), “1992 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüze Araştırmaları”, **XI. AST**, Ankara 24-28 Mayıs 1993, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss. 571-592, Ankara.
- _____ (1994c), “Early Bronze Age Pottery from Bahçehisar: The Significance of the Pre-Hittite Sequence in the Eskişehir Plain, Northwestern Anatolia”, **AJA 98**, ss. 5-34, New Jersey.

- _____ (1995a), “1993 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları”, **XII. AST**, Ankara 30 Mayıs 3 Haziran 1994, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss. 245-266, Ankara.
- _____ (1995b), “İçbatı Anadolu’da İki Neolitik Yerleşme: Fındık Kayabaşı ve Akmakça,” (yay. Haz. A. Erkanal v.d.) **İ. Metin Akyurt ve Bahattin Devam Anı Kitabı**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, ss. 105-114, İstanbul.
- _____ (1996), “1994 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları”, **XIII. AST**, Ankara 29 Mayıs 2 Haziran 1995, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss. 131-153, Ankara.
- _____ (1997), “1994 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları”, **XIV. Ast**, Ankara 27-31 Mayıs 1996 Ankara Kültür Ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss. 215-292, Ankara.
- _____ (2001), **The Salvage Excavations at Orman Fidanlığı. A Chalcolithic Site in Inland Northwestern Anatolia. The Settlement, Its Architecture and Pottery**, Task Vakfı Yay., İstanbul.
- _____ (2002), “The Interaction Between Cultural/Political Entities and Metal Working in Western Anatolia During the Chalcolithic and Early Bronze Ages”, **Anatolian Metal II**, s. 53 vd. Bochum.
- EFE, T. and FİDAN, M. Erkan, (2006), “Pre-middle Bronze Age Metal Objects From İndland Western Anatolia a Typological an Choronigial Evaluation”, **Anatolia Antiqua XIV**, Chuvin, Pierre, Aksel Tibet (ed). De Boccard ss.25-70, Paris.
- ERKANAL, Hayat, GÜNEL, Sevinç, (1995), “1993 Yılı Liman Tepe Kazıları”, **XVI. KST C.I**, Ankara 30 Mayıs 03 Haziran 1994, T.C Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara, ss.263-280.
- EMRE, Kutlu, (1978), Yanarlar, **Afyon Yöresinde Bir Hitit Mezarlığı-A Hittite Cemetery Near Afyon**, TTK Basımevi, Ankara.

- ESİN, Ufuk, (1981), **İlk Üreticiliğe Geçiş Evresinde Anadolu ve Güneydoğu Avrupa II**. İstanbul Üni. Edebiyat Fak. Yay., İstanbul.
- EVELY, Richard Doniert George, (2000), “Minoan Crafts: Tools and Techniques”, **SIMA, C. XCII: 2**, Jonsered, Paul Åströms Förlag.
- FAZLIOĞLU, İsmail, (2001), **Eskiçağda Dokuma**, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yay., İstanbul.
- FRENCH, David, (1969), **Anatolia and the Aegean in the third Millennium B.C.**, Doktora Tezi, University of Cambridge.
- GARSTANG John, (1953), **Prehistoric Mersin: Yümük Tepe in Southern Turkey**, The Clarendon Press, Oxford.
- GOETZE, Albrecht, (1955), “Hittite Dress”, **Corolla Linguistica. Festschrift Ferdinand Sommer**, Otto Harrassowitz-Wiesbaden.
- GÖKÇEN, Seçil Koca, (2006), “M.Ö.2. Bin’de Anadolu’da Görülen Kadın ve Erkek Kıyafetleri”, Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı**, Ankara.
- GÖNÜL, Macide, (1966), “Dokumacılığın Tarihçesi ve En Eski Dokuma Aletleri”, **Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Antropoloji, C.1**, Ankara. s.80-99.
- GÜNBATTI, Cahit, (1994), “Kültepe Tabletlerine Göre, Kadınların Ticarî Faaliyetleri Hakkında Bazı Gözlemler”, **XI. TTKongresi**, TTK Basımevi, Ankara. ss. 191-200.
- GÜNYOL, Hande, (2005), “Kuzeybatı Anadolu’da Dokumacılık Geleneğinin Kaynakları ve Günümüzden Bir Örnek: Aba”, **Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi**, Kültür Varlıkları Ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yay., No: 111, Sayı:5. Ankara,ss. 17-23.
- GÜRKAN, Güngör, SEEHER, Jürgen, (1991), Die Frühbronzezeitliche Nekropole von Küçükhöyük bei Bozüyük, **Istanbul Mitteilungen, 41.**, Bonn- İstanbul, ss. 39-96.

- HALL, Rosalind, (1986), **Egyptian Textiles: The Archaeological Importance of Textiles Woven Fabrics and Dyeing, Spinning and Weaving**, Aylesburg, Bucks.
- HAMILTON, William J. (1842), **Researches in Asia Minor, Pontus and Armenia, I-II**. London.
- HASPELS, C.H.Emilie, (1971), **The Highlands of Phrygia. Sites and Monuments, C. I**, Princeton University Press, Princeton.
- HOFFMANN, Marta, BURNHAM, B. Harold, (1973), Prehistory of Textiles in The Old World, **Viking**, Tidsskrift for norrøn arkeologi, C. XXXVII, Oslo.
- http://www.cedgm.gov.tr/icd_raporlari/kutahyaicd2007.pdf ., s.3. (18.12.2009).
- http://www.dokuma.org/dkmclk_trh.htm., (17.12.2009).
- <http://www.houndscroftfarm.com/howtospin.htm>.
- <http://kristinroach.wordpress.com/> (02.04.2010).
- [http://reference.findtarget.com/search/Spinning%20\(textiles\)/](http://reference.findtarget.com/search/Spinning%20(textiles)/) (02.04.2010).
- [http://www.tayproject.org/TAYmaster.fm\\$Retrieve?YerlesmeNo=2347&html=masterdetail.html&layout=web](http://www.tayproject.org/TAYmaster.fm$Retrieve?YerlesmeNo=2347&html=masterdetail.html&layout=web)., (18.12.2009).
- <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=a%F0%FDr%FEak&ayn=tam>., (06.03.2010).
- http://www.yumuktepe.com/index.php?option=com_content&view=article&id=196:yumuktepe-ve-cevres-armehmet-koc&catid=88:oence-yumuktepe-wardi&Itemid=100054. (06.03.2010).
- <http://zemin.terapad.com/resources/2172/assets/makale%20ve%20belgeler/tarihce.pdf>. (02.04.2010)
- HÜRYILMAZ, Halime, (2006), “Gökçeada-Yenibademli Yerleşmecilerinin Erken Bronz Çağı’nda Deniz Aşırı İlişkileri”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C.5, Sayı:17, Ankara, ss.38-42.

- İLASLI, Ahmet, (1995), ‘‘Seyitömer Höyüğü 1993 Yılı Kurtarma Kazısı’’, **VI. MüzeKKS**, Didim 24-26 Nisan, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, ss.1-17.
- İMER, Zahide, (1986), **Dokuma Tekniğı**, Ankara.
- İNAN, Afet, (1956), **Eski Mısır Tarih ve Medeniyeti**, TTK. Basımevi. XIII. Seri.6. Ankara.
- JOUKOWSKY, Martha Sharp, (1986), **Prehistoric Aphrohisias I, Excavations & Studies, Rovidence**, Brown Üni. Erasme, Providence.
- KARAHAN, Nevin, MANGUT, Mürüvvet, (2006), **Tekstil Lifleri**, Baran Matbaacılık, Ankara.
- KNAPP, A. Bernard, (1991), ‘‘Spice, Drugs, Grain and Grog: Organic Goods in Bronze Age East Mediterranean Trade’’, **SIMA 90.**, s.21-68.
- KEİTH Kathrmn, (1998), ‘‘Spindle Whorls, Gender, and Ethnicity at Late Chalcolithic Hacinebi Tepe’’, **Journal of Field Archaeology**, Vol.25, No.4 Board of Trustees, Boston University, ss. 497-515.
- KILIÇ, Yusuf, DUYMUŞ, H.Hande, (2009), ‘‘Eski Mezopotamya’da Din Kadınları (Rahibeler)’’, **TSA, Dergisi**, Yıl: 13, Sayı: 1, Ankara, ss.159-170.
- KINAL, Füzuran, (1998), **Eski Anadolu Tarihi**, TTK Yay., Ankara.
- KORKMAZ, Handan, (2001), ‘‘1989-2000 Dorylaion-Şarhöyük Arkeolojik Kazılarında Ele Geçen Dokuma Tezgâh Ağırlıkları’’, Yayımlanmamış Bitirme Ödevi, **Anadolu Üniversitesi Arkeoloji Bölümü**, Eskişehir.
- KOŞAY, Hamit Zübeyr, (1951), **Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Kazısı 1937-1939 daki Çalışmalara ve Keşiflere ait İlk Rapor**, TTK Basımevi, Ankara.
- KÖKTEN, Kılıç, (1948), ‘‘1944-1948 Yıllarında Prehistoryası Araştırılan Yerler’’, **IV. TTK**, Ankara, ss.198-202.
- KÖRTE, Alfred, (1898), ‘‘Kleinasiatiscche Studien III, Die Phrygischen Felsdenkmaler’’, **AthMitt**, **23.**, ss. 80-153.

- LAMB, Winifred (1937), "Excavations at Kusura near Afyon Karahisar", **Archaeologia or Miscellaneous Tracts Relating to Antiquity**, Society of Antiquaries of London, Vol. LXXXVI.
- _____ (1938), "Excavations at Kusura near Afyon Karahisar", **Archaeologia or Miscellaneous Tracts Relating to Antiquity, Society of Antiquaries of London, Vol. LXXXVII.**
- LEAKE, William Martin, (1824), **Journal of a Tour in Asia Minor with Comparative Remarks on the Ancient and Modern Geography of that Country**, London.
- MELLAART, James, (1962), "Excavations at Çatal Hüyük", **12.AnSt**, Journal of the British Enstitute of Archaeology at Ankara, s.41-65.
- _____ (1963), "Excavations at Çatal Hüyük. Second Preliminary Report 1962", **XIII. Anst**, ss.43-103.
- _____ (2003), **Çatalhöyük Anadolu'da bir Neolitik Kent**, B.YAZICIÖĞLU (Çev), Yapı Kredi Yay., İstanbul.
- MELLAART, James, Seton LLOYD, (1965), **Beycesultan: Middle Bronze Age Architecture and Pottery**, Vol. II, The British Institute of Archaeology at Ankara, London.
- MELLINK, Machteld J. (1969), "Excavations at Karataş-Semayük in Lycia 1968", **AJA 73.**, Archaeological Institute of America, ss.319-331.
- MEMİŞ, Ekrem, (2002), **Eskiçağ Türkiye Tarihi, En Eski Devirlerden Pers İstilasına Kadar**, Çizgi Kitapevi Yay., Konya.
- NIXON, Lucia, (1999), "Women, Children, and Weaving", **Aegaeum 20, Meletemata: Studies in Aegean Archaeology**, C.II, Philip P.Betancourt, Vassos Karageorghis, Robert Laffineur, Wolf-Dietrich Niemeier (ed.), Université de Liège Histoire de l'art et archéologie de la Grèce Antique, University of Texas at Austin, ss. 551-561.
- ÖLÇEN, Sadık, (1999), **Kütahya Ansiklopedisi**, Kütahya Belediyesi Kültür Yay., Kütahya, s.45-46.

- ÖZAY, Suhandan, (2001), **Dünden Bu Güne Dokuma Resim Sanatı**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- ÖZCAN, Ayça, (2002), “Antik Çağda Pişmiş Toprak Dokumacılık Aletleri”, **II. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu**, Eskişehir 17-30 Haziran, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yay., Eskişehir, ss. 279-286.
- ÖZDOĞAN, Mehmet, BAŞGELEN, Nezih, (1999), **Neolithic in Turkey, The Cradle of Civilization New Discoveries**, Arkeoloji Sanat Yay., İstanbul.
- ÖZGÜÇ, Nimet, (1968), “Acemhöyük Kazıları”, **Anadolu X**, Ankara, ss.19-21.
- _____ (1984), “1982 Acemhöyük Kazıları”, **V. KST**, İstanbul 23-27 Mayıs 1983 Başbakanlık Basımevi, Ankara. s.109-110.
- ÖZGÜÇ, Tahsin, AKOK, Mahmut, (1958), **Horoztepe, Eski Tunç Devri Mezarlığı ve İskân Yeri**, TTK Basımevi, Ankara.
- ÖZGÜÇ, Tahsin, (1978), **Maşat Höyük Kazıları ve Çevresindeki Araştırmalar-Excavations at Maşat Höyük and Investigations in its Vicinity**, TTK Basımevi, Ankara.
- _____ (2004), “Asur Ticaret Kolonileri Kültepe-Kaniş”, **Arkeoatlas**, sayı 3, s.10-14.
- ÖZKAN, Turhan, ERKANAL Hayat, (1999) **Tahtalı Barajı Kurtarma Kazısı Projesi**, Kültür Bakanlığı Yay., İzmir.
- ÖZTAN, Aliye, (2003), “2001 Yılı Acemhöyük Kazıları”, **24. KST C.I**, Ankara 28 Mayıs 01 Haziran 2001, Ankara, ss. 39-48.
- _____ (2007), “Köşk Höyük: Niğde-Bor Ovasında Bir Neolitik Yerleşim”, M.Özdoğan-N. Başgelen (Yay.), **Türkiye’de Neolitik Dönem**, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul, ss. 223-235.
- PAŞAYEV, Nazım, (2008), **Genel Konfeksiyon Teknolojisi**, Birsen Yay. İstanbul.
- POLAT, TAMSÜ, Rahşan, (2010), “Yeni Buluntular Işığında Phryg Kaya Altarları Ve Bir Tipoloji Önerisi”, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.10, Sayı. 1: 203-22 Eskişehir, ss. 203-221.

- RADET, Georges, (1895), “En Phrygie, Rapport Sur Une Mission Scientifique En Asie Mineure”, **Nouvelles Archives Des Missions Scientifiques Et Litteraires**, VI, Paris, ss. 425-594.
- RAMSAY, William Martin, (1960), **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası**, M. Pektaş (Çev), MEB, İstanbul.
- SCHMİDT, Heinrich, (1902), **Heinrich Schliemanns Sammlung trojanischer Altertümer**, Berlin.
- SCHMİDT, Klaus, (2007), “Göbekli Tepe”, **Türkiye’de Neolitik Dönem**, M. Özdoğan-N. Başgelen (Yay.), Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul, ss. 115-129.
- SEEHER, Jurgen, (1991), “Die Nekropol von Demircihüyük-Sariket”, **İstanbul Mitteilungen 41.**, Bonn-İstanbul.
- _____ (1992), “Die Nekropol von Demircihüyük-Sariket”, **İstanbul Mitteilungen 42.**
- _____ (2000), **Die Bronzezeitliche Nekropole von Demircihüyük-Sariket**, Ausgrabungen des Deutschen Archäologischen Instituts in Zusammenarbeit mit dem Museum Bursa, 1990-1991, Istanbul Forschungen 44, Tübingen.
- SEVİN, Veli, (1982), “Frygler”, **Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, C.II**, Görsel Yay., İstanbul.
- SİLİSTRELİ, Uğur, (1986), “1984 Köşk Höyüğü”, **VII. KST**, Ankara 20-24 Mayıs 1985, Ankara, ss. 129-141.
- SİVAS, Hakan, TÜFEKÇİ SİVAS, Taciser, (2007), “Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Arkeolojik Envanter Çalışması 2005”, **Türkiye Bilimler Akademisi TÜBA Kültür Envanteri Dergisi**, Journal of Cultural Inventory, 5. ss.11-35.
- SMİTH, J.Carington, (1992), “Spinning and Weaving Equipment”, **Excavations at Nichoria in Southwest Greece Vol. II The Bronze Age Occupation**, William A. McDonald, Nancy C. Wilkie (Ed.), The University of Minnesota Press, s.674-927.

- SÜEL, Aygöl, (1998), “Ortaköy-Şapinuwa: Bir Hitit Merkezi”, **TÜBA-AR, S.1.**, Ankara, ss. 37-61.
- ŞEBER, Bahattin, ALPAN, Dilek, (1989), **Kumaş Yapı Bilgisi**, Mimar Sinan Üniversitesi Yay., İstanbul.
- ŞENEL, Alaeddin, (1995), **İlkel Topluluktan Uygar Topluma**, 5. Basım, Bilim ve Sanat Yay., Ankara.
- TAMSÜ, Rahşan, AKÇA, S. (2002), “Eskiçağ’da Dokumacılığın Başlangıcı ve Pişmiş Toprak Dokuma Aletleri”, **II. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu**, 17-30 Haziran, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yay., Eskişehir: s.203.
- TEXIER, Charles, (2002), **Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi 2. A. Suat. (Çev)**, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara.
- TOPBAŞ, Ahmet, (1991), “Kütahya Seyitömer Höyüğü 1990 Yılı Kurtarma Kazısı”, **II. MüzeKKS**, Ankara 29-30 Nisan 1991, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 29-30 Nisan 1991 ss. 11-34.
- _____ (1994), “Seyitömer Höyüğü 1992 Yılı Kurtarma Kazısı”, Ankara **IV. Müze KKS**, Marmaris 26-29 Nisan 1993, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, ss. 297-310.
- _____ (1993), “Seyitömer Höyüğü 1991 Yılı Kurtarma Kazısı”, **III. MüzeKKS**, Efes 27 30 Nisan 1992, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, ss.1-30.
- TOPBAŞ, Ahmet, İLASLI A., (Yayımlanmamış), “**Seyitömer Höyüğü 1993 Yılı Kurtarma Kazısı Genel Raporu**”.
- TOSUN, Mebrube, YALVAÇ, Kadriye, (1989), **Sümer, Babil, Assur Kanunları ve Ammi-Şaduqa Fermanı**, TTK Yay., VII. Dizi-Sayı.67, Ankara.
- _____ (1999), **Eskişehir Afyonkarahisar Kütahya İl Sınırları içindeki Phryg Kaya Anıtları**, Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir.
- TÜFEKÇİ SİVAS, Taciser, SİVAS, Hakan (2003), “Eskişehir-Kütahya-Afyonkarahisar İlleri 2001 Yılı Yüzey Araştırması”, **20. AST**, Ankara 27-31 Mayıs 2002, Kültür Bakanlığı Dösim Basımevi, ss.285-298, Ankara.

- _____2003, “Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Yüzev Araştırması Arkeolojik Envanter Raporu” **TÜBA**, Journal of Cultural Inventory I, ss.2-32, İstanbul.
- _____ (2004), "2002 Yılı Eskişehir, Kütahya ve Afyonkarahisar İlleri Yüzev Araştırması", **21. AST, C.2, Ankara** 26-31 Mayıs 2003 Kültür Bakanlığı Dösimm Basımevi, ss.155-166, Ankara.
- _____ (2005), "2003 Yılı Eskişehir, Kütahya ve Afyonkarahisar İlleri Yüzev Araştırması", **22. AST**, Konya 24-28 Mayıs 2004 Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları ss.285-298, Ankara.
- _____ (2005), "Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri 2004 Yılı Arkeolojik Envanteri ve Yüzev Araştırması", Türkiye Bilimler Akademisi **TÜBA**, Journal of Cultural Inventory, 4, ss.33-58,
- _____ (2004) "Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Arkeolojik Envanteri 2003", **TÜBA**, Sayı 2. ss. 101-119, İstanbul.
- TÜRKOĞLU**, Sabahattin (2002), **Tarih Boyunca Anadolu’da Giyim-Kuşam**, Atılım Kâğıt Ürünleri ve Basım Sanayi, A.Ş, İstanbul.
- TÜTÜNCÜLER**, Özlem, (2000), “M.Ö. II. Bin İzmir Bölgesi Dokuma Aletleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.
- _____ (2004), “M.Ö. 2. Bin Liman Tepe Dokuma Aletleri”, **Anadolu (Anatolia)**, Ek Dizi No.1, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, ss. 287-295.
- _____ (2005), “M.Ö. II. Bin Dokuma Aletleri”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.
- _____ (2006), “Çorum-Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlığı’nda Kumaş Kullanımına İlişkin Yeni Bulgular”, **30. Anadolu Ankara**, ss. 137-148.
- _____ 2008), “Salât Tepe Orta Tunç Çağı Dokuma Tezgâhı Kurulumuna İlişkin Bir Deneme”, **Arkeoloji ve Sanat**, yıl: 30, Sayı:129, ss.31-39.

TZACHİLİ, Iris, (1990), “All Important yet Elusive: Looking for Evidence of Cloth-Making at Akrotiri”, **Thera & the Aegean World III Vol. I, Archaeology Proceedings of the third International Congress Santorini, Greece 3-9 September 1989**, D.A.Hardy-D.G. Doumas, J.A. Sakellarakis, P.M. Warren (Eds.), s. 380-389.

YAĞAN, Şahin Yüksel (1978), **Türk El Dokumacılığı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul.

YELMEN, Hasan, (2005), **Türk Dericiliği 2400 Yaşında**, Kesişim Yay., İstanbul.

YİĞİT, Turgut, (2002), “Hititçe Çivi Yazılı Metinlerde Dokumacılar”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, C. XVII, S. 2, İzmir, ss. 79-84.

www.cd3wd.com/.../vita/handloom/en/handloom.htm (03.04.2010).

www.petrie.ucl.ac.uk/textilepack.doc. (05.03.2010).

DİZİN

- A**
 Acemhöyük, 29, 31, 32, 95
 Akhaemenid, 42, 45, 46, 49
 Alacahöyük, 32
 Aphrodisias, 4, 26, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 66, 68, 71, 74, 75, 77
 Asur, 2, 31, 34, 35, 95
- B**
 Beycesultan, 4, 26, 47, 55, 58, 59, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 75, 76, 77, 78, 82, 94
- Ç**
 Çavlum, 4, 15, 55, 57, 61, 62, 84
 Çeşme-Bağlararası, 4, 55, 57, 74
- D**
 Demircihöyük, 4, 9, 12, 14, 55, 61, 62, 63, 71
- F**
 Figürin, xiii
- G**
 Göbekli Tepe, 34, 96
- H**
 Hammurabi Kanunu, 35
 Horoztepe, xiii, 32, 95
- I**
 Iasos, 4, 55, 57, 58, 59, 60, 61
- İ**
 İğ, xii, xiii, 19, 20, 23, 24, 25, 32
- K**
 Kalkolitik Çağ, 26, 27, 33, 65
 Keten, xii, 21, 22, 36
- Kumaş, 3, 29, 30, 31, 35, 97, 98
 Kusura, 4, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 74, 75, 76, 94
 Kültepe, 34, 35, 91, 95
- L**
 Liman Tepe, 4, 27, 55, 59, 73, 74, 75, 76, 90, 98
- M**
 Milet, 4, 55
- N**
 Neolitik, ix, 2, 13, 20, 21, 22, 26, 27, 33, 34, 37, 90, 94, 95, 96
- O**
 Orta Tunç Çağı, vi, xxiii, 98
- P**
 Paleolitik, xii, 1, 2, 3, 13, 30
 Panaztepe, 4
 Phryg, 10, 11, 12, 14, 95, 97
- Ş**
 Şarhöyük, viii, 4, 14, 27, 55, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 67, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 83, 87, 93
- T**
 Tekstil, v, xv, 3, 18, 22, 83, 93
 Troya, 4, 27, 31, 32, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 76
- Y**
 Yanarlar Mezarlığı, 4, 55

EKLER

KATALOGTA VE TABLOLARDA KULLANILAN KISALTMALAR

Bzm.Tip.	Bezeme Tipi
Çöp Çkr.	Çöp Çukuru
D.Çapı	Delik Çapı
D.Çevresi	Delik Çevresi
Dlg.	Dolgu
Drv.	Duvar
Drv. Kldr.	Duvar Kaldırılması
Gen.	Genişlik
Kal.	Kalınlık
Mkn.	Mekân
Oyn. Çev.	Oyuntu Çevresi
Pk.	Plankare
SÖ.09.	Seyitömer Höyük 2009 Kazı Sezonu
SÖ.08.	Seyitömer Höyük 2008 Kazı Sezonu
SÖ.07.	Seyitömer Höyük 2007 Kazı Sezonu
SÖ.06.	Seyitömer Höyük 2006 Kazı Sezonu
Tbn.	Taban
Tip.	Tipoloji
Yük.	Yükseklik
Uz.	Uzunluk

KATALOG